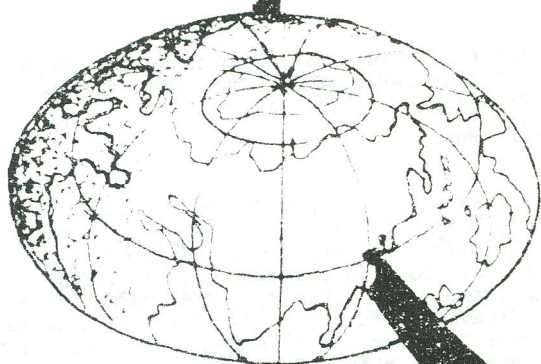

DIEN ĐẠIN

SỐ 9

'90

NỘI DUNG

TIN TỨC	3
Hải thảo	4
Liên minh Hà Nội-Bắc Linh-Bình Nhưỡng	5
Chào, Việt nam	5
Albani: Trước ngưỡng cửa CM	7
Môi hồ rặng lạnh	8
Lênin ra lệnh: Giết Sa hoàng	9
Lời khuyên từ Hà Nội	10
Cải cách ở Đông Âu	11
Bí kịch cuộc chia tay	12
Nói thêm về vấn đề Campuchia	13
Về một bài báo về trách nhiệm	15
Suy nghĩ về KH và con người hôm nay	17
Lương tri và chính kiến	19
Lá thư từ Kladno	20
Bản thông báo không số	21
Berlin-Hai lần đi	23
Trung tâm liên kết	25

Thư từ, bài viết, tiên ủng hộ xin các bạn gửi về địa chỉ:

Lê Thanh Nhân
Kolej Jednota p. 111
Opletalova 38
PRAHA 1

110 00

Tel. (02) 22 26 51

CÙNG BẠN ĐỌC

Các bạn thân mến,

Sau một thời gian nỗ lực không ít, phong trào của người Việt nam tại Tiệp khắc đã thành lập được tổ chức đại diện cho tiếng nói của mình. Số 9 Diên Đan ra mắt bạn đọc trong một thời điểm khá đặc biệt. Ngay sau khi thành lập các trung tâm liên kết chung và ở Praha với sự tham gia của bạn biên tập DD, chúng tôi đã liên tiếp giải quyết một loạt các sự vụ liên quan đến quyền lợi của cộng đồng chúng ta.

Qua một số bạn đọc, bước đầu chúng tôi thấy sự hy vọng và tin tưởng vào TTLK. Công việc nhiều, sức người có hạn và nhất là năm học mới đã bắt đầu, chúng tôi mong chờ ở sự giúp đỡ và cộng tác của các bạn. Thật đáng quý biết bao khi tất cả bạn đọc hiểu rằng chúng tôi chỉ là những người không chuyên, tự nguyện, làm việc hoàn toàn độc lập và tự túc, chi phí phụ thuộc vào sự ủng hộ của các bạn.

Diên Đan sắp tròn 10 số, những khó khăn về kinh nghiệm đã và đang dần dần được khắc phục. Trong khi chờ đợi và chuẩn bị một cuộc gặp mặt thân mật các cộng tác viên, bạn đọc tích cực trên khắp Tiệp khắc chúng tôi hy vọng Diên Đan sẽ ngày càng chiếm được sự mến mộ của các bạn.

Xin chân thành cảm ơn tất cả các bạn đã từng cộng tác và giúp đỡ thường xuyên về vật chất lẫn tinh thần cho Diên Đan. Hạn gặp mặt các bạn trong thời gian tới.

Ban Biên Tập

Tính từ ngày 1.10.1990 chúng tôi đã nhận được:

- Bài cộng tác của các bạn: NCT, Hoàng Nguyễn, Đỗ Quyên, Ngô Lan Anh, Thanh Hoài, Xuân Hồng, Hàn Thiên V.T.Liêm, Phạm Nghĩa, Lâm Li, HH, Cu Li, Nguyễn Tử Sơn, Bất Mãn, NT Thanh, Hoài Mong, Trúc Ngồn, Thượng Dân, Thanh Hiền và nhiều bạn đọc giấu tên. Chúng tôi xin phép không đăng nơi ở của các bạn.

- Bìa cho Đặc San Mùa Thu của: Hai Linh, Hoài Xuân, Rubin, Thành Huy.

- Thẻ Đoàn của NSH.

- Thư của các bạn: Cao T Anh, Thanh Hoài, Nguyễn V Bê, Diêu Long, Hàn Thiên, 1 bạn đọc cho Củ lán, Thủ An, Nhân Nghĩa, Quốc Linh, tập thể Repy (Praha); Lê A Tuấn, Jleman, Hoàng Văn, Nguyễn T Hải (Brno); Cam Van (Sazava); Minh Sơn, V. Klain (Kladno); Tạ N Tiêm (Sobeslav); NA Tuấn (Jablonec n/N); Biền Đông (Budapest); NT Sơn, Đam V Ngai (Litvinov); N V. Hạnh (Znojmo 2); Lê Văn Dũng (Bohumín), NN Thắng (Most); Phạm nghĩa (Bungary), tt học sinh học nghề Narex (Zborovice); LV Thống (Hamr u L); 1 bạn đọc, Trần Hưng (M. Boleslav); Báo Ngọc (Třemošnice); NV Mạnh (C. Budějovice); ĐC Đán (Trnava); Kiều Thịnh (Holyšov); TV Long và tập thể Thanh Hiền, BV Cường (Bratislava); Trần Đ Lợi (Strakonice); TV Quang (Plzeň); Lenka (J. Hradec); Hà Bá (Zvolen), Rubin (Mělník); Hồng Thanh, tập thể Chemopharma, Phan Ngọc Phan, tập thể nữ Chemopharma (Ústí nL); NTT Nguyễn (Sušice); DD Hùng (Vlašim); ĐV Đức (Otrokovice); NT Dũng (Skalice n S); Hoàng Chiến (Chotěboř); NH Trường (Pezinok); Huy Hoàng, Ngọc Nam (Trutnov); Mạc Kim Thoa (Loděnice u B.), NT Hoàng (Lovosice); VTL, Khải Minh (Komárno); Vũ Thái Ngọc (Jihlava), Pavel Smrž (Liberec), Yên Sơn (Police n/M); Tập thể Mochov; DT Mạnh (Teplice); Hà (J. n/N); Trần Quốc Ngọc (lomnice n Pop); NV Đình (Domázlíce); 1 bạn đọc, Hải Sơn, K. Tauer, Ngọc Vũ, Nguyễn M Hùng, Đỗ Quyên, Ngô Lan Anh (Đức), Thanh Tùng, Nguyễn Trung Thành, một số bạn đọc giấu tên, Trần Hữu Thắng (Tišnov II).

- Tiên ủng hộ của các bạn: Ban α Chinh (Moskva, 20\$), tập thể Praha (praha, 355K); Các bạn đọc Union, 80K (Teplice); Jleman, 50K (Brno); Cao Tuấn Anh, 100K, Ngô Mạnh Thắng, -40K, 1 bạn đọc-100K, tập thể Vincř - 100K (Praha), Thủ An - 200K (Praha); Hoàng Nghĩa (100K (Lomnice n/P); 1 bạn đọc - 50K, Phạm Quốc Tường- 50K, Lê Dục - 50K (Ml. Boleslav); tt học sinh học nghề narex - 30K (Zborovice); NN Thắng (Most, 20K), Lê Văn Dũng (Bohumín, 50K); Vũ Thu Hằng (Humenné, 50K), Đinh Chi Đán (Trnava, 20K), Báo Ngọc (Třemošnice, 25K) Lương Văn Thống (Hamr u L., 50K), Lê Đại Cường (Litvinov, 100K), Lenka (Jindřichův Hr., 50K), Trần Thanh (Hradec Kr., 100K), NS Hùng (Benešov u S., 100K), Trần H Nam (trutnov, 50K), Nguyễn M Tùng (Đức, 10DM), Lê Hùng (Plzeň, 50K), Hoài Hưng (Sobeslav, 100K), Václav Hrdina (Pardubice, 50K), Hồng Thanh (Ústí n L., 20K Nguyễn TT Nguyễn (Sušice, 100K), Nguyễn Anh Tuấn (Jablonec n N) 50K), Đỗ Văn Đức (Otrokovice, 20K), Nguyễn há Hoa (Třebenice, 30K), Trần V Long (Blava, 50K), Nguyễn T Dũng (Skalice n/S, 50K), N Văn Dũng (Třebenice, 100K), N Gia Linh (Đức, 200K), Phương + Nhiên Anh (Velim, 100K), Tập thể Hostinné, 190K), N Công Thắng (Vysoké Mýto, 40K), 1 bạn đọc Lýsá n Labem, 100K), Khổng Minh Nam (Rakovník, 100K), 1 bạn đọc Blava (100K), N Hồng Trường (Pezinok, 20K), Hoàng Văn (Bamr uB., 100K), Lê Xuân Thành (Otrokovice, 100K), N Hữu Hoàng (trutnov, 50K), Mạc Kim Thoa (Loděnice u B., 50K), Bùi Văn Cường (Blava, 50K), Nguyễn H Phong (Hodkovic n/M, 20K), N Mạnh Cường (Zácler, 50K), 1 bạn đọc nhà máy Tatrasvit, 50K, N Văn Mạnh (C. Budějovice, 50K), L.Thu (Trutnov, 50K), ND Long (ZVL Praha, 100K), Vũ Thái Ngọc (Jihlava, 20K), Ngô Văn Tiếch (Jablonec Pcdi, 70K), Yên Sơn (Police n/M 50K), N Thanh Trung (Jaroměř, 50K), Đoàn Trung Thành (Teplice, 30K), N Văn Đông, Chotěboř-100K; NV Đình, Domázlíce-100K; NH Quang, 50K-Brno; NK Loan. J. Hradec-50K, Jáchym Topol (Respekt, 200K), Zbyněk Petráček (Respekt, 100K),

- Ngoài ra chúng tôi còn nhận được các bản kiến nghị (chữ ký) và các câu trả lời cho cuộc thăm dò ý kiến bạn đọc.

- Ban biên tập Diên Đan chân thành cảm ơn tất cả các bạn và mong muốn các bạn tiếp tục cộng tác, giúp đỡ về tinh thần lẫn vật chất cho Diên Đan.

O tin việt nam

PHE ĐỐI LẬP Ở VIỆT NAM

Chính quyền Hà Nội vừa phát hiện ra đảng đối lập hoạt động bí mật với mục đích lật đổ thể chế chính trị hiện hành và loại bỏ quyền lực của ĐCS VN, đảng duy nhất được cho phép ở VN. Theo tuần báo NGƯỜI HÀ NỘI các cơ quan VN có thông tin về hoạt động của Đảng xa hội khoa học VN từ tháng 7 và đã bắt giữ và xét hỏi một số thành viên của đảng này. Người đứng đầu đảng là Nguyễn Kiệt, 28 tuổi, con một sĩ quan công an. Theo các hãng tin thế giới đây là lần đầu tiên các phương tiện thông tin đại chúng VN đưa tin về đảng phái đối lập. Phiên tòa xử 38 thành viên của đảng đối lập này đã được tiến hành ở Hà Nội. Các bị can bị kết án tù 3 năm từ đến chung thân. Họ bị kết tội là phản quốc và hoạt động lật đổ.

(Mladá fronta Dnes)

VÙNG KINH TẾ ĐẶC BIỆT Ở VIỆT NAM

Chính phủ VN vừa quyết định thành lập cạnh thành phố Hồ Chí Minh vùng kinh tế đặc biệt với mục đích thu hút đầu tư nước ngoài. Vùng kinh tế đặc biệt đầu tiên này sẽ bắt đầu hoạt động từ đầu năm tới.

(Lidové noviny)

LỄ ĐỨC THỌ QUUA ĐỐI

Theo hãng tin CTK TK cho biết cố vấn Bộ chính trị và TƯ ĐCS VN Lê Đức Thọ vừa qua đời tại Hà Nội chiều ngày 19.10.1990.

(Rudé právo 15.10)

CẢI CÁCH Ở VIỆT NAM

Thủ tướng Đỗ Mười nhận dịp Quốc khánh VN đã tuyên bố trong báo bài phát biểu rằng cơ cấu chính trị ở VN phải được thay đổi, rằng cuộc cải cách chính trị không được phép chờ đợi cải cách kinh tế và cải cách chính trị phải đi song song với cải cách kinh tế. Ông cũng nói rằng vai trò của ĐCS VN phải được nâng cao và cuộc đấu tranh chống tham nhũng quan liêu phải được tăng cường.

(BBC 1.9.1990)

NHỮNG VẤN ĐỀ KINH TẾ VIỆT NAM

Mặc dù hệ tư tưởng và tương lai của ĐCS VN là vấn đề trung tâm của những cuộc thảo luận ở kỳ họp lần thứ 9 vừa qua của UB TƯ đảng, chắc chắn vấn đề kinh tế cũng là một chủ đề then chốt được bàn bạc. Tình hình vừa qua như sau: giá cá trong tháng 6 tăng 3,6%, từ tháng 7 đến tháng 8 giá gạo tăng từ 800-900d/kg lên đến 1500-1900d/kg ở Sài Gòn, từ 600d/kg lên 900d/kg ở Hà Nội, từ tháng 5 đến tháng 7 tỷ giá đô la tăng từ 4200d/USD lên 6000d/USD. Sự phá sản của các tổ hợp tín dụng để lại cho chính phủ món nợ hơn 500 tỷ đồng, nhân dân kêu gọi đổi tiền thường vì các tờ hợp này hoạt động dưới sự bảo trợ của các quan chức chính phủ. Các tập chờ phân hóa học của LX không đến hoặc không chở hết trọng tải, do đó giá phân hóa học ngoài chợ đến lên đến 1200d/kg, trong khi đó giá chính thức là 750d/kg. Năm ngoài 1 kg gạo tương đương với 2 kg phân, năm nay 1 kg gạo còn kém giá 1 kg phân hóa học. Cuộc khủng hoảng ở Trung Đông đã làm cho tình trạng xấu thêm về dầu lửa. Đầu năm 1990 VN đã xuất cảng 1,1 triệu tấn gạo, nhiều hơn cùng kỳ năm ngoái nhưng VN không đủ gạo để hoàn thành các hợp đồng trọng yếu. Người ta cho rằng kinh tế sẽ xấu hơn vào năm 1991 cũng với sự thay đổi ở Đông Âu và Liên xô với yêu cầu buôn bán trên cơ sở ngoại tệ mạnh của HPTTKT. Một nhà kinh tế học VN lại tìm thấy cái may trong cái rủi: VN phải xem xét lại quan hệ kinh tế của nó với thế giới, tìm thị trường mới và nâng cao chất lượng sản phẩm hàng hóa.

(BBC 3.9.1990)

TƯỚNG GIÁP Ở BẮC KINH

Phó thủ tướng VN Võ Nguyên Giáp tuyên bố rằng "huy chương duy nhất mà VN muốn giành được ở A vận hội 90 là huy chương của sự thống nhất và tình hữu nghị với TQ".

(BBC 21.9)

CÔNG NHÂN VIỆT NAM Ở IRAK

Sau chuyến đi Irak về bộ trưởng lao động Trần Đình Hoàn, nói rằng trên 16000 công nhân VN ở Irak bị thiếu ăn và nhiều người đã bị đói. Phần lớn công nhân VN làm việc ở các công trình thủy lợi và các nhà máy chế biến lương thực gần biên giới với Thổ Nhĩ Kỳ. Một con tàu chở 500 tấn gạo đã rời Sài Gòn ngày 2.10 và sẽ không thể tới Irak sớm hơn một vài tuần nữa. VN hãy còn phải đợi LHQ cho phép chở lương thực vào Irak (vì lệnh cấm vận đối với Irak của LHQ - BBT). Vì VN không thể có tới 16 triệu đô-la để lập cầu hàng không, VN sẽ dùng tàu này để chở công nhân về. Một con tàu thứ hai sẽ được đưa vào dùng cho mục đích này nhưng sức chở của mỗi tàu chỉ có 700 người.

(BBC 3.10)

O tin thế giới

LIÊN XÔ BIẾT TRƯỚC Ý ĐỒ CỦA HUSAIN

Theo hãng tin LX Novost hai tuần trước khi Irak xâm lược Kuwait tình báo quân đội xô viết đã lưu ý Bộ quốc phòng LX về khả năng này. Bộ quốc phòng coi tin này là quá cần trọng và không thông báo nó cho các nhà lãnh đạo xô viết. Cuộc xâm chiếm đối với Kremlin là hoàn toàn bất ngờ.

(Zemědělské noviny 15.10)

CASTRO PHÊ PHÁN

Với phong cách thông thường của mình người đứng đầu nhà nước Cuba phát biểu tối ngày 30.9.1990 tại dịp lễ kỷ niệm 30 năm thành lập Ủy ban bảo vệ cách mạng. Trước hết Castro cực lực phản đối lời buộc tội trong hồi ký của Nikita Chrusciov vừa được đăng trên báo Mỹ TIME. Trong hồi ký của mình Chrusciov kể rằng Cast: yêu cầu ông dùng vũ khí hạt nhân tấn công Mỹ trong thời kỳ khủng hoảng Caribe năm 1962. Tiếp theo Castro nhấn mạnh mặc dù một mặt Cuba hiện nay đang gặp những khó khăn kinh tế nghiêm trọng nhưng mặt khác chính lúc này Cuba không bị phụ thuộc hơn bao giờ hết. "Nhân dân Cuba hiện nay có sự mệnh quốc tế đặc biệt," Castro tuyên bố. "Chúng ta có nhiệm vụ cứu vãn và bảo toàn CNXH. Đó là công việc có ý nghĩa nhất nhân dân Cuba có thể làm được cho loài người." Castro buộc tội các nước XHCN cũ phải chịu trách nhiệm về những khó khăn hiện nay của Cuba và công kích đội đối Liên xô. Trong bài phát biểu Castro cũng phê phán LHQ đặc biệt là cách thức Hội đồng bảo an LHQ tiến hành xung quanh việc giải quyết vụ Irak xâm lược Kuwait.

(Lidové noviny 1.10)

CHUYÊN GIA ANH HUẤN LUYỆN KHÓMÉ ĐỒ

TV Anh ngày 9.10 phát bộ phim tài liệu dài 1 giờ. Theo bộ phim này các đội quân tinh nhuệ của quân đội Anh đã từng huấn luyện binh lính Khóme đỏ. Người phát ngôn của Bộ ngoại giao Anh bác bỏ tin tức này và tuyên bố Anh chưa khi nào và sẽ không bao giờ giúp đỡ Khóme đỏ dưới bất kỳ hình thức nào. Mặt khác người phát ngôn về các vấn đề đối ngoại của phe đối lập, Công đảng George Foulkess bộ phim tài liệu của hãng TV ITV cung cấp khá đầy đủ bằng chứng để có thể coi lời tuyên bố của bộ ngoại giao là không đúng.

(Rudé právo 11.10)

NƯỚC ĐỨC THÔNG NHẤT

Ngày 3.10.1990 nước Đức chính thức tuyên bố thống nhất. Từ nhiều ngày trước nhân dân Đức đã chuẩn bị ăn mừng và đón tiếp giây phút lịch sử này. Chiều tối ngày 2.10 thủ tướng hai nước CHLB Đức và CHDC Đức H. Kohl và L. de Maizière phát biểu trên T.V. hướng tới toàn dân tộc Đức. H. Kohl nhấn mạnh rằng người Đức đã học hỏi được từ lịch sử của mình, ngày nay họ là dân tộc yêu hòa bình và tự do. L. de Maizière coi việc CHDC Đức tự nguyện rút lui khỏi lịch sử là một hiện tượng không bình thường nhưng cả sự chia cắt 40 năm

nước Đức cũng không tự nhiên chút nào. Ông lưu ý rằng những thay đổi và hệ thống kinh tế mới ở Đông Đức mang theo nhiều khó khăn đồng thời biểu lộ sự tin tưởng chắc chắn rằng người Đức đã sẵn sàng gánh vác những nhiệm vụ mới. Buổi tối hàng nghìn người tập trung trước cổng chiến thắng và trước nhà Quốc hội Đức trên đường phân chia ranh giới Đông Berlin và Tây Berlin. Đùng ChOC, 3.10.1990 tại đây bắt đầu buổi lễ thống nhất với sự có mặt của tất cả các nhà chính trị lớn 2 nước Đức. Buổi lễ được các hãng T.V. truyền trực tiếp (kể cả T.V. Tiệp khắc).

(Svobodné slovo 3.10)

CÁI GIÁ CỦA SỰ THỐNG NHẤT

Theo báo Berliner Zeitung quý, thống nhất nước Đức tính đến phí tổn khoảng 115 tỷ DM. Các khoản chi tiêu được chia ra trong thời kỳ 5 năm, trong đó đáng nhất có lẽ sẽ là năm 1991, chính phủ sẽ phải chi ra 35 tỷ DM. Quý, thống nhất được thành lập nhằm chỉ tiêu cho các khoản liên quan đến quá trình đưa trình độ của Đông Đức dần dần lên ngang với của Tây Đức. Trong đó chẳng hạn có các chương trình xây dựng cơ sở hạ tầng, khôi phục môi trường sống, đảm bảo phúc lợi xã hội cho dân Đông Đức cũ. Cái giá của sự thống nhất trong thực tế còn cao hơn con số 115 tỷ DM ít nhiều. Ví dụ Tây Đức sẽ trả toàn bộ chi phí liên quan đến sự có mặt và quá trình rút quân của Liên Xô khỏi phần Đông nước Đức cho đến năm 1994 và một phần các chương trình xã hội phục vụ lợi ích bình lính Liên Xô (xây dựng nhà ở, đào tạo nghề nghiệp,...)

(Lidové noviny 10.10)

GIẢI THƯỞNG NOBEL VĨ HĨA BÌNH 1990

"Trong những khoảnh khắc này thật khó tìm từ ngữ. Tôi vô cùng xúc động." Đó là lời Mikhail Gorbachov dành cho phóng viên các hãng T.V. LX, Mỹ, Nhật bản và Na-uy sau buổi lễ trao tặng giải thưởng Nobel vĩ hĩ hóa bình tại Oslo. Trước đó Mikhail Gorbachov và Václav Havel được coi là hai ứng cử viên chính. Nhiều người cho rằng Havel có cơ hội lớn hơn. Hãng T.V. Tây Đức ARD thậm chí đã quay một chương trình về Havel. Nhưng nếu chúng ta xem lại các nguyên tắc trao tặng giải thưởng thì thấy trong đó viết rằng: "giải thưởng được trao cho người làm việc nhiều nhất cho việc tăng cường tình anh em giữa các dân tộc, cho việc giải trừ quân sự, cho việc kêu gọi và tuyên truyền cho hòa bình." Sau khi đọc những dòng này thì quyết định trao giải thưởng Nobel trở nên rõ ràng và dễ hiểu bởi vì Gorbachov thỏa mãn tất cả các điều kiện nói trên. Hơn thế ông có lẽ là nhân vật đầu tiên trong lịch sử hiện đại giành được uy tín không phải bằng sức mạnh mà bằng những bộ và nỗi lòng sự căng thẳng. Đó là - như đôi khi có người nói - nhân vật lùi bước lớn nhất trong thế kỷ này, thiếu ông chắc không thể có sự thống nhất nước Đức, thiếu ông chắc ngay cả Václav Havel cũng không thể ngồi trên ghế tổng thống. (Đi kèm với giải thưởng là khoản tiền 700 000 đơla.)

(Mladá fronta Dnes 16.10)

VÁCLAV KLAUS ĐỪNG ĐẦU DIỄN ĐÀN CÔNG DÂN

Ngày 13.10 tại hội nghị của Diễn đàn công dân Václav Klaus, bộ trưởng Bộ tài chính TK, được bầu giữ chức chủ tịch tổ chức này. Kết quả bầu cử cho thấy Diễn đàn công luận ủng hộ chương trình cải cách kinh tế của Klaus, chương trình được coi là cấp tiến và mục đích của nó là đưa nền kinh tế TK sang kinh tế thị trường trong thời gian ngắn nhất.

(Lidové noviny 15.10)

TIỆP KHẮC - BỘ TRƯỞNG BỘ QUỐC PHÒNG MỚI

Tổng thống TK V. Havel vừa quyết định cho tướng M. Vacek thôi giữ chức bộ trưởng Bộ quốc phòng và cử ông Luboš Dobrovský nguyên thứ trưởng Bộ ngoại giao sang giữ chức vụ này. Mọi người cho rằng hai lý do chính buộc tướng Vacek mất chức là sự cần thiết để một người dân sự giữ chức vụ này và có bằng chứng chứng tỏ rằng quân đội có sự chuẩn bị để can thiệp vào vụ 17.11 năm ngoái. Khi đó Vacek điều khiển việc tổ chức chiến dịch "Vlna" (Làn sóng), mục đích của nó là đưa các chuyên gia quân đội vào đài phát thanh và TV và bằng cách này làm chủ hoạt động của chúng. L. Dobrovský là người dân sự đầu tiên được giữ chức bộ trưởng Bộ quốc phòng sau nửa thế kỷ qua ở TK.

(Mladá fronta Dnes 19.10)

HỘI THẢO

Praha- trái tim của châu Âu, Praha- thành phố trên thép, Praha- Mẹ của các thành phố, Praha vàng... những cái tên như thế họ đã dành cho thành phố cổ kính, yêu kiều trên dòng Vltava thơ mộng này.

Cách đây gần một năm, mọi người lại được chứng kiến một Praha kỳ diệu: hàng trăm nghìn người đã xuống đường hô vang khẩu hiệu đòi nhân quyền, chống bạo lực. Ý chí của hàng triệu con người liên kết lại đã tạo nên sức mạnh, đã làm nên cuộc Cách mạng nhung, đã đập tan bạo quyền chuyên chính

Nhưng cũng cách đây không lâu, tại Praha và một số thành phố khác đã xảy ra hàng loạt vụ xung đột liên tiếp mà nạn nhân là những người Việt nam vô tội. Thúc tế kinh tế xã hội phủ phàng đã xô đẩy họ đến mảnh đất này để vất vả nhọc nhằn kiếm miếng ăn để chịu sự lạnh nhạt và kỳ thị chủng tộc của dân bản xứ. Giờ đây họ là nạn nhân của những tên côn đồ theo phong trào phân biệt chủng tộc bất nhân và lãn sàng dân tộc chủ nghĩa thiên căn. Đáng tiếc thay họ cũng lại là những nạn nhân của việc làm vô trách nhiệm của những người có trách nhiệm đại diện cho họ và bảo vệ quyền lợi của họ.

Thời thế đã thay đổi và những người Việt nam đã nhận thức được điều đó. Trong xã hội tự do, để tồn tại, để có nhân quyền họ phải tự đấu tranh. Sau những cuộc hội thảo nhỏ ở các nơi và hai cuộc hội thảo gần đây ở Ilzeň, những người Việt nam một lần nữa lại về đây hội ngộ. Họ đã mang tiếng nói từ khắp các miền của Tiệp khắc đến với hội thảo. Sinh viên Praha có mặt lần này khá đầy đủ. Những trân trọng, suy tư lâu nay ở từng người đã biến chuyển thành nhu cầu thiết thực: thành lập Trung Tâm Liên Kết Người VN Tại TK.

Cuộc hội thảo được tổ chức tại giảng đường khoa luật trường đại học tổng hợp Sác-lơ, trường tổng hợp đầu tiên tại học tổng hợp hoàng đế Sác-lơ để tự sáng lập tư thế kỷ thứ 14. Phóng viên vô tuyến truyền hình Tiệp khắc, thông tấn xã Tiệp khắc (CTK) và hàng loạt các ký giả của các báo lớn nhất TK đã tới dự. Trên bàn chủ tịch có đầy đủ đại diện của ba tờ báo: Diễn Đàn, Diễn Tin Báo Chí, Thời Mới.

Khẩu hiệu: "Nhân quyền cho tất cả mọi người" trang trọng trên diễn đàn gợi cho mọi người nhớ lại không khí đầm ấm tình người trên sân bay Ruzyň hãm nào. Cuộc hội thảo hôm nay cũng xoay quanh vấn đề đó. Từ 9h30 đến 11h00 hội thảo bàn về vụ Partizánske và tình trạng căng thẳng của cộng đồng người Việt hiện nay tại Tiệp khắc, từ 11h đến 12h30 về việc thành lập Trung Tâm liên kết, từ 12h00 về những nhiệm vụ trước mắt và lâu dài của TTLK và sự tồn tại của ba tờ báo.

Anh Lê Thanh Nhân - Chủ bút tờ Diễn đàn sau lời khai mạc đã lên tổng kết sơ qua về vụ Partizánske và cuộc biểu tình tại sân bay. Về vụ biểu tình thì ngày chiếu hôm đó đã được Võ Tuyến đưa tin và ngay ngày hôm sau hàng loạt báo khác đã viết bài ủng hộ việc làm đúng đắn của những người Việt chiếu hôm trước. Họ bày tỏ sự bất bình với việc kết tội tập thể và việc vi phạm quyền con người và cũng tỏ sự thông cảm đối với những người Việt đang sống và làm việc tại đây. Trong khi đó Phóng Lao đồng của Sư quán đã phản ứng bằng cách ra một thông tri mà nội dung của nó trung thực tới mức

(xem tiếp trang 26)

BÀI VIẾT TỪ HÀ NỘI:

LIÊN MINH HÀ NỘI-BẮC KINH-BÌNH NHƯỠNG

Chủ nghĩa cộng sản (CS) là một lý thuyết toán cứu nay đã thu hẹp phạm vi chỉ còn ảnh hưởng đến một vài nước. Các nước CS còn lại đang cố gắng liên kết lại với nhau, xoa dịu đi những quyền lợi về quan điểm, bất đồng để chống đỡ. Cái thiện mỗi quan hệ giữa các quốc gia nhất là các quốc gia lân bang, để chung sống hòa bình là việc làm bình thường cần được thực hiện trong bang giao quốc tế. Tuy vậy bài viết này hướng sự chú ý với nhiều cạnh góc của các nước cộng sản, tri chế độ CS hay đáp ứng nhận nó hay quan tâm mỗi bang giao mới đang phát triển giữa Trung Hoa CS và Việt Nam.

Trung Hoa, một nước đã là trung tâm văn minh cổ đại của nhân loại, có một sự bành trướng và thôn tính mạnh các dân tộc và các quốc gia lân bang. Đã có hơn 200 quốc gia và dân tộc bị sát nhập vào Trung Hoa cho đến thế kỷ 20, trong đó có cả Đế quốc hùng cường một thời Nguyên-Mông từ vị trí kẻ xâm chiếm, cai trị trở thành quốc gia bị xâm chiếm, đồng hóa. Qua trình bành trướng của đế quốc CS Trung Hoa có chúng tôi cho đến nay vẫn còn tiếp tục bang giao với các loại giao khoa hành chính chuyên môn, chính, thuế hay không, trên đó cả Đông Dương, ĐN Á, biển Đông Dương (biển Nam Trung Hoa) toàn phần hay một phần được vẽ vào lãnh thổ Trung Hoa. quần đảo Hoàng Sa (Paracels) do chính quyền Việt Nam CH quản lý trước năm 1975 và chính quyền Việt Nam LCCN rồi Cộng Hòa KHON Việt Nam sau 1975, đang bị quân đội Trung Hoa chiếm đóng chỉ dựa vào cơ sở hạ tầng của họ mạnh hơn các nước lân cận.

Việt Nam, một quốc gia nhỏ bé, hình thành trên bán đảo Đông Dương do sự bết khuất, đã lùi dân cư phía nam sông Dương Tử đến vị trí hiện nay và là một trong "Bách Việt" không chịu sự đồng hóa của Trung Hoa, xây dựng một quốc gia độc lập. Tinh bất khuất quật cường, lòng khát vọng tự do độc lập dân tộc, đã đưa Việt Nam đến các cuộc chiến tranh liên miên chống các thế lực xâm lược và gần đây trở thành quân bài đơm mìn và lợi dụng của ngoại bang: Nga, Hoa, Mỹ, Pháp, Nhật, lịch sử các cuộc chiến tranh Đông Dương đã chứng minh điều trên.

Mỗi bang giao Trung-Việt đã diễn ra dưới nhiều hình thức: cai trị/bị trị, xâm lược/chống xâm lược, anh em/kẻ thù, đồng minh/tranh chấp... với những khẩu hiệu chính trị tùy không khi bang giao của từng thời: kẻ thù không, kẻ trời chung, tình hữu nghị không gì lay chuyển nổi, núi liền núi sông liền sông, hậu phương vững chắc tiến lên, đồng chí chung chiến hào, mỗi hồ rặng lạnh, vô ơn bạc nghĩa... dạy cho Việt Nam bài học sát thật, binh Ngô, đồng trụ chiết-Giao Chi diệt... được nêu lên từ phía này hay phía khác tùy theo từng giai đoạn lịch sử.

Và bây giờ bang giao Trung-Việt lại bắt đầu một giai đoạn mới, theo bình luận của Figaro và dự luận báo chí: Nhân dịp Á vận hội tổ chức tại Bắc Kinh theo truyền thống chính trị bóng bẩy của Trung Quốc, tướng Võ Nguyên Giáp sau 10 năm không có điều kiện thăm Bắc Kinh, nay lại có dịp gặp lại chiến hữu cũ như một khách mời đặc biệt của Trung Hoa, để bày tỏ sự biết ơn của Đảng CS, chính phủ, nhân dân Việt Nam đối với Đảng CS, chính phủ nhân dân TH và hy vọng một quan hệ tốt đẹp không những chỉ thể theo văn hóa mà còn quan hệ đoàn thể, đang CSVN/đang CSTH. quan hệ chính phủ thì trước nay vẫn có những nhạt nhẽo và tích sự đối với cả đôi bên. Trước đó theo nhiều nguồn tin, đã có những cuộc gặp gỡ không chính thức giữa Nguyễn Văn Linh, Phạm Văn Đồng, Đỗ Mười... với các lãnh tụ cao cấp nhà nước Trung Hoa CS.

Giai đoạn mới Trung-Việt xảy ra trong bối cảnh nào của trong trào cộng sản VN và thế giới:

- Trước hết Việt Nam không hoảng về tình thế, lý thuyết CS và CNXH ta và không còn tác dụng thực tiễn xã hội tiến bộ, về lý thuyết cũng như về thực tế ứng dụng, chúng không còn chỗ đứng ở ngay tại những nơi mà chúng được sáng tạo ra là Đức và Liên Xô. Thành trì của cách mạng KH chủ nghĩa gọi như vậy đó, các nước KHON Đôn Âu lại khai khởi CNCS và không còn nằm trong phe KHON.

- Việt Nam cô lập và đơn độc không còn chiến hữu/anh em, bị bao vây kinh tế và cắt viện trợ, hiệp ước hữu nghị Xô-Việt, hơn 40 thủ vàng, không còn hiệu lực, LX rời bỏ cảng Cam Ranh, cắt hết các khoản viện trợ và đi vào kinh tế thị trường.

Không bao cấp; Mỹ vẫn không thực hiện đến bù chiến tranh Đông Dương như đã hứa mà còn bao vây kinh tế cộng sản, không đặt quan hệ ngoại giao với Việt Nam. Sau 15 năm chấm dứt chiến tranh, Mỹ vẫn hăm về si diện trong cuộc đấu, vì từ cho mình là một võ sĩ ngoại hạng mà phải đơ vụng lồm lừng trước một đối thủ không xếp hạng 10 người đánh đụ trên một nhạnh du dù mà không gãy. Việt Nam đã xuống hết nước thang: trả hết tù binh và hải cẩu, kêu gọi đầu tử và mở hết các cửa, chấp nhận các đoàn tham quan và kiểm tra của phía Mỹ, trả lại sư quán Mỹ trước năm 1945 cạnh nhà băng Đông Dương, lập hội cứu chiến binh, rút hết quân khỏi Campuchia, thỏa thuận một giải pháp chính trị cho nó... Cuộc chiến tranh Đông Dương, sau bao nhiêu năm dính liểu gây những tổn thất nặng nề về kinh tế, chính trị, tinh thần và xương máu, chôn vùi uy tín của hải lực, không quân Mỹ đã không đạt được những điều mà Việt Nam ngày nay sẵn sàng nhượng bộ cho Mỹ chỉ trừ một điều mà Việt Nam hay ít ra những người lãnh đạo hiện nay của Việt Nam không muốn: từ bỏ chủ nghĩa xã hội và lý thuyết CS đã lỗi thời. Tri thức, công nhân, nông dân, binh sĩ đã thấy được điều đó nhưng không phải tất cả đã dám nói ra trước cái gây chuyện chấp vô sản đang vùng lên mạnh và sẵn sàng đập xuống đầu bất cứ ai kể cả những chiến hữu cũ và những người đã hết lòng phục vụ. Người Việt đã không làm được điều mà người Nhật sau đại chiến thế giới thứ hai đã làm: nuốt hận sau hai quả bom nguyên tử ở Hiroshima và Nagasaki, nhận sự bảo trợ của Mỹ để có sự thịnh vượng ngày nay. Và người Mỹ đã không tỏ ra là một nước lớn, quân tử đủ mạnh để giữ được lời cam kết long trọng trước toàn cầu không bỏ rời Nam Việt Nam về tay CS và sau đó thực hiện lời hứa hẹn danh dự, ít ra cũng là của một tổng thống Mỹ, bồi thường chiến tranh Đông Dương cho nhân dân Đông Dương và cho chính các quân nhân đã đổ máu, mang thương tật hoặc bệnh hoạn tử nạn.

Các thế lực siêu cường Nga, Mỹ không chỉ phối ảnh hưởng của mình vào Đông Dương thì đường nhiên các quốc gia Đông Dương không còn con đường nào khác là dựa theo Trung Hoa CS. một nước VN với hơn 60.000.000 dân, sinh đẻ nhanh, chiếm một địa bàn chiến lược quan trọng có hơn một triệu quân thiện chiến thường trực với vũ khí Nga/Mỹ, nguyên vẹn được huấn luyện sử dụng tốt chắc chắn với chính sách binh chủng Trung Hoa sẽ là một đội quân Commando kiểu Tàu, đánh thuê các mưu đồ lớn chiếm của Bắc Kinh và thực tế sẽ là một hiểm họa cho các quốc gia Đông Dương lục địa, bán đảo và quần đảo, một khi VN phối hợp với TH thực hiện ý đồ trên.

Các nước khác, Pháp, Nhật... với tiềm lực có hạn cộng thêm sự rạn đe của Mỹ thực tế chỉ có một ảnh hưởng giới hạn đối với chiến hướng phát triển của một liên minh cộng sản mới (Trung Hoa/Việt Nam/Triều Tiên/Cu Ba) nhưng hơn 40 năm sót lại trong trào lưu dân chủ hóa xã hội hiện nay. Đối với VN mối quan hệ mới Trung-Việt có cái gì có thể đáng mong đợi?

CHÀO, VIỆT NAM!

1) VN có đơn muốn thực hiện một chính sách ngoại giao mà các triều đại trước (Trần/Lê/Nguyễn) đã làm: ban anh em xa mua láng giềng gần, trái thêm cấp lương thuyền cho quân xem lược rút về, công người vắng sau khi chém tướng, nhân phòng, vâng ý triều công hàng namsen khi chiến thắng để giữ lấy độc lập và toàn vẹn lãnh thổ trong hòa khí.

2) VN suy sụp về kinh tế sau khi bị LX lấn lút cắt hết các khoản viện trợ, muốn tìm vào lối hũa của TQ, đồng TQ sẽ chu cấp cho VN toàn bộ những gì mà LX viện trợ là VN không phục và phá triển kinh tế, nếu VN từ chối TQ thuộc vào LX.

3) VN cùng với TQ, Triều Tiên Đạc phối hợp hành động hình thành một cái trục CS, vòng cung CS Tây Thái Bình Dương chuẩn bị cho việc thành lập một liên minh cộng sản châu Á, một quốc tế CS thứ tư để chống đỡ cho sự đổ vỡ của chủ nghĩa cs trên phạm vi toàn cầu, để áp đặt và xuất phát chủ nghĩa CS châu Á cho nhân dân khu vực này và lân cận.

Đối với các mục tiêu 1) và 2) nếu chúng được đặt ra trong môi trường giao Trung/Việt hiện nay, người ta có thể thông cảm được với VN trên con đường tìm kiếm một giải pháp cho sự chênh lệch kinh tế của mình sau chiến tranh. Tuy vậy với một nước Trung Hoa to lớn, ở đây đã phát triển từ thường có thời đại kinh tế thị trường, trình độ thâm nhọ cao, các giá trị tinh thần đạo đức như nhân, lễ, nghĩa trị, tín đều có thể được đem ra mua bán, người ta ít hy vọng như ng nhà lãnh đạo nhà nước VN có thể lợi dụng được cái gì đáng kể trong hoàn cảnh của mình.

Đối với mức độ thứ ba - thành lập một liên minh cộng sản châu Á, cũng có vai trò thống trị của Đảng CS, áp đặt CNCS đã lỗi thời cho nhân dân khu vực mặc dầu nó không còn cho đúng ngay tại quê hương của nó - chắc chắn sẽ không làm được vì chủ nghĩa CS không còn được coi là đúng và ứng dụng được; ở bất cứ đâu, đều đã có những nghi ngờ và mất lòng tin vào sức mạnh cái tạo của CNCS. Đối với thế giới CNCS gọi lên hình ảnh diệt chủng của Pôn Pốt dưới bàn tay đao điền của Bắc Kinh, vụ đàn áp sinh viên nam người Thiên An Môn, cách mạng văn hóa trước nữa ở đất nước này... Người VN còn chưa quên việc áp dụng mô hình cái cách ruộng đất và cái tạo từ sản của TQ vào VN do đảng LĐ VN (=đảng CSVN) tiến hành để mang lại những bất hạnh tàn ác, bắt nhân như thể nào, cho xã hội VN. Quan hệ hữu hảo với TQ để củng cố vai trò thống trị, các người lãnh đạo VN cho quên bài học CÔNG RẪN CÁN GÃ NHÀ của Trần Ích Tắc, Lê Chiêu Thống... Người ta sẽ nghĩ thế nào về bản sớ từ hình Hoàng Văn Hoan còn chưa hoặc không bao giờ được thực hiện.

Tướng Võ Nguyên Giáp, sử giả hòa bình của mọi quan hệ mới Việt/Trung - người được mệnh danh là vị tướng không chiến bại trong các cuộc chiến tranh Đông Dương - vốn là giáo sư sử địa của trường trung học tú thực Thăng Long, trường này mới được thừa nhận là trường đại học tú thực duy nhất ở VN chỉ với một khoa Tin học, không thể không nhớ lại những bài học lịch sử đã giảng về quan hệ TQ - Tàu cổ đại/cận kim và hiện tại để rút ra những điều lợi hại cho các nước lân bang, dân tộc và bản thân mình.

Dân chủ hóa thực sự xã hội VN, thừa nhận sự lỗi thời của CNCS thế giới, đứng cùng cổ vị trí độc quyền của đảng CS và độc tôn của ý thức hệ CS, đó chính là một bài thuộc cứu nguy hiệu nghiệm cho nền kinh tế VN suy sụp, làm ổn định trở lại tình hình chính trị VN. □

Hân Thiên.

Mỹ có lẽ sẽ bắt tay với kẻ thù cũ của mình

15 năm sau ngày những máy bay trực thăng Mỹ hồi há náo loạn trong cuộc di tản trên nóc tòa đại sứ ở Sài gòn thì hai ngoại trưởng Việt nam và Mỹ cuối cùng cũng sẽ bắt tay nhau trong cuộc gặp gỡ ở New York, được quyết định tổ chức vào 28 tháng 9, nhân cuộc họp hàng năm của Đại hội đồng LHQ.

Điểm chính của cuộc gặp mặt là CPC mà những bước đi bỏ ngõ của nó tiến tới hòa bình và một cuộc bầu cử tự do cận phải vững chắc và đúng cam bôn. Một điểm nữa không kém phần quan trọng là vấn đề những lính Mỹ bị coi là mất tích trong chiến tranh VN. Các phần khác của cuộc đàm phán bao gồm cả vấn đề thuyền nhân VN, đường lối cái cách kinh tế và sự thiếu tôn trọng quyền con người ở VN. Chắc sẽ có một vài lời phát biểu từ phía Hoa kỳ. Đã đến lúc Mỹ kết thúc việc phong tỏa về ngoại giao và kinh tế của mình đối với Việt nam. Ngay cả đối với Mỹ, chiến tranh VN cũng đã kết thúc.

Sự hồi tỉnh chậm chạp từ cảm giác bại trận

Hoa kỳ có những lí do để hiểu trong thái độ ngoại giao lạnh lẽo với VN. Vào giữa những năm 70, Mỹ khó có thể chịu đựng được nỗi đau của sự bại trận mà những hậu quả của nó còn kéo dài mãi về sau này. Nước Nga của Brezhnev dám mạo hiểm trong những cuộc can thiệp quân sự chỉ vì đích thú của nó đang bị thương nặng ở VN. Đối với những láng giềng của VN thì sự bại trận của Mỹ còn để lại những hậu quả nặng nề hơn nhiều. Đó là một cơn choáng khủng khiếp mà những đồng minh của Mỹ cũng phải gánh chịu một phần.

Vào năm 1978, khi mà quan hệ Mỹ - Việt đang lẽ bắt đầu được phát triển trở lại thì VN lại xâm lược CPC. Chế độ Khômer đỏ phải bị lật đổ nhưng VN lại làm điếu đó từ những lí do hoàn toàn sai lầm. Đó là một cú dớp làm cho những nước còn lại ở Đông nam Á cảm thấy mất an toàn giống như những người Ả-rập ở vùng Vịnh hoảng sợ trước cuộc xâm lăng của Irak vào Cê-ôét (Chỉ có sự khác biệt trong phản ứng của các cường quốc là do Trung đông có ảnh hưởng lớn đến quyền lợi của họ, còn Đông dương thì không.) Mỹ vẫn không giám bớt thái độ thù địch chừng nào nó không dộp dầy được VN ra khỏi CPC và đảm bảo được an toàn tuyệt đối cho phần Đông nam Á tư bản. Và sau đó Mỹ cũng bị ảnh hưởng bởi cuộc đấu tranh địa chính trị trên thế giới. Trong số những vệ tinh của Liên xô ở thế giới thứ ba thì Cu ba còn trung thành hơn nhiều so với VN.

Những nguyên nhân của thái độ thù địch dồng ngành đó của Mỹ đang dần dần biến mất từng bước một. Đông nam Á tư bản đang phát triển mạnh về kinh tế và rất tự tin trong mọi mặt trong khi Đông dương cộng sản càng ngày càng yếu và chia rẽ. Sự xuất hiện của ngài Gorbachev, sự sụp đổ của chủ nghĩa cộng sản ở châu Âu, sự phân rã từng bước của Liên bang Xô viết đã biến Mỹ trở thành người chiến thắng trong cuộc chiến tranh lạnh. Năm ngoái VN đã thực tế rút toàn bộ quân đội của mình ra khỏi CPC. VN, người mà hiện giờ đang rất cần tình hữu hảo của TQ, đã xỏ tay ra với người láng giềng to lớn của mình và vậy đã làm cho hòa bình ở CPC là một điều có thể đạt được mặc dù vẫn còn rất khó tin.

Chính phủ VN vẫn còn là một bộ máy khủng khiếp, sẵn sàng gây ra những thiệt hại to lớn cho những nước lân cận. Nó vẫn bám lấy lí tưởng độc quyền cộng sản, mặc dù nó đã thực hiện một vài cái cách kinh tế thừa thớt và không đầy đủ. Hàng thế kỷ, trong một vài trường hợp là hàng thiên niên kỷ, thù địch của VN đối với các nước láng giềng không phải để mà quên được. Nhưng Mỹ

+ Đông Dương bao gồm đất và biển giữa AN ĐỒ và Trung Hoa có các nước Việt Nam, Lào, Campuchia, Thái Lan, Miên Điện, Malaixia, Singapo, Indonêxia, Philipin. Người ta còn kể vào Đông Dương một phần của Hoa Nam. Đông Dương bao gồm có VN, Lào Campu chia, trước đại chiến thứ 2 nó được biết dưới tên Đông Pháp. Đông Dương quan đạo gồm các nước Indonêxia, Philipin và một phần Malaixia. một cách hợp lý nên gọi biển Nam Trung Hoa (South China Sea) là biển Đông Dương (Indochina Sea)

cũng không ngăn cản các công dân của mình làm ăn với các thể chế thù địch (chẳng hạn như với TQ) và vẫn duy trì các quan hệ ngoại giao với các chế độ còn khủng khiếp hơn (ví dụ như với Saddam Hussein).

Chướng ngại duy nhất còn lại ngăn cản Mỹ đến với các quan hệ bình thường với VN là một nguyên nhân tâm lý: Mỹ thua trận. Nhưng sự thất bại đó không còn đáng vẻ tham hại như trước đây. Mặc dù có những lỗi giải thích rắc rối như vậy Mỹ vẫn nên có mặt ở Đông Dương để cứu những người cần ở đây, càng nhiều càng tốt, thoát khỏi chủ nghĩa cộng sản và cố gắng tạo cơ hội phát triển và tiến bộ cho phần còn lại của Đông nam Á trừ VN hay các chế độ cộng sản. Các cuộc tranh luận còn kéo dài hàng thập kỷ về việc đường vạch phân chia có được vẽ ra đúng chỗ hay không (Ông Lee Kuan Yew, thủ tướng Singapore, nói rằng giới tuyến đúng lẽ phải được vạch ra giữa VN và phần còn lại của Đông Dương chủ không phải ở ngay trong địa phận VN do chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi của VN); về việc chiến tranh ở đây có đáng phải trả giá bằng hơn 50 000 người Mỹ chết và bằng sự giám sát uy tín khủng khiếp của Mỹ trên thế giới hay không; về việc các chế độ quân phiệt chiếm phát triển sẽ chống lại các nước phát triển nhanh.

Đông Dương đã không được bảo vệ, và ngày nay nó nằm dưới chế độ cộng sản và bị đói nghèo một cách thảm hại. Và cũng vì Mỹ chiếm đóng mà Đông nam Á ngày nay tự do và nở rộ; và Đông Dương đang bị lôi cuốn không cưỡng lại được bởi con đường Đông nam Á đó. Đã đến lúc Mỹ có thể tuyên bố thắng trận - và thể hiện lòng hảo hiệp cao thượng của mình. □

Theo The Economist 29.9.90

ALBANI: TRƯỚC NGƯỠNG CỦA CÁCH MẠNG

ALBANI SẼ BÙNG NỔ, CÂU HỎI DUY NHẤT LÀ KHI NÀO
Không thể kháng định được những câu chuyện này, những người Albani tin rằng chúng là có thật. Người ta nói rằng từ đầu năm đến nay có 500 người Albani đã bị giết khi cố chạy trốn sang Hy-lạp hoặc Nam-tứ. Theo số liệu tính toán, có đến 100.000 người Albani đã chết vào tay những nhà cầm quyền CS từ năm 1946, khi nước này được thành lập. Một nhà ngoại giao thuật lại rằng người ta mới tìm thấy 100 xác chết còn mới trong một khe núi Dajti, ngoài thủ đô Tirana. Ông ta nói: "Già như nó chỉ là một câu chuyện thôi, thì tôi còn hoài nghi. Nhưng đó không phải 1, mà là hàng trăm, lập đi lập lại."
Đã hơn 2 tháng kể từ ngày hàng ngàn người Albani tràn vào các sứ quán ở Tirana và tìm thấy ở đó con đường an toàn đi sang phương Tây, nhìn bề ngoài đất nước này dường như vẫn bình yên. Nhưng sau 6 ngày vòng quanh Albani, chúng tôi đã thấy được tâm trạng tuyệt vọng và thái độ chống đối thâm lắng mà có thể bùng nổ bất cứ lúc nào. Một người dân Tirana 50 tuổi nói: "Mọi người đều tức giận, sẽ sớm có một cuộc khởi nghĩa." Đánh hỏi thấy nguy cơ này, chính phủ Stalinist của tổng thống Ramiz Alia đã đưa ra một loạt những cái cách vụn vặt. Những cái cách này tut lại quá xa so với những yêu cầu của nhân dân và cảnh sát mật của Albani - Sigurimi trăm tay nghìn mắt - đang gắng gỏi phó với trường hợp xấu nhất. Các nhà ngoại giao ở Tirana có lẽ đã tính rằng Alia có thể dùng "cách lựa chọn như Bulgaria", tức là giảm sự căng thẳng bằng cách thay đổi dần

dân từ trên xuống. Nhưng bây giờ họ dự đoán một kiểu xung đột đẫm máu như đã từng xảy ra ở Rumani hay Thiên An Môn. "Vấn đề không phải là NEU mà là KHI NÀO cuộc CM sẽ tới. Cuộc đấu đó là không thể tránh khỏi và nó sẽ rất đẫm máu." - Một quan chức nước ngoài đã nói thế.

Đã xảy ra một số vụ xung đột nghiêm trọng, mặc dù thường là các nhà quan sát phương Tây không thấy được. Hồi tháng 6, 7 rất nhiều người Albani đã chen đầy vào các sứ quán sau khi cảnh sát đàn áp dự đội đoàn biểu tình phản đối trên các đường phố Tirana. Trong thời gian đó tại Kavaje, cách Tirana 50 km, đám đông đã đánh như đon bị thủ đảng địa phương, giết chết cảnh sát, trộm và đập vỡ cửa kính cửa hàng. Theo những báo cáo chưa xác minh, cảnh sát đã nổ súng vào đám đông. NHƯNG vụ rối loạn cũng đã bùng nổ ở thành phố Shkoder ở phía Bắc, sau khi một cậu bé 17 tuổi bị giết khi định chạy sang Nam-tứ. Một nhân chứng nói rằng những người biểu tình đã mang xác cậu đi khắp thành phố và hô to "đả đảo Alia", "đả đảo CNCS". Tại tp Permet chính quyền đã trưng bày thi hài của 3 người đàn ông bị bắn chết khi định vượt biên sang Hy-lạp. Các thi thể này được vớt qua nóc chiếc xe Dacia màu xanh và diều qua các phố suốt 3 giờ, những cái xác bị buộc như những con lợn, ngoài cửa hàng thịt. NHƯNG kẻ định chạy trốn cũng đã nhận được tín hiệu cảnh cáo. Anh Quemal, 29 tuổi, nói rằng anh cũng đã đến biên giới để trốn đi Hy-lạp, "nhưng rồi, tôi thấy những xác chết, đầy máu và đất bần. Sau đó tôi sợ quá và trở về nhà."

Cách đây 4 tuần, Tirana chứng kiến một vụ việc lớn nhất từ trước đến nay. Các nhân chứng kể lại rằng 10.000 người đã đẩy lên một cách tự phát, tràn vào quảng trường Skanderberg, bắt chập các xe thiết giáp chiếm lĩnh vị trí ở gần đó. Quảng trường đông đến mức không ai dịch chuyển được. Cảnh sát có mặt khắp nơi, điều quan trọng là không ai nói năng gì. Không hò hét, không hô khẩu hiệu, không một lời tức giận. Chúng nào chúng tôi không hò hét, chúng tôi không thể bị bắt. Chỉ có hàng ngàn người, đứng im lặng phản đối."

Sự lắng im có thể nhanh chóng chuyển thành xung đột. Một nhà ngoại giao phương tây ở Tirana nói: "Người dân Albani đã bị đẩy đến bên bờ vực". Dân thành thị còn có đủ ăn nhưng ở nông thôn "bạn sẽ gặp những người mà chưa từng biết miếng thịt hoặc quả trứng là gì. Trẻ con thì bụng óng vì thiếu dinh dưỡng." Với tỉ lệ sinh đẻ cao nhất châu Âu, và thu nhập trên đầu người thấp nhất (một hộp đậu giá nửa ngày lương), tổng thống Alia đầu năm nay đã công nhận rằng nhiệm vụ lớn nhất của Albani lúc này là "nuôi cho dân ăn". Mùa màng khô héo vì thiếu phân bón và nước tưới. Sữa và thịt được phân phối nghiêm ngặt. Trên các con đường cái, thổ sơ người ta thấy những chiếc xe tải xuất xứ từ những năm 40 đang bỏ ỉ ạch. NHƯNG mơ ước ở gần Tier thì đang chết dần chết mòn vì thiếu dầu từ Chính thức thì ở Albani không có thật nghiệp, tuy nhiên công viên và đường phố Albani thì đầy người nhàn rỗi vào bất cứ giờ nào trong ngày.

Đàn áp là tuyệt đối. Dẫu chính phủ có hứa sẽ nổi lòng từ đó, CNCS sao chép của Albani cũng không dễ dàng không gian cho tự do ngôn luận, các phong trào và tôn giáo. Nhà thờ đã bị san phẳng hoặc biến thành phòng tập thể thao hoặc viện bảo tàng. Số hưu từ nhân bị xóa bỏ. Xe hội bị cấm, trừ xe cho các quan chức chấp vụ của đảng. Albani vẫn là Vương Quốc Kinh Bào của Châu Âu, vẫn trung thành với di huấn của cố độc tài Enver Hoxha. Ngay cả bây giờ chần chừ Hoxha hãy còn có mặt trong mọi công sở. Các tâm áp phích kháng định vinh quang của ông và lòng tôn kính đối với ông. Tên ông được đục vào gần hết các sườn đồi. Hoxha mơ ước về nước Albani tự tin, tự chủ và tuyệt đối trung thành với lý tưởng XHCN. Chính ông đã phá vỡ quan hệ với Moskva và Bắckinh, lên án cái gọi là "sự phản bội của chủ nghĩa cải lương". Chính ông đã cắt bỏ mọi quan hệ buôn bán với cả phương Đông lẫn phương Tây. Chính ông đã đặt Albani vào trong cái vỏ ốc của thời gian, nơi mà ngày nay Albani vẫn còn nằm nguyên trong đó.

PHỐ XÁ NGẬP RÁC RŨI

Hậu quả của chính sách trên là sự đói khát, một xã hội hoàn toàn suy sụp. Ở tp. Elbasa, khoảng 70 km về phía Đông Tirana, đồng hồ trên tháp chuông chỉ 12h55, ở ga xe bus 7h30, ở quán cà phê 9h35. Phố xá ngập rác rưởi và đầy rác rưởi. Trẻ em ăn mặc rách rưới chơi đùa trên bãi ngập ngang gạch đá, xung quanh là gã bãi và đê kêu be be. Người ta thường đi xếp hàng trước cửa hàng thức từ 05 giờ sáng. Cuộc sống ở thủ đô cũng không

cảm kích gì trước chương trình "dân chủ hóa" do Alia tự tuyên bố. Theo chính phủ nói thì những chính sách mới sẽ cho các giám đốc xí nghiệp quốc doanh được tự do hơn trong việc điều hành công ty của mình và cho phép một vài khoản đầu tư nước ngoài. Alia cũng đã đưa cấp hộ chiếu cho người Albani nào muốn đi du lịch ra nước ngoài. (Tất nhiên là rất ít người có thể đi được) và cho phép những nhóm có chọn tốt, hùn giúu mấy. Phần lớn các gia đình chỉ có nước máy 02 giờ/ngày. Thuốc chữa bệnh không có. Hiệu sách hầu như không bán sách gì khác ngoài những tác phẩm của Enver Hoxha.

"Ở đây tại vách mạch rừng" - mọi người sẽ bảo bạn thế. Enver Hoxha lên nắm quyền và giữ quyền bằng cách giết hại hoặc bỏ tù tất cả những ai đối lập. Những kẻ kẻ vi của ông đã làm chế độ này bắt phần máu nhưng vẫn chưa chịu từ bỏ nó. Một nhà ngoại giao phương Tây ở Tirana nói: "chế độ này hãy còn giết người". Ông ta gọi Hoxha và những kẻ kẻ vi là "những tên Idi Amin của châu Âu". Các nhóm nhân quyền nói rằng có đến 40.000 người Albani đang bị tù đày. (Albani có khoảng 03 triệu dân - ND). Nghe nói cứ 3 người Albani thì có 1 người làm việc cho cảnh sát mật Securimi. Nghe rất vô lý nhưng người Albani tin rằng có thật. Tôi đã phỏng vấn 13 người ở trại tù nạn Tây Đức. Bao nhiêu người đã vô tù? Hai cánh tay giở lệp. Bao nhiêu người có người thân trong tù? Tất cả cánh tay giở lệp. Một người đàn ông nói rằng anh trai ông đã vào tù 5 năm vì tội hỏi một nhân viên của hãng lý do tại sao không có bánh mì trong cửa hàng. Một người khác kể chuyện anh trai ông ta đã bị kết án 7 năm tù ra sao, chỉ vì tội dám phân nân về lệnh cấm xe hơi ở Albani. Gezim Peshkepia, ông giáo 50 tuổi người Tirana, đã bị tù 08 năm vì tội "tuyên truyền kích động". Tôi gì ư? - cho người bạn mượn tác phẩm của một thi sĩ nổi tiếng người Albani thời tiền chiến, nhưng bây giờ bị cấm.

MẬT VỤ TRONG TRƯỜNG HỌC

Kính hội bên ngoài của Albani cũng là một nhà tù. Cho đến cách đây ít lâu, Astrit, 28 tuổi, còn học luật ở trường ĐHTH Tirana. Rồi tháng 4 vừa qua anh lựu ý với một người "bạn" rằng bắt đầu trong nhà ăn sinh viên rất bản. Chẳng bao lâu sau đó anh bị gọi lên giam hiệu trưởng và được biết rằng anh đã bị tước quyền học tập. Anh đã trốn sang Tây Đức hồi tháng 7, để lại đằng sau người vợ trẻ có thai 7 tháng. Một giáo sư vật lý trưởng ĐHTH kể lại việc ông bị ép buộc làm mật vụ ra sao. "Mỗi giáo viên bị bắt buộc phải báo cáo về các sinh viên của mình. Nếu hàng tháng mà anh không mang đến tin tức gì cả, thì anh sẽ bị coi là khả nghi về chính trị."

Những sự kiện bình thường nhất ở đây, cứ như là siêu thực. Bạn làm gì vào buổi tối ở Sarande? (tp ở miền Nam Albani). Giống như mọi người khác, bạn đi bộ dọc theo con đường bên bờ biển. Qua đài kỉ niệm Hoxha và tượng Josef Stalin. Qua áp-phích ngòi ca Alia. Qua điện ngữ VINH QUANG THAY CUỘC CM XHCN VÀ NHÂN DÂN ALBANI XHCN! Rồi bạn quay về. Hoặc ngồi vào 1 trong 3 quán cà phê của thành phố, đợi bởi bạn, những kẻ chẳng bao giờ thấy đến và bạn nhíp ra biển hoặc những quả đồi, hoặc những người khách bộ hành đang đi ngang qua, những người này lượ nhìn bạn. Có rất ít sách, báo, rap chiếu phim, rap hát hoặc phòng disco. Chỉ có trẻ nhỏ còn chút hoạt bát là cùng.

Sống dưới những điều kiện này, thật không có gì đáng ngạc nhiên khi thấy người Albani

lọc trí thức và công nhân được phát biểu quan điểm về chính sách của chính phủ. Chính phủ đã nối lại quan hệ với Moskva và đang toan tính mở cửa sang phương Tây. Dự luận cho rằng cuộc cải cách "chỉ là thứ đồ trang điểm". Tổng thống đã nhanh chóng bác bỏ quan điểm đòi xóa độc quyền lãnh đạo của ĐCS, và ít ai nghi ngờ về cách mà chế độ này sẽ trả lời bất cứ đòi hỏi nào của nhân dân. Một nhà ngoại giao nói: "Họ /tập đoàn Alia/ đang chiến đấu vì cuộc sống của họ. Nếu sự việc trở nên bạo lực, họ sẽ bán".

Có lẽ đã quá muộn, không thể làm diu đi nỗi cảm phẫn của nhân dân. Các sứ quán phương Tây đang cố gắng chống đỡ với một làn sóng ty nạn thứ 2 vào tháng 9, khi mà sinh viên trở lại trường học. Mùa đông bắt đầu sẽ làm tăng lên tình trạng bất an, khi mà cái đói ở vùng nông thôn lớn dần. Các nhà ngoại giao đang tích trữ thức phẩm và thuốc men. Chính quyền Albani đã điều cảnh sát đến ngoài các sứ quán, đắp mảnh thủy tinh lên bờ tường và đặt chiến lũy bằng bê-tông cũng đầy thép gai, tất cả là để ngăn chặn người Albani đi tìm Cơ trú chính trị. Nhưng điều đó có lẽ chỉ làm tăng thêm cơn thịnh nộ của dân chúng. Một phái viên nước ngoài đã nói: "Người ta đang mất đi nỗi sợ hãi. Tôi hẳn sẽ không ngạc nhiên nếu họ phá tanh các trụ sở đảng và treo cổ những người CS/Albani/ lên cột đèn". □

Dịch theo Newsweek 10.9.1990

MÔI HỒ RĂNG LẠNH

Ngược trở lại thời gian TQ ủng hộ VN trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, những người lãnh đạo TQ rất thích nói rằng họ gắn chặt với VN "như môi với răng". Điều đó cũng không ngăn cản TQ gọi VN là "những tên côn đồ ở châu Á" sau khi người VN xâm lược CPC vào năm 1978 và đánh bại TQ trong cuộc chiến tranh biên giới một năm sau đó. Khi tướng Võ Nguyên Giáp đến TQ vào tuần trước nhân dịp khai mạc A' vận hội, ông ta phát biểu khiêm tốn hơn nhiều. Rằng ông rất mừng được viếng thăm TQ và chứng kiến những thành tựu trong công cuộc xây dựng XHCN ở đây. Xã giao, lịch sử và cần trọng. Tình hình căng thẳng đã được giảm bớt như vậy giữa hai kẻ thù truyền kiếp.

Cuộc viếng thăm của tướng Giáp là sự nối tiếp cho chuyến đi bí mật của phái đoàn VN do thủ lĩnh ĐCS Nguyễn Văn Linh dẫn đầu đến TQ hồi đầu tháng. Cuộc gặp gỡ của ông ta với các nhà lãnh đạo cao cấp TQ tỏ ra là đã đánh dấu một bước tiến được mong đợi từ lâu trong việc tìm kiếm một giải pháp cho cuộc nội chiến ở CPC. Mặc dù cái ngõ cụt giữa VN và TQ trong vấn đề CPC đã tồn tại một thập kỷ nay. Vậy thì ngày nay cái gì đã mở thông nó?

VN liên tục ve vãn TQ, mặc dù luôn bị từ chối. Nó đã tăng gấp đôi sự cố gắng của mình từ sau cuộc rút quân khỏi CPC năm ngoái - chủ yếu là do nó cần có những người bạn mới thay thế cho những người Xô viết đang dần dần biến mất. Bắt đầu từ năm tới, việc buôn bán của VN với Liên Xô sẽ phải tính bằng ngoại tệ mạnh, đó là một cơn lộc thổi vào nền kinh tế mà thu nhập bình quân đầu người chỉ có khoảng 200\$ và quen nhập tiếp tế bằng số viện trợ khoảng 2 tỷ dollar hàng năm từ Liên Xô, trong đó bao gồm xăng dầu và phân hóa học.

Buôn bán ở địa phương qua đường biên giới Việt - Trung thực sự đã bùng nổ, gạo VN được bán lên phía bắc để đổi lấy các hàng tiêu dùng nhập khẩu từ TQ, từ bia cho đến xe đạp. Một vài người VN nói một cách tin tưởng về việc mở tuyến

đường sắt Hà Nội - Bắc Kinh và Hải Phòng - Côn Minh ở miền nam TQ và như vậy biển VN thành công của TQ hướng tới Đông nam Á.

Nhưng ở đây còn có những vấn đề lớn hơn. Với việc CPC, VN đã bỏ được trở ngại chính trên đường tiến tới quan hệ cởi mở hơn với Mỹ. Điều đó có thể dẫn đến việc Mỹ sẽ thôi không phản đối các khoản vay mượn của VN từ quỹ tiền tệ quốc tế - IMF và Nhà băng thế giới - the World Bank. Những nhà thám dò thị trường đang hướng tới Nam Triều Tiên. Nếu loại bỏ được tình huống này của mình thì VN thậm chí có thể một ngày nào đó được tiếp nhận vào khối ASEAN.

Đối với các nhà lãnh đạo TQ thì đây là một dịp thuận tiện, trong những ngày tháng khó khăn này, trong việc tìm kiếm một đảng cộng sản vẫn còn trung thành với đường lối cũ. Những cái nhìn của TQ, cũng như của VN, còn ra xa hơn nữa, một phần bởi vì nó sợ bị hất đổ do mối quan hệ thân mật mới giữa Liên xô và Mỹ, phần khác để phá vỡ sự phong tỏa ngoại giao có từ sau vụ Thiên An môn, TQ đang trình diễn bộ mặt tươi cười của mình ra xung quanh ở châu Á.

Trong chuyến chu du trong khu vực vào tháng trước, thủ tướng TQ Li Peng đã mời mọc một cuộc đàm phán có liên quan đến các lãnh thổ ở biển Nam Trung quốc (Biển Đông), trong đó có quần đảo Hoàng sa. Những cuộc tranh cãi nóng bỏng nhất của TQ là với VN. TQ đánh bắt lực lượng hải quân VN ra khỏi nhiều đảo ở đây vào năm 1988; VN lấy lại được một vài đảo vào năm ngoài. Sau việc CPC thì chọn một người sẽ phải rút khỏi đây sẽ dễ dàng hơn. Những ngày tối tệ nhất, của môi với rằng, đã qua. Những những người láng giềng tốt không cứ phải là những người bạn tốt nhất. □

Theo The Economist 29.9.90

Lênin ra lệnh : giết Sa hoàng

NHÀ VIẾT KỊCH SOVIET KHÁNG ĐỊNH BÍ MẬT CŨ

Aleksei Akhimov đã làm cận vệ cho Vladimir Lênin, người sáng lập ra nhà nước Xôviết. Ngày 16.07.1918, Lênin bảo Akhimov đi gửi một bức điện tuyệt mật đến mức không được để lại một giấy tờ gì về bức điện này. Akhimov được chỉ thị mang về bản gốc có chữ kí của Lênin, và thậm chí cả đoạn băng dùng để chuyển bức điện. Lúc đầu, anh nhận viên điện tín không chịu đưa cuốn băng, nhưng sau đánh phá, mềm mỏng khi Akhimov rút súng lục ra và nhất quyết đòi lấy. Sau này Akhimov kể lại rằng bức điện

tuyệt mật mang mệnh lệnh của Lênin giết hại Nicholas Đệ Nhì, Xa hoàng cuối cùng của nước Nga, và gia quyến. Họ bị những người Bolsevik giữ ở thành phố Ekaterinburg vùng Sibêri. Edward Razynsky, người Nga mà đã phát hiện ra chuyện này, nói rằng lời kể của Akhimov chứng tỏ "chính Lênin đã quyết định giết hoàng tộc"

Razynsky, nhà viết kịch hàng đầu của LX, sẽ kháng định điều đó trong cuốn sách sắp hoàn thành vào năm tới. Chắc chắn nó sẽ là một sự kiện giết gần ở Moskva, nơi suốt 70 năm qua chính quyền vẫn nói là các can bộ địa phương ở Sibêri đã ra lệnh giết hoàng tộc, còn Lênin thì không biết gì về chuyện này. Thời thế thay đổi. Hình ảnh Lênin đã bị vấy bẩn trong những năm glasnost (công khai) của Mikhail Gorbachov. Những bức tượng Lênin đã bị tấn công ở một vài thành phố LX. Và Xa hoàng cuối cùng, bây giờ vẫn bị người CS nhắc bằng lại đang được mền mọ. Những người bán rong bày bán ảnh ông và tượng ông. Razynsky nói : "Sau khi bao nhiêu con người ác ác thông tri đất nước này, Nicholas đang trở về như một vị thánh".

Nhà viết kịch, năm nay 54 tuổi, bị ám ảnh rất lâu về cái chết của Xa hoàng cuối cùng. Trong những năm 60, Radzinsky thuê một căn phòng từ một bà già hốc hác, mù lòa. Bà đã từng là một diễn viên nổi tiếng, và chồng bà một thời làm biên tập cho tờ Izvestia của chính phủ. Một lần ngồi uống trà trong bếp, bà đã kể cho Radzinsky nghe về bữa tối say xỉn của chồng bà với Yankel Yurovsky, một trong số những người lính đã bắn Xa hoàng. Yurovsky đã tả lại cảnh những viên đạn bắt ra như thể não khi bắn vào những người con gái của Xa hoàng, bởi vì họ giàu đồ kim hoàn trong áo corset. Và cuối cùng họ đã bị giết bằng lưỡi lê. Anh lính nói rằng lệnh hành quyết là từ Moskva đến. Và quan trọng hơn cả đối với Radzinsky là anh ta nói rằng anh ta có ghi chép về vụ giết người này.

Các đây 3 năm, khi cuộc cải tổ của Gorbachov bắt đầu, Radzinsky quyết định rằng đã đến lúc phải đi tìm những ghi chép của Yurovsky. Có trong tay bức thư chính thức của nhà hát Mayakovsky nói rằng ông đang viết một vở kịch về cách mạng Bolsevik 1917, Radzinsky đã có thể vào viện lưu trữ nhà nước. Ông ngạc nhiên vì không chỉ tìm thấy những ghi chép của Yurovsky về vụ giết chóc này, mà còn cả rất nhiều tư liệu quý giá khác, kể cả nhật ký của Xa hoàng, ghi từng ngày trong đời vị hoàng đế từ tuổi 14, tất cả trong 51 cuốn sách. Radzinsky kể với tạp chí Newsweek rằng: "Khi tôi bắt đầu gõ, chúng rạ, các trang giấy dính lại với nhau. Cả mấy thập kỷ qua không một ai thử đọc nó."

Radzinsky đã bắt đầu đọc cuốn sách mà ông nói rằng nó đã và đang chế ngự đời ông. "Tôi là người từ cuối cùng của Xa hoàng" - ông nói đùa. Những chương đầu tiên đã được trích đăng trên tờ tuần báo Ogonyok (Ngon lửa nhỏ) vẫn được nhiều người ưa thích. Điều đó đã đưa đến tên hàng trăm lá thư từ các cộng dân Xôviết bình thường với những chứng cớ thu thập được từ cha mẹ hoặc bạn bè về những sự kiện trước, trong và sau vụ giết Xa hoàng.

Radzinsky đang lập kế hoạch xuất bản kết quả nghiên cứu vào năm tới ở Nga và nước ngoài dưới đầu đề "Nhật ký của Xa hoàng: Nicholas Đệ Nhì - Cuộc sống và cái chết."

Những cuốn nhật ký bản thân chúng rất thường, toàn những chuyện thường ngày - Xa hoàng đi dạo ở đâu, ai đến dùng bữa tối cùng. Chỉ có một điểm, ngày ông thoái vị, 02.03.1917, nó ra có ý nghĩa lịch sử nào đó. Xa hoàng nói với người phụ tá của ông: "Sự thoái vị của ta là cần thiết, để cứu nước Nga." Ông ký vào bản thoái vị với "cảm giác nặng nề. Có sự phản bội, hèn nhát và lừa lọc ở khắp nơi"

Giá trị của cuốn sách là nửa thứ hai của nó, kể cả bản tường thuật từng giờ về vụ hành quyết. Một số điều về vụ này đã được biết đến ở phương Tây; ví dụ như cuốn nhật ký của Leon Trotsky, hiện đang giữ ở trường ĐHTH Harvard (Mỹ), nói rằng Lênin đã ra lệnh giết gia đình Xa hoàng. Nhưng điều này chưa bao giờ được xuất bản ở Nga, và giờ đây Radzinsky hy vọng sẽ giết chết thần thoại về Lênin. Với ông, việc Lênin cho giết cả gia đình Xa hoàng là tiến để logic chonhững cuộc thanh trừng đẫm máu của Stalin sau này. Ông cho rằng : "Stalin là một học trò thực thụ của Lênin. Tần bị kích dân tộc chúng tôi bắt đầu bằng Lênin." Có lẽ khi những ý kiến như thế được xuất bản tự do, tần bị kích này gắn kết thúc. □

Theo Newsweek 15.10.1990

Tại buổi lễ sinh nhật của Tổng thống Vaclav Havel, theo sáng kiến của bà Anička Šabatová, tổng thống đã cùng bạn bè quyên góp và trao tặng báo Diễn Đàn số tiến 2100 Kčs.

Ban biên tập Diễn Đàn vô cùng cảm kích và xin trân trọng cảm ơn.

LỜI KHUYÊN TỪ HÀ NỘI

Expres 26/1990

Bí thư BCH TW DCS Việt Nam Hồ-Bát Khuất đã bày tỏ sự lo ngại của mình trước những thay đổi mà theo ông "nhanh, rung chuyển lớn" ở trung tâm châu Âu trong các bài phát biểu của mình trên báo sự thật Liên Xô. Theo ông những thay đổi ở các nước XHCN Đông Âu không làm mức sống được tăng lên và cũng không góp phần làm thịnh vượng nền kinh tế. Đối với Việt Nam hay các nước Đông Âu thì ông không nói rõ. Ông cho rằng những đổi thay ở đó "không đảm bảo trật tự và an toàn xã hội".

Ở Việt Nam, những đổi mới được dựa trên cơ sở gì? Điều này được chính Tổng bí thư Nguyễn Văn Linh giải thích trên nhật báo IZVESTIJA. Ông Linh chỉ ra rằng, dân chủ hóa phải được "điều chỉnh" và phát triển nó trong quyền lợi của chủ nghĩa xã hội. Ngày nay, khi mà một số phần tử nhỏ vẫn chưa chịu từ bỏ những cố gắng nhằm xóa bỏ cơ cấu của CNXH thì điều cần thiết là phải giữ vai trò độc quyền lãnh đạo của Đảng Cộng sản. Ông thay mặt cho nhân dân Việt Nam tuyên bố sự trung thành của DCS. Dân tộc Việt Nam dường như đã công nhận Đảng Cộng sản là lực lượng lãnh đạo duy nhất của mình, loại bỏ những phần tử cơ hội và không cho phép các lực lượng đối lập trong Đảng, nơi mà được đánh giá là "trung tâm dân chủ". Trung thành với nguyên tắc của mình DCS Việt Nam sẽ "tiếp tục, kiên trì" đường lối Mác-Lênin đến cùng. Ông Linh đã phát biểu như vậy trong lễ kỷ niệm lần thứ 100 ngày sinh chủ tịch Hồ Chí Minh.

Tại "Hội nghị bàn tròn" của báo Sự Thật Liên Xô, tổng biên tập báo Nhân Dân, cơ quan TW của DCS Việt Nam Hà Đăng đã bày tỏ sự không đồng tình với quan điểm cho rằng, những gì đã và đang diễn ra ở Đông Âu sẽ dẫn đến xã hội dân chủ và nhân đạo. Báo Hà Nội mới thì bình luận: chiến dịch vận động bầu cử ở nước ta (Tiếp Khắc) trước cuộc bầu cử tự do vừa rồi đầy rẫy những sự công kích lẫn nhau, những bài phát biểu sắc mùi chủ nghĩa phát xít, chủ nghĩa sô vanh. Ủy viên bộ chính trị, Bí thư TW Nguyễn Thanh Bình tỏ ý tiếc cho các nước XHCN. Ông tiên đoán các nước XHCN sẽ bằng những cải cách của mình "trở lại với những nguyên tắc của CNXH khoa học". Tổng biên tập Hà Đăng - vẫn tại hội nghị Moskva - tuyên bố CNXH là lý tưởng của loài người và là chương tất yếu trong lịch sử phát triển nhân loại. Sở dĩ CNXH lâm vào cuộc khủng hoảng hiện nay là do chủ nghĩa đế quốc, các thế lực thù địch câu kết với nhau bằng những cuộc cách mạng nhưng điên

cuồng chống phá CNXH nhằm xóa bỏ thành quả của nó. Chính vì vậy dẫn đến cuộc chiến đấu vì sự sống còn và phát triển của CNXH.

Sự thừa thãi về lao động đã cho phép giới lãnh đạo Hà Nội gửi người của mình đi lao động ở nước ngoài xa xôi. Điều này họ coi như là đặc quyền và người lao động coi đó là sự quan tâm của lãnh đạo. Kiểu đặc quyền mù quáng này tồn tại từ Havana qua Bắc Kinh đến Hà Nội. Không! Người Việt Nam đã bắt đầu hiểu sự thật. Không còn nghi ngờ gì nữa. Đâu phải mọi người Việt Nam ở nước ngoài đều vâng lệnh Hà Nội. Đã từ lâu, chúng ta quen nhìn thấy họ mặc quần áo kiểu như "những tên đế quốc" mà thế hệ cha anh họ đã chiến đấu quyết liệt. Ông Tổng biên tập Hà Đăng phắc phắc kinh ngạc khi tờ báo của ông đăng tin 4000 người Việt Nam ở Đông Đức khi nghe tin phải về nước đã chạy sang Tây Đức.

Lãnh đạo Hà Nội khó giành được cảm tình của người Việt Nam ở các nước Đông Âu, khi ông Tổng bí thư cay đắng xác nhận, các Đảng Cộng sản ở Đông Âu đã để mất quyền lãnh đạo. Ông trách "các lực lượng - không hiểu sao ông cho là phe chống đối - đang từng bước trở về chủ nghĩa tư bản".

Vẫn tại "hội nghị bàn tròn" của báo Sự thật, ông Hà Đăng nói về nỗi lo sợ của chủ nghĩa đế quốc khi CNXH hồi sinh bước vào thế kỷ 21. Bí thư TW Hồ-Bát Khuất chỉ ra sự hơn hẳn của CNXH tại Việt Nam đã không xảy ra những đảo lộn lớn như ở châu Âu. Tình thế theo ông là ổn định và "vững chắc". Bằng phương pháp gì thì báo Nhân Dân không giấu diếm: Mọi sự vi phạm trật tự xã hội sẽ bị nghiêm trị bằng sức mạnh. Tám gương không xa gì lắm là sự kiện Thiên An Môn năm ngoái. Từ Hà Nội đến Bắc Kinh đâu có xa xôi gì.

Bí thư TW Đảng Hồ-Bát Khuất qua báo PRAVDA, chúc các dân tộc châu Âu "tinh thần, nghị lực, trí tuệ và lòng quả cảm" để trong lúc "khó khăn, thử thách" này tìm thấy con đường đúng đắn, tiến bộ. Tổng bí thư Nguyễn Văn Linh: Không! Không còn nghi ngờ gì nữa. CNXH vẫn tồn tại và sẽ tiếp tục thúc đẩy các dân tộc và những người cộng sản chân chính vào cuộc đấu tranh chống lại những phần tử bôi nhọ, kìm hãm nó. Sau đó tất nhiên nước CHXHCN Việt Nam lại nhận được "sự giúp đỡ vô sản quốc tế". Với hậu quả của sự giúp đỡ đó quả là khó lý giải. Trong một thời gian dài giới lãnh đạo của nước "anh em" đã nhận được nó nhiều hơn trong lĩnh vực xe tăng, vũ khí so với các lĩnh vực khác. Điều đáng buồn ở chỗ, chúng ta đã góp phần vào hậu quả đó để rồi chúng ta hôm nay tiếc muối "CNXH hiện thực".

Hà Nội sẽ không giành được sự mến mộ của những người đồng hương ở bên ngoài biên giới. □

Josef Fukatsch.

Người dịch VTL (Komárno)

Cải cách ở Đông Âu

Theo tạp chí Newsweek 10.9.1990

Tiến trình lịch sử của Đông Âu đi đến Dân chủ đang chao đảo gập ghềnh. Các chính phủ mới ở đây bị bao quanh bởi bạo lực trên đường phố, giao tranh chính trị nội bộ, và nỗi thất vọng đang tăng của dân chúng, những điều đe dọa toàn bộ quá trình cải tổ. Đám đông đã đốt và cướp phá một số trụ sở ECS cũ ở Bulgaria. Cảnh sát Ruman đánh nhau với những người gây rối suốt 06 ngày liên tục trên đường phố Bucarest. Ở Nam tư, những người theo chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi của các dân tộc khác nhau đã cầm vũ khí, đe dọa một cuộc nội chiến. Mọi nội trong vùng, bước tiến lạnh lùng của các biến đổi làm nảy ra lòng oan gian và hoài nghi. Rõ ràng là Đông Âu đang rời xa CNCS Liên xô. Nhưng ngay lại ngay, cái đích càng mờ mịt. Khả năng lớn nhất là sẽ có một thời kỳ dài day xao tròn và bấp bênh, có thể trực tiếp dẫn đến tình trạng vô chính phủ.

"Khi các ghế xếp sụp đổ, chúng sụp đổ rầm rầm, chủ không lặng lẽ" --ông Michael Stümer, nhà sử học Tây Đức nói vậy. Một nhân vật cao cấp ở trong chính phủ Ba lan hiện nay nói: "Đặt đèn nên dân chủ tưởng chúng rất đơn giản. Nhưng trong thực tế, điều đó giống như xây một ngôi nhà từ nóc xây xuống". Người Đông Âu đến với nhau để chiến đấu với CNCS, nhưng bây giờ những mối đồng minh đó đang tan rã. Xung đột nổ ra giữa công nhân và trí thức, giữa thành thị và nông thôn. Tam thời, một chính phủ hữu hiệu có vẻ như là một mục tiêu không thể đạt được trong vùng.

Cách đây không lâu, người Đông Âu nói về mô hình "Mỹ" về dân chủ, "mô hình Tây Đức", "mô hình Thụy điển". Nay họ nhận ra rằng không có mô hình nào hoàn hảo. Bất chấp sự mạo hiểm của nạn thất nghiệp hàng loạt, và việc giảm mức sống rõ rệt, Ba lan đã ôm lấy CNTB chặt hơn người ta tưởng, xóa bỏ kiểu lập kế hoạch trung ương và sự kiểm soát giá cả một cách đột ngột. Hungari thì áp dụng đồng lúc thì trường dân dần từng bước. Nhưng người lãnh đạo mới của Tiệp không thông nhất về cách lập đặt một nền kinh tế "thị trường", còn tổng thống Havel không quyết định nơi sẽ làm theo bên nào. Mười tháng sau cách mạng Tiệp, kiểu lập kế hoạch trung ương của CS hay còn nguyên vẹn.

Sự chia rẽ về chính trị cũng rất sâu sắc. Tất cả các nước, trên đã có bầu cử tự do, nhưng với kết quả hết sức khác nhau. Những người CS Bulgaria đã khéo leo thang cử hội tháng 6, nhưng từ đó đến nay họ luôn bị xung đột với những người chống Cộng cuồng nhiệt. Người Ruman đã lật đổ Ceausescu chỉ để thay thế tên độc tài bằng đồng bọn cũ của hắn. Những người biểu tình ở Bucarest phản nộ chống "cách chuyển chế sau CS" và nói đến "cuộc cách mạng thứ hai." Chỉ có Đông Đức là có thể tự tin rằng nó sẽ sớm đạt được ổn định chính trị và chỉ là bởi vì nó sẽ bị Tây Đức nuốt chửng.

Thậm chí người ta vẫn chưa nhất trí sẽ làm gì với những người lãnh đạo của chế độ cũ và bộ máy công an mật cũ của nó. Hồi cách mạng Tiệp tháng 11 năm ngoái, Václav Havel bác bỏ việc buộc tội tập thể những người CS. Tháng 8 vừa qua Havel để lật ngược vị trí của ông ta, tuyên bố rằng đất nước ông "không thể đợi thêm một ngày nào nữa" để nhờ tập thể những người CS còn đang giữ chức vụ chủ chốt. Giống như những nhà lãnh đạo ở những nước Đông Âu khác, Havel đã phát hiện ra rằng cái cặn vụn giá có thể là lẽ vật cùng tận thích hợp cho những thiếu sót của chính phủ của ông.

Những cảm giác căm ghét đang nảy nở trong bầu không khí hiện hành. Jaroslav Kacynski, một quan chức cao cấp trong phong trào Công đoàn Đoàn kết, đấu tranh chống "bọn cướp biển", tức những người CS đang mua hết tài sản nhà nước với giá rẻ. Ivan Betlan, nhà kinh tế học cao cấp Hungari, phản

hàn rằng của cải của đất nước đang bị bán cho những người ngoại quốc giàu có. Hầu như ở mọi nơi người ta than vãn về cái gọi là tầng lớp cán bộ mới, tức là những nhà chính khách nghiệp dư, họ đã thay thế những người CS và bây giờ đang hưởng như bông lộc và đặc quyền của quyền hành.

Tình độc đoán mới đang lớn lên giữa những người anh hùng của các cuộc cách mạng năm 1990. Những người sang lập ra Công đoàn Đoàn kết đang chạy đua giành ghế tổng thống. Walesa tuyên bố rằng chính phủ chuyên đông quá chậm chạp và làm nhân dân nghèo đói, ông hứa sẽ "năm riu" và chặt hết mọi mầm mống quan liêu, cao thủ lãnh mới. Một số lời buộc tội của Walesa có thể đúng, nhưng hành động của ông đã làm tan vỡ Công đoàn Đoàn kết. Thậm chí nhiều nhà trí thức vận làm cố vấn cho ông từ lúc khởi đầu, nay nghĩ rằng ông làm việc do vì tham vọng thuần túy.

Trong thực tế, Đông Âu không có những đảng phái chính trị theo nghĩa phương Tây. Họ là những nhóm người tụ lại với nhau dưới một người lãnh đạo, người này phần lớn là làm cái cốc đang của họ trong quyền lực. Chỉ mình Hungari là có thể khoe rằng cơ chính phủ liên hợp thánh thốt; tất cả các nước khác là những chế độ một đảng, đó những người sang lập ra nó cái quan: Walesa ở Ba lan, Havel ở Tiệp, Ion Iliescu ở Ruman. Chưa một nước Đông Âu nào thực sự quyết định sẽ giao phó quyền lực vào đâu trong chế độ mới. Một số muốn chế độ tổng thống, một số khác thích chế độ nghị viện hỗn...

Một khi sự bất đồng và lung tung còn tiếp tục, các quá trình của chính phủ cụ sa lầy. Đông Âu còn phải đương đầu với những sự căng thẳng về vấn đề dân tộc rất nguy hiểm; với nguy cơ nội chiến ở Albani, Ruman và Nam tư; với sự suy sụp nói chung về kinh tế, và còn bị những tấn dư của chế độ cũ làm trầm trọng thêm, như đảm bảo, việc làm một cách cứng nhắc, bao cấp năng thực phẩm và giao thông và tình dè dặt vô hạn đối với sự kem cỏi. Đông Âu cần phải quyết định gấp xem nó muốn trở thành cái gì. Nếu nó không quyết được cái đích cuối cùng, thời kỳ "chuyển tiếp" có lẽ sẽ rất dài - và rất nguy hiểm. □

Michael Meyer, Newsweek 10.9.1990

MỤC ĐỒNG

Biển Nam Hải thét gào
Đỉnh Trường Sơn vẫn cao
Mẹ Việt Nam vẫn thức
Chờ em biết khi nào

Có đây người tha phương
Gặp nhau mọi ngã đường
Tổ Quốc họ đâu nhỉ
Sao họ phải hành hương

Trời An Nam vẫn đỏ
Đêm An Nam vẫn sâu
Vua An Nam lại theo Tàu
Cho dân mình lại khổ

Hương Tràm

bi kịch cho một cuộc chia tay

Kỹ sư Ivan Struhár, trưởng phòng nhân lực nhà máy giấy ZDA Partizanské, người đã đưa 150 công nhân Việt Nam về nước tuần vừa rồi đã trả lời cuộc phỏng vấn nhanh bằng điện thoại của phóng viên báo PRAVDA, Oliver Brunovský. Sau đây là nội dung cuộc phỏng vấn đó.

Hỏi : Chuyến bay được xuất phát với tất cả hành khách theo kế hoạch ?

Trả lời : Không ! Có 9 người buổi sáng không lên ô-tô ra sân bay.

Hỏi : Qua tivi chúng tôi được biết, tại sân bay đã tổ chức cuộc biểu tình của những người Việt Nam ở Praha. Họ đề nghị để máy bay không đi đâu cả. Đây là điều khó hiểu vì chính tôi đã nghe Đại sứ quán Việt Nam nói ở Partizanské là họ muốn bay về nước.

Trả lời : Đáng tiếc. Những người biểu tình đã khuyên "người Việt Nam của chúng tôi" đừng lên máy bay. Sau đó họ bắt đầu ra điều kiện. Đầu tiên là được bảo đảm rằng máy bay không bị đặt bom. Chúng tôi đã tìm thấy người có thẩm quyền ở sân bay, người này bảo đảm điều đó. Sau đó họ ra điều kiện thứ hai là bảo đảm chuyến bay về Hà Nội bởi vì có khoảng 100 hành khách là người miền Bắc Việt Nam. Điều kiện này có vẻ khó được đáp ứng. Nhưng khi các nhân viên sân bay gọi điện cho đại diện của hãng hàng không Tiệp Khắc ČSA ở Việt Nam thì người này hứa rằng đã đặt máy bay nội địa ở Việt Nam.

Hỏi : Vậy là các anh có thể cất cánh ...

Trả lời : Cho chắc chắn, chúng tôi được bổ sung thêm hai cánh sát để đề phòng tình huống có người xâm phạm buồng lái.

Hỏi : Điều gì đã xảy ra ở thành phố Hồ Chí Minh ?

Trả lời : Đại diện ČSA, ông Van nói một cách đơn giản rằng, máy bay nội địa không có. Khi số hành khách biết rằng máy bay ra Hà Nội không có, họ liền giữ tôi và kỹ sư Holý làm con tin. May mắn là chúng tôi còn kịp giải thích cho họ là nếu không thả chúng tôi thì chúng tôi không thể giải quyết được việc gì cả. Vậy là họ ở lại phòng chờ và thả chúng tôi ra. Nhưng chúng tôi phải cho họ biết chỗ ở và số điện thoại. Mặc dù ông Van không muốn nhưng chúng tôi ép ông phải đánh điện tín về Praha với đề nghị xin phép cho máy bay bay ra Hà Nội.

Hỏi : Có đường tàu hỏa đi Hà Nội ?

Trả lời : Đúng thế ! Chúng tôi tìm đến ga đường sắt. Ông trưởng ga không có đây, chúng

tôi hỏi địa chỉ và tìm đến nhà ông ta. Ông ta nói rằng muốn đi tàu phải chờ, có khi cả tuần lễ. Nhưng ông sẽ cố gắng bố trí chuyến tàu đặc biệt, nhưng phải trả tiền.

Hỏi : Các anh lấy tiền đâu ra ?

Trả lời : Tàu sáng ra đã chạy rồi mà lúc này thì các ngân hàng đều đóng cửa. May mắn là ở thành phố Hồ Chí Minh chúng tôi có nhà máy hỗn hợp của mình. Khi chúng tôi đến nơi thì được tin đám hành khách đang chờ ở sân bay họ không tin nữa và nếu như họ tìm thấy chúng tôi ở trong phố thì họ sẽ đâm chết.

Hỏi : Tại sao lại giận dữ vậy ?

Trả lời : Điều kiện sống ở Việt Nam rất xấu, chúng tôi đã chứng kiến tận mắt. Có lẽ họ tức giận vì phải trở về ...

Hỏi : Anh hãy tiếp tục.

Trả lời : Cuối cùng, cũng đi đến thoả thuận với nhà máy là họ cho chúng tôi mượn tiền và chúng tôi sẽ gửi cho họ thiết bị máy móc. Đại diện nhà máy buổi sáng sẽ trả tiền cho người Việt Nam ở sân bay. Cái khó là máy bay phải cất cánh buổi sáng sớm mà ngân hàng thì mở cửa muộn hơn. Nếu vậy thì máy bay khó xuất phát.

Hỏi : Họ có chấp thuận cách giải quyết này không ?

Trả lời : Giờ thì chúng tôi không có đủ nghị lực để đến chỗ họ nữa. Chúng tôi thoả thuận với đại diện của họ ở phòng điều hành sân bay. Khi người này nói lại, họ không tin. Nói để anh hiểu, số tiền này không nhỏ, bằng khoảng hai tháng lương. Họ thống nhất với nhau là sáng mai sẽ chặn chúng tôi trên đường ra máy bay. Sáng hôm sau, đi đầu là mấy người phiên dịch của ta, những người chờ sẵn ở đó liền kéo họ lại, vật họ ra đất và bắt giữ họ. Chúng tôi liền trốn ra cửa sau. Từ chỗ an toàn chúng tôi đề nghị họ thả những người phiên dịch. Khi chúng tôi dọa rằng, nếu không thả, thì họ sẽ không nhận được gì cả vì nhiệm vụ của chúng tôi là đưa họ về Việt Nam, chứ không phải là đưa về từng địa phương, thì họ giữ thế cản cước của mấy người ở trạm đại diện của ta và thả những người phiên dịch. Và chúng tôi cuối cùng cũng cất cánh được.

Hỏi : Thế điện tín với đề nghị bay ra Hà Nội không được chấp nhận à ?

Trả lời : Không ! Nghe nói, nhanh như vậy không thể thực hiện được.

Oliver Brunovský

Người dịch VTL (Komárno)

NÓI THÊM VỀ VẤN ĐỀ C.P.C.

hoàng nguyên:

Những suy nghĩ của tôi về cuộc chiến tranh giữa Việt Nam và Campuchia, mà tôi đã có dịp trình bày trên diễn đàn số 5. Về cơ bản, nó khác hẳn với những quan điểm mà từ trước tới nay chúng ta đã được tuyên truyền và giải thích. Do đó nó cũng khác với những điều mà bạn đọc ở Lovosice (để cho tiện, cho phép tôi được gọi là bạn C chẳng hạn) viết trên Diễn Đàn số 7. Ở đây tôi xin trình bày thêm về những suy nghĩ của mình về vấn đề này.

Sau khi giành được chính quyền, tập đoàn Pôn-pốt dựng lên ở Campuchia một thứ CNXH quý quái, một thứ CNXH trại lính cộng với trại tập trung, bằng cách bóc lột những đường lối chính sách của những người đi trước chúng từ Đông sang Tây và phát triển tàn ác hơn như: chế độ công xã của Trung Quốc, nhưng lại được tổ chức theo kiểu trại tập trung của Hitle. Thanh trừng các phe phái, những người chống đối như kiểu cách mạng văn hoá của Trung Quốc và cải cách ruộng đất của Việt Nam. Sử dụng lực lượng Angka theo kiểu Ủy ban an ninh nhà nước của Liên Xô dưới thời Stalin ... Về đối ngoại chúng thực hiện một chính sách dân tộc hẹp hòi và bành trướng. Đòi xét lại biên giới với các nước láng giềng và phân định kẻ thù, cũng giống như chúng ta, sau khi mâu thuẫn với Trung Quốc, "Đáng ta đã phân định kẻ thù gần, kẻ thù xa, kẻ thù trước mắt, kẻ thù lâu dài ... Tóm lại chế độ mà Pôn-pốt dựng lên ở Campuchia tuy quý quái nhưng cũng không có gì mới lạ. Đây là công việc nội bộ của chúng.

Còn đối với chúng ta, ngay từ khi cuộc nội chiến của Campuchia sắp ở giai đoạn kết thúc, Pôn-pốt đã có những triệu chứng quay lưng lại với chúng ta, mặc dù ta đã hết lòng giúp đỡ chúng. Ngay sau lúc giành được chính quyền năm 1974 Pôn-pốt đã chính thức đòi ta rút hết quân (mặc dù lúc đó miền Nam vẫn còn chiến tranh) và tuyên truyền hằn thù dân tộc còn hơn cả thời Xi-ha-nuc và Lon-non. Sự việc này có phải là bội phát không? Không phải, mà nó được nuôi dưỡng từ lâu. Đáng lẽ những người lãnh đạo của chúng ta phải nắm bắt được tình hình mà đề phòng tránh cho dân tộc khỏi một thảm họa. Nhưng họ đã vì chủ quan hay vì không nắm bắt được tình hình, đến lúc Pôn-pốt đem quân đánh phá biên giới thì không có gì phòng lại. Và nếu nói như bạn C, đến năm 1977-1978 khi cuộc chiến tranh đã xảy ra ... thì than ôi máu đã chảy, đầu đã rơi !!!

Khi cuộc chiến tranh xảy ra, chúng ta đem quân ồ ạt đánh sang Campuchia đuổi Pôn-pốt, dựng lên một chính phủ mới và chúng ta đóng

quân ở Campuchia 10 năm để bảo trợ. Lúc đó chúng ta đã viện đủ mọi lý do để biện minh cho việc làm của mình, nào là quyền tự vệ, nào là cứu nhân dân C.P.C khỏi họa diệt chủng ... Kể cả việc dùng một thủ đoạn chính trị quen thuộc là dựng lên một mặt trận cứu nước C.P.C và phát đi yêu cầu của nó. Nhưng tiếc rằng những cái đó không làm người được sự phần nộ của thế giới. Trên thế giới không có một chính phủ nào chính thức ra tuyên bố ủng hộ việc làm của chúng ta, kể cả các nước bè bạn. Việt Nam bị hoàn toàn cô lập, bị mất giá trị sau việc làm của mình ở Campuchia.

Chúng ta tiến quân sang Campuchia và đóng ở đó 10 năm là một việc làm hoàn toàn sai trái. Chính chúng ta, người Việt Nam không rút được bài học cho bản thân mình từ cuộc chiến tranh với người Mỹ. Nước Mỹ ồ ạt đem quân vào miền Nam Việt Nam theo yêu cầu của chính quyền Sài Gòn, trước hiểm họa bị miền Bắc thôn tính. Theo bạn C như vậy là hợp với hiến chương Liên Hiệp Quốc chứ? Sau sự kiện Vịnh Bắc bộ và cả sau này nữa, người Mỹ cũng đã tuyên bố là sẽ đánh trả vào những xuất phát điểm tấn công vào quân đội Mỹ và miền Bắc nước ta đã bị không quân Mỹ tàn phá. Đây là lý luận của kẻ mạnh, nước Mỹ đã bị cả thế giới lên án là kẻ xâm lược và chính nghĩa thuộc về chúng ta. Ở đây tôi cũng e bạn C hiểu lầm hiến chương Liên Hiệp Quốc. Trong hiến chương có ghi rõ quyền tự quyết dân tộc là quyền của nhân dân ở mỗi nước tự lựa chọn cho mình một chế độ chính trị mà mình mong muốn, cũng như quyền tự lựa chọn người đứng đầu của mình, mà không có sự áp đặt từ bên ngoài. Còn quyền tự vệ là quyền của mỗi quốc gia độc lập có quyền đánh trả bọn xâm lược và có thể yêu cầu nước khác giúp đỡ để bảo vệ nền độc lập của mình. Chứ không phải bất cứ một nhóm người nào hoặc một tổ chức nào (nếu có thật), khi bất đồng với chính phủ của mình đều có thể kêu gọi quân đội nước ngoài vào can thiệp để tiêu diệt chính phủ đó. Nếu như vậy thì các nước lớn sẽ tha hồ làm mưa làm gió và thế giới sẽ đại loạn.

Còn quyền tự vệ của chúng ta? Chúng ta có quyền tự vệ chính đáng, chúng ta có quyền quét sạch quân xâm lược ra khỏi bờ cõi và đánh cho chúng mất hết ý chí xâm lược như cha ông chúng ta đã làm. Nhưng chúng ta không có quyền đánh chiếm đất nước người ta và áp đặt theo ý muốn của mình. Nếu anh bị hành hung, anh có quyền tự vệ thích đáng với sự hành hung anh, nhưng nếu anh làm quá đánh chết đối phương thì anh vẫn phạm tội giết người; luật pháp mang tính nhân đạo là như thế. Một khía cạnh so sánh khác là so sánh sự kiện Việt Nam - Campuchia với chiến tranh thế giới lần thứ hai. Hai sự kiện này hoàn toàn khác xa nhau về tầm cỡ và ý nghĩa. Chủ nghĩa phát xít Đức thách thức vận mệnh của cả loài người và tuyên chiến với cả

thế giới, nó khác xa với cuộc xung đột Việt Nam - Campuchia, nên không thể so sánh được.

Về khía cạnh tình cảm, ai là người Việt Nam không cảm phần trước việc đồng bào của mình bị bọn Fôn Pốt giết hại. Nhưng chúng ta cũng phải biết tự kiềm chế, đừng vì thế mà chúng ta biến mình thành những kẻ trả thù dã man thời phong kiến trung cổ hoặc kích động sự trả thù man rợ như những khẩu hiệu "nợ máu phải trả bằng máu" trong cái cách ruộng đất. Ai đã đến Phnôm-pênh trước năm 1975, vào thăm Viện Bảo tàng lịch sử ở đó, cũng đều thấy một hiện vật : một cái chảo bắc trên ba cái đầu lâu, đây là tượng trưng của những cuộc hành quyết người Campuchia mà tổng đốc Lê Văn Duyệt (hồi đầu triều Nguyễn) khi đánh sang Campuchia đã làm. Mục đích của nó là nuôi dưỡng lòng hận thù dân tộc và nó đã biến quân lính của Fôn Pốt thành lũ giết người mang rợ. Ai đã là lính của quân đoàn 3 hoặc theo gót các chiến sĩ quân đoàn 3 khi đánh sang Campuchia cũng đều thấy : vì tình cảm bùng bột, ở một lúc nào đó khi không cần thiết, các chiến sĩ của ta đã phóng đạn liên thanh, B40 đi trước hàng quân nên ở một chừng mực nào đây mang tính chất của đội quân xâm lược hơn là người giải phóng.

Tóm lại, tiến hành cuộc chiến tranh Campuchia là một sự sai lầm nghiêm trọng, là một sự vô trách nhiệm trước vận mệnh dân tộc của những người lãnh đạo. Nó đã gây biết bao đau thương và di chứng của nó sẽ còn nhức nhối trong mỗi con người Việt Nam chúng ta. □

Hoàng Nguyễn

Mladá Boleslav - 28/02/90

cu li:

Tôi đã đọc ý kiến của bạn Hoàng Nguyễn và một bạn ở Lovosice về vấn đề quân đội Việt Nam ở Campuchia đăng trên báo Diễn đàn. Từ trước đến nay đề tài này thuộc loại "cấm kỵ" đối với báo chí và các phương tiện thông tin đại chúng khác ở Việt Nam. Hoặc giả sử có nói đến thì cũng chỉ là thống nhất theo một quan điểm đã định sẵn. Năm 1989 đã có một đại biểu quốc hội chất vấn hội đồng bộ trưởng về việc tại sao quân đội Việt Nam lại có mặt tại Campuchia quá lâu như vậy. Những ý kiến này không được thảo luận một cách rộng rãi, công khai. Người ta cho rằng như vậy là xúc phạm tới bao nhiêu người đã ngã xuống trong chiến tranh ở Campuchia. Từ góc độ cá nhân tôi xin được bày tỏ một số ý kiến sau đây.

Chẳng riêng gì chúng ta mà cả thế giới đều ghé mắt và lên án tội ác của bọn Fôn Pốt ở biên giới Tây Nam Việt Nam và chính cả ngay trên Tổ quốc của chúng. Lịch sử nhân loại sẽ chẳng bao giờ quên được những trang bi thảm

này. Cuộc đánh trả của chúng ta là lẽ tất nhiên, và theo yêu cầu của Mặt trận đoàn kết dân tộc cứu nước Campuchia chúng ta lại không tiếc xương máu để truy đuổi đến sào huyệt cuối cùng của bọn diệt chủng, cứu dân tộc Campuchia khỏi thảm họa lớn nhất lịch sử. Một chính phủ mới do Việt Nam hậu thuẫn đã hình thành ở Campuchia. Thế nhưng có lẽ các nhà lãnh đạo Việt Nam đã không lường hết được tính chất dai dẳng và phức tạp của cuộc chiến tranh này. Fôn Pốt và bè lũ chẳng những không bị tiêu diệt hoàn toàn mà nhờ có sự giúp đỡ của Trung Quốc và lấy Thái Lan làm căn cứ đã liên tục tấn công trở lại để giành lấy quyền lực đã mất. Bằng chiến tranh du kích với những chiến thuật mà chúng đã học được ở chính chúng ta, Fôn Pốt đã gây cho chúng ta những thiệt hại vô cùng to lớn. Quân đội của Heng Xom Rin thì quá yếu kém về mọi mặt và không có khả năng chiến thắng được Khơ me đỏ nếu không duy trì sự có mặt của quân đội Việt Nam ở Campuchia. Việt Nam đã lâm vào thế kẹt. Tất nhiên sự tồn tại một số lượng lớn bộ đội Việt Nam ở Campuchia không hẳn hoàn toàn vì mục đích ngăn ngừa nạn diệt chủng trở lại, mà còn nhằm những mục đích khác. Ai cũng thừa biết rằng việc này đã được Liên Xô "bật đèn xanh" và dễ dàng hiểu là nó có lợi trong chiến lược toàn cầu của họ. Không thể coi việc Liên Xô tiến vào nước Đức để tiêu diệt Hitle và duy trì quân đội ở đây với việc quân đội Việt Nam ở Campuchia là hoàn toàn như nhau. Ngày đó cả thế giới bị đe dọa bởi chủ nghĩa phát xít. Phe đồng minh đã được thành lập để cứu cả thế giới ra khỏi thảm họa này. Sau chiến thắng 1945, theo hiệp ước Potsdam chẳng những chỉ có quân đội Liên Xô ở Đức mà còn có quân đội Mỹ, Pháp, Anh được duy trì ở đây để ngăn ngừa cái lò lửa chiến tranh này có thể lại bốc cháy. Giải thích thế nào đây về sự tồn tại thường xuyên đã từ lâu nay của 70000 bộ đội Việt Nam tại Lào ? Để ngăn ngừa "nạn diệt chủng" ư? hay là "làm nghĩa vụ quốc tế" ?

Tôi nghĩ rằng nhiều khi chúng ta đã quá lạm dụng những từ này. Nếu như thế thì cũng có thể nói Hoa Kỳ đã thực hiện "nghĩa vụ quốc tế" ở Grenada, Panama... Dù luận nhiều nước trên thế giới đã đánh giá hành động của Việt Nam ở Campuchia là xâm lược. Trung Quốc lấy cớ để gây chiến tranh biên giới, dạy cho "tiểu bá Việt Nam một bài học". Dĩ nhiên chỉ là cái cớ nhưng chúng ta lại là người tạo ra cái cớ đó. Nhiều nước đã tẩy chay, bao vây kinh tế Việt Nam. Liên hiệp quốc không công nhận chính phủ của Heng Xom Rin. Báo chí Việt Nam đã một thời ra rả chửi cả Liên hiệp quốc vì để trống chiếc ghế Campuchia trong tổ chức này. Các nhà lãnh đạo Việt Nam thì lớn tiếng tuyên bố "tình hình ở Campuchia là không thể đảo ngược được". Cuộc chiến tranh ở Campuchia đã không còn là một cuộc nội chiến nữa, càng ngày càng khốc liệt

và làm chúng ta thiệt hại nhiều hơn. Từ thế kẹt Việt Nam đã bị sa lầy ở Kampuchia. Suốt 10 năm qua còn đường đi đến hòa bình của Kampuchia vẫn bế tắc bởi lập trường ngoan cố, bảo thủ của các phe phái. Giờ đây, một giải pháp hòa bình cho Kampuchia đã hé mở, Việt Nam buộc phải thay đổi hẳn lập trường trước đây về Kampuchia. Chúng ta phải đợi kết quả của cuộc tổng tuyển cử tự do ở Kampuchia mới biết được dân chúng có thiện cảm với chính phủ thân Việt Nam của họ hay không ?...

Nhưng dù sao chăng nữa thì suốt 10 năm qua máu của bộ đội Việt Nam đã chảy ở Kampuchia. Liên Xô đã chẳng đạt được điều gì trong cuộc chiến tranh ở Afganistan. Còn chúng ta được gì trong cuộc chiến tranh ở Kampuchia ? Tham vọng

duy trì ảnh hưởng ở Đông Dương ư ? Hay chỉ làm trắng thêm những vành khăn tang trên những mái đầu của bao bà mẹ Việt Nam ? Ở Liên Xô những nạn nhân của cuộc chiến tranh Afganistan đã lên tiếng. Còn những bà mẹ Việt Nam của chúng ta thì chỉ biết cúi đầu cam chịu.

Lịch sử sẽ phán xét tất cả. Hy vọng rằng khi mà làn gió tự do dân chủ thổi tới Việt Nam, với một hệ thống thông tin "mở" thực sự để tất cả những chuyện "thâm cung bí sử" được đưa ra ánh sáng. Lúc bấy giờ chúng ta sẽ có thể đánh giá một cách chính xác, toàn diện nhất về vấn đề trên. Mà câu trả lời về nó lúc này e rằng chưa đủ sức thuyết phục đối với nhiều người. □

Culi (2/10/1990)

Pizeň

VỀ MỘT BÀI BÁO VÔ TRÁCH NHIỆM

Tôi rất thích đọc tờ Quê Hương vì nhiều lẽ. Lẽ thứ nhất và các lẽ tiếp theo đó là : Tên báo nghe rất thân thương, giấy trắng, in ấn hơn hẳn các tờ báo của sinh viên (tôi rất hiểu vì ngay hồi đi học tôi đã thấy nghị quyết, sách vở tuyên truyền đường lối in trên giấy trắng, đẹp, còn chúng tôi viết trên những tờ giấy đáng lẽ chỉ để làm bìa) tuy nội dung nghèo nàn và không nêu được những vấn đề cấp bách hiện nay. Nói một cách khác tờ báo có thể chiếm được cảm tình của tôi nếu ban biên tập không cho đăng bài "Đa nguyên là gì ? nguồn gốc và tính chất". Có thể nói, bằng cách viết tác giả bài báo đã xúc phạm tới người đọc. Tác giả dẫn người đọc vào một rừng những sai sót để tha thứ (câu cụt, câu quê) và những lỗi không thể tha thứ (sai sót về lý luận). Ở đây tôi không có ý định tranh luận về chính trị, về đúng, sai của chủ nghĩa này hay chủ nghĩa kia, mà tôi muốn nói đến phương pháp lý luận trước một vấn đề.

Với bài viết của mình tác giả Phúc Khánh định chứng minh rằng, chủ nghĩa đa nguyên không đẹp bằng chủ nghĩa xã hội, nhưng tác giả đã không đạt được dù chỉ một mục đích do chính phương pháp lý luận đầy mâu thuẫn của mình. Trong bài viết tác giả động chạm tới vấn đề triết học nhưng suy nghĩ của tác giả lại thiếu logic. Ngay lúc đầu tiên khi đặt vấn đề để giải quyết, tác giả đã phạm ngay sai lầm về phương pháp lý luận, dẫn đến sự sai sót trong toàn bài viết. Để chứng minh chủ nghĩa đa nguyên không phải là chủ nghĩa tiến bộ hay nó không tốt hơn chủ nghĩa xã hội, tác giả mở đầu bằng câu: "Nếu nói vấn đề chủ nghĩa đa nguyên là một trường phái triết học tư sản". Ai cũng

đã được nhồi nhét là, chủ nghĩa tư bản hay cái gì dính đến tư bản là xấu, cho nên để dễ dàng suy ra chủ nghĩa đa nguyên ít nhất là không tốt. Tôi muốn nhấn mạnh rằng, chủ nghĩa tư bản hay chủ nghĩa xã hội chỉ là một khái niệm tương đối về hiện tượng xã hội mà, cái đúng hay sai, đẹp hay tốt không phụ thuộc vào ngôn từ, mà phụ thuộc vào nội dung thực tế của hiện tượng đó. Nhân đây tôi xin được kể lại cho tác giả Phúc Khánh một trong những bài học đầu tiên về logic, mà mỗi người khi học triết học phải biết. Câu chuyện như sau : "Ngày xưa có một ông thầy dẫn trò mình xuống núi sau bao ngày tu luyện đạo giáo. Khi thấy con gái đi qua học sinh lấy làm lạ và hỏi thầy :

- Bạch thầy, cái gì đấy ạ ?

Thầy bèn đáp :

- Hồ ẩn thịt người đấy, các con ạ.

Khi về tới núi thầy hỏi các trò :

- Hôm nay xuống núi các trò thấy thích gì nhất ?

Các trò đồng thanh thưa :

- Bạch thầy, chúng con thích cạp nhất ạ."

Cho nên tác giả cần hiểu rằng chủ nghĩa xã hội hay chủ nghĩa tư bản cũng có thể mang tên là cạp, nhưng nó ăn thịt người hay không là tùy quan niệm từng người. Tác giả không thể làm "bực công an đặt trong tim người, bắt tình cảm ngược xuôi theo luật đi đường nhà nước" được. Theo thiên ý của tôi, tác giả nên nêu khái quát những nét cơ bản của chủ nghĩa đa nguyên và chủ nghĩa xã hội về các mặt văn hoá, kinh tế, chính trị..., sau đó (ít nhất bằng lý luận, nếu thực tế không cho phép) chứng minh các khía cạnh đó bằng phương pháp đối lập, so sánh. Tác giả tránh làm rối người đọc bằng

phương pháp lý luận, "so sánh không cùng đơn vị" kiểu : Ngôi nhà này cao vì nó to, hoặc ngược lại, ngôi nhà này to vì nó cao. Để minh họa chủ nhận xét của mình, tôi xin được đưa ra thí dụ cụ thể sau. Ngoài các câu đầu tiên mà tôi đã dẫn, tác giả đưa ra các trường phái triết học, trong đó thuyết duy vật biện chứng của chủ nghĩa Mác-Lênin có sức thuyết phục cao và chủ nghĩa Mác-Lênin được kết tinh từ ba nền tảng nhưng không phải là đa nguyên. Các bạn đọc thân mến ! Các bạn biết từ đó tác giả rút ra kết luận gì không ? Tôi xin được trích nguyên văn "Những điều vừa trình bày trên cho thấy rõ đặc điểm và thế giới quan của chủ nghĩa đa nguyên là phủ nhận tính thống nhất của thế giới, cho thế giới là những kết hợp ngẫu nhiên của các nguyên thể, các yếu tố". Tôi đọc đi, đọc lại để đối chiếu với kết luận táo bạo của tác giả, nhưng thất vọng vì không thấy. Tiện đây tôi bổ sung vào "rừng lối" của Phúc Khánh thêm một lối nữa do sự hấp tấp, thiếu chín chắn của tác giả khi viết "... cả thuyết nhị nguyên lẫn thuyết đa nguyên sớm muộn cũng không tránh khỏi rơi vào thuyết nhất nguyên duy tâm..." trong khi đó tác giả đã đưa ra phái đa nguyên duy vật "cho thế giới cũng bắt nguồn từ 5 yếu tố vật chất: là kim, mộc, thủy, hỏa, thổ" và phái nhất nguyên duy vật cho thế giới cấu tạo từ "thủy" hoặc "hỏa"... Vậy theo tác giả thế giới cấu tạo bởi 5 vật chất thì sẽ rơi vào trường phái nhất nguyên duy tâm, còn thế giới cấu tạo bởi một từ năm vật chất đó thì không rơi vào trường phái nhất nguyên duy tâm ? Chắc ở đây bạn đọc sẽ nghĩ rằng tác giả sơ ý, nhưng tôi cố ý đưa ra bởi lẽ tác giả có ý muốn nói cái gì dính đến "đa" là sai mà không cần biết "đa" là gì. Tôi muốn lưu ý thêm rằng, tác giả có thể đứng trên quan điểm triết học chủ nghĩa Mác-Lênin phân tích, những chủ nghĩa Mác-Lênin không phải là tiên đề, không phải là thước đo chuẩn của mỗi xã hội, nó không hề đứng trên tất cả các trường phái triết học khác, cho nên tác giả cần hiểu, chủ nghĩa Mác-Lênin bảo phải độc quyền thì không có nghĩa là không độc quyền là sai, chủ nghĩa Mác-Lênin bảo chủ nghĩa đa nguyên là đẹp không có nghĩa là nó đẹp nhất (cũng có thể nó đẹp, nhưng nó không đúng).

Khi nói về chủ nghĩa đa nguyên, tác giả viết rằng, chủ nghĩa đa nguyên cho xã hội cấu tạo bởi các nhóm người, phân biệt nhau bằng đặc điểm dân tộc, tín ngưỡng, tôn giáo và chủ nghĩa đa nguyên "nhấn mạnh tính đa dạng của nó". Từ đó tác giả suy ra, chủ nghĩa đa nguyên "kích thích các dân tộc chia rẽ nhau, không tin cậy lẫn nhau". Có nghĩa rằng, sự tồn tại của một hiện tượng được nhấn mạnh thì suy ra hiện tượng đó đang có xu hướng tan rã. Quả là

một phương pháp suy luận sáng tạo! Hay tác giả so sánh thực tế với lý tưởng của chủ nghĩa xã hội rồi đề xuất ra phương pháp suy luận này ?

Về mức sai "cơ bản" tôi không muốn đưa thêm thí dụ nữa, các bạn có thể tự tìm thấy như ở trang 3, cột 1, dòng 17 từ dưới lên. Tôi muốn chuyển sang phần những lỗi để tha thứ, để tác giả lần sau viết cẩn thận hơn. Tôi xin có một vài thí dụ :

- Thiếu chủ, vị ngữ : "Giữa vô sản và tư sản.", "Ở thời kỳ chủ nghĩa tư bản độc quyền với xu hướng tập trung quyền lực kinh tế và chính trị vào trong một nhóm nhỏ bọn tư bản kéch sù, với sự phá sản hàng loạt xí nghiệp hạng vừa, hạng nhỏ." (trang 3, cột 1).

- Phối hợp dấu : dấu "-" cặp với dấu ",", (trang 3, cột 2).

Cuối cùng tôi nhấn mạnh với tác giả rằng, với bài viết này tác giả đừng "đội" cho tôi cái mũ phản động, kéo tôi lại hiểu nó là yêu chủ nghĩa xã hội. Tác giả bảo vệ quan điểm của mình, tôi hoàn toàn ủng hộ, thậm chí tôi rất tôn trọng những người b i ết bảo vệ chính kiến của mình. Nhưng đối với người cầm bút (dù chuyên nghiệp hay nghiệp dư) đều phải có trách nhiệm với bài viết của mình. Không nên áp đặt quan điểm cho người đọc, càng không nên gây rối người đọc bằng những bài viết chất lượng quá tồi, kiểu hành văn khoe chữ, dùng những từ, câu văn khó hiểu, vô nghĩa. Làm như vậy có nghĩa là xúc phạm tới người đọc. Tôi hy vọng, tôi sẽ được đọc các bài viết có tên Phúc Khánh, và được trao đổi với Phúc Khánh ở mức độ tranh luận. Để cho ý nguyện tôi được thực hiện, tôi xin có hai lưu ý nếu tác giả định viết lại bài này :

- Christian Woff là người hệ thống hoá trường phái triết học Gothfried Wilhelm Leibniz, chứ không phải là người sáng lập.

- Không ai định hướng nước ta theo con đường tư bản chủ nghĩa ngoài Bộ chính trị, nhưng sự phát triển của nó gặp giới hạn trên đó là : Bộ chính trị.

Lời cuối cùng tôi dành cho Ban biên tập báo Quê Hương. Báo Quê Hương nên loại ngay những bài viết kiểu như thế này kéo dặc giả nghĩ : "Người viết đã kém rồi chẳng lẽ Ban biên tập cũng như vậy sạo, các anh từ xưa tới nay chỉ có ăn, học, rao giảng chủ nghĩa Mác-Lênin mà hình như tỏ ra không thông lắm thì phải. Tôi hy vọng trong số báo tới sẽ được đón đọc bài "Khái niệm về dân chủ, sự khác nhau và giống nhau giữa dân chủ tư sản và dân chủ xã hội chủ nghĩa" mà không phải viết bài tưởng tự bài này. □

Xuân Hồng (Praha)

SUY NGHĨ VỀ XÃ HỘI VÀ CON NGƯỜI HÔM NAY

Trong tình hình thế giới đang có nhiều biến động mạnh mẽ về nhiều lĩnh vực: chính trị, kinh tế, xã hội và KHKT mỗi người Việt Nam không thể không suy nghĩ. Thời gian không chờ chúng ta. Nếu chúng ta không nhìn vào thực tại để mất quá khứ chúng ta sẽ mất cả tương lai như câu phương ngôn cổ Hy Lạp đã nói. Từ những tranh luận hiện nay có thể thấy rõ hai quan điểm đối lập nhau:

1. Đòi tự do, dân chủ xã hội, cải cách kinh tế, chính trị ...

2. Giữ vững dân chủ tập trung, chuyên chính vô sản. Rằng chủ nghĩa Mác vẫn còn "giữ nguyên các giá trị của nó", nếu không sẽ dẫn đến tình trạng vô chính phủ, hỗn loạn. Rằng cần phải "ổn định xã hội". Không nên "nhập khẩu chính trị" ... Nói tóm lại là cần phải giữ lại cái "chính trị đã nhập khẩu".

Dù nói thế nào, quả đất vẫn quay, thế giới vẫn đang biến đổi. Còn chúng ta đang ở đâu? Chúng ta phải lật lại những trang trước của lịch sử. Vào những năm 20 của thế kỷ này từ nước Nga vĩ đại đã vang lên lời kêu gọi của Lênin: Hoà bình và quyền tự quyết của dân tộc. Nhà nước công nông đầu tiên được thành lập. Mọi người sẽ được bình đẳng. Tất cả sẽ được đi làm và đi học. Trong thiên đường đó con người Xô viết đã làm bằng tình các dân tộc nhỏ bé lạc hậu trong đó có dân tộc Việt Nam đang khát khao quyền độc lập và tự do. Cũng chính vì vậy người thanh niên Nguyễn Ái Quốc đã bỏ phiếu cho quốc tế 3. Vậy chủ nghĩa Mác-Lênin đã ra đời như một tất yếu hay một sai lầm của lịch sử? Phải chăng Mác đã không đúng khi ông đã phê phán kịch liệt sự bóc lột tàn bạo và lòng tham đến làm "bằng giá" cả lý trí con người của giai cấp tư sản. Trong thời kỳ tích lũy tư bản tàn khốc những người công, nông dân đã bị chà đạp về nhân cách cũng như thân thể. Họ đã làm mười mấy tiếng một ngày, trẻ em cũng như phụ nữ. Những hình ảnh mua bán nô lệ da đen, sự phân biệt chủng tộc, hậu quả của chiến tranh thế giới sẽ không bao giờ xoá nhòa trong ký ức của nhân loại văn minh. Tuy nhiên mô hình nhà nước và xã hội của Mác và Lênin có đáp ứng được sự đòi hỏi của cuộc sống hiện đại ngày nay khi KHKT đang ngày càng có vai trò vô cùng to lớn trong mọi mặt của đời sống, khi thông tin đang ngày càng đóng vai trò quyết định sự tiến bộ của loài người?

Sau khi góp phần to lớn đập tan sự điên cuồng của chủ nghĩa phát xít từ nước Nga đã hình thành một hệ thống xã hội XHCN đối đầu với CNTB. Mọi cái tưởng chừng như sáng tỏ về sự chiến thắng tất yếu của CNXH. Những con

người còn hiểu biết rất ít về mình. Mâu thuẫn này giảm đi là kèm theo sự gia tăng của mâu thuẫn khác và có thể nói rằng mâu thuẫn không tự nhiên sinh ra và không tự nhiên mất đi. Việc san bằng của cải trong xã hội đã xoá luôn đi cái "tôi" như một biểu tượng của sự ích kỷ, nhưng rất tiếc lại là chủ thể tạo ra mọi xã hội. Khi thế giới có sự đối đầu thì trong xã hội XHCN con người ta đã "quên đi" bản thân mình để phấn đấu cho một lý tưởng cao đẹp và thiêng liêng. Vì vậy sự thống nhất này sẽ có một sức mạnh vô địch với kẻ thù từ bên ngoài. Lịch sử nhân loại đã được chứng kiến điều đó. Tuy nhiên một khi mâu thuẫn bên ngoài suy giảm con người ta sẽ nhớ lại cái "tôi" của mình, từ người nông dân đến vị chủ tịch nước. Sẽ không có gì làm lạ khi sau chiến tranh những người có công càng to sẽ giữ chức vụ càng cao¹⁾ nhưng chỉ có điều lạ là nó lại kéo dài lâu hơn cả ngai vàng của một ông vua trong chế độ phong kiến lạc hậu để đảm bảo cho "chuyên chính vô sản", cho quyền lãnh đạo của Đảng. Tại sao vậy? Vì Đảng đã lãnh đạo rồi thì người dân không thể thông qua những đại biểu quốc hội do mình bầu ra để tham gia quyết định xã hội vì những vị này cũng chỉ là bù nhìn, thậm chí danh sách ứng cử của họ đã có sẵn và cho dù số phiếu có thấp bao nhiêu họ vẫn cứ là "đưa số", phần thắng sẽ thuộc về võ sĩ luôn đơn độc trên võ đài. Trong một xã hội như vậy quốc hội chỉ có một công việc duy nhất là giơ tay biểu quyết với "nhất trí cao". Trước khi Ceausescu bị lật đổ một tháng cả quốc hội đã đứng dậy vỗ tay hồi lâu khi được tin ông ta được "trúng cử" một lần nữa. Trong một nhà nước "chuyên chính" như vậy quyền hành thực chất nằm trong tay một đến hai người: Tổng bí thư và Trưởng ban TC TW Đảng. Vì vậy nước nào

cũng sẽ có một "vĩ nhân", ít nhất là khi họ còn sống. Một nhà nước như vậy thực chất không khác gì một nhà nước phong kiến, một siêu nhà nước, một nhà nước đứng trên nhà nước. Chính những kỷ cương chặt chẽ của phong kiến châu Á đã kìm hãm các dân tộc này hàng thế kỷ. Thế mà những ông "vua" triều đình kiểu mới này lại nắm trong tay những phương tiện tuyên truyền hiện đại, quân đội và đặc biệt hơn để thay cho tư tưởng "trung quân" họ có cả một hệ tư tưởng "khoa học" với cái đuôi "-ism" (chủ nghĩa) thì sự vinh hiển của nhà nước này thật là lý tưởng. Chính vì vậy nếu họ không thuộc vào hạng "minh quân" thì thật là một thảm họa cho dân tộc. Nếu không có những sự kiện vừa qua, chắc người ta không hiểu Kim Trọng Nhất, Nica

Ceausescu... sẽ làm gì? (Có thể kể cả Hoa Quốc Phong?). Ít nhất trước đó họ mới chỉ là Bí thư Đoàn thanh niên thôi!

Trong một xã hội "ổn định chính trị" như vậy những con người chân chính sau những ngày tháng làm việc miệt mài để đạt được "chiến sĩ thi đua" hay "điển hình tiên tiến" sẽ được thưởng hay sẽ được rút thăm (cho công bằng) để lấy chiếc khăn mặt hay cái laptop không kịp thay vào chiếc xe còn tàn tạ nhanh hơn vì sự tận tụy với "ông chủ". Sự "công bằng" đã đạt đến đỉnh cao của nó. Một bác sĩ nói ruột cho bệnh nhân sẽ được trả thù lao xứng đáng như nối sấm cho chiếc xe đạp của ông ta vậy. Cái gì sẽ tích tụ lại trong con người sau năm tháng ở một xã hội như vậy? tính vô trách nhiệm, sự giả dối và lòng ích kỷ hầu quả của nó còn khủng khiếp hơn cả động đất và căn bệnh SIDA của xã hội. Những người lao động chân chính sẽ là những kẻ đau khổ về sự dằn vặt trong lương tâm và thiệt thòi trong cuộc đời "làm chủ". Những kẻ cơ hội, giả dối sẽ ngày càng leo lên những chức vụ cao hơn, hay trở nên giàu có. Một xã hội như vậy không thể phát triển được, nếu con người không được nói lên những suy nghĩ và quan điểm của mình. Nó sẽ được gọi là "phản động", "gây rối" làm mất "ổn định xã hội" ... Những nguyên tắc đẹp đẽ của một thứ chủ nghĩa hay một thứ tôn giáo nào đó chỉ là cái cớ để người ta bảo vệ vô ý hay có ý quyền lợi của bản thân.

Trên các báo chí có những ý kiến cho rằng "chủ nghĩa Mác vẫn còn giữ nguyên các giá trị của nó. Những bài viết dài nhưng không hề đá động chứng minh là nó đã được giữ nguyên như thế nào và giữ nguyên cái gì? Người ta không hề đề cập tới vấn đề sở hữu toàn dân về tư liệu sản xuất (lắm vải không ai đóng cửa chùa) hay chuyên chính vô sản. Một trong những biểu hiện ưu việt của CNXH là kế hoạch hóa nhưng họ lại nói rằng "kinh tế thị trường không phải là tài sản riêng của CNTB". Vậy nhà nước đã kế hoạch hoá rồi thì còn cạnh tranh với ai? Có người còn cho rằng sự độc tài là cần thiết, chẳng hạn như ở Chile, Nam Triều Tiên ... mà không hề đề cập đến sự tồn tại của các đảng phái và các tổ chức chính trị khác ở các nước đó. Vì không có dân chủ và tự do nên ở đó mới có đình công và biểu tình. Hoặc theo tư bản đâu có phải là hay. Liệu chúng ta có trở thành Bàng-la-đet không? Sự quanh co nhiều khi trở thành nực cười khi có người đã khẳng định bảo vệ "con đường xây dựng CNXH" nhưng lại thú nhận rằng chúng ta đã sai lầm trong việc "sao chép những bài học từ bên ngoài: bỏ qua giai đoạn phát triển TBCN". Sự sống sượng và vô lý không còn biên giới: "mạnh dạn rút ra khỏi cơ thể mình ...". Chúng ta đang được xem vở bi hài kịch không có kết thúc về một nhân vật vừa

là phạm nhân vừa là quan toà. Chúng ta được nghe bản trường ca quanh năm ngày tháng về "tinh thần làm chủ tập thể" trừu tượng, về "lao động sáng tạo". Kỳ quặc thay, ngay cả "phẩm chất con người" cũng có thể dùng "thuốc" để "đo" được. Đã qua rồi thời kỳ khẳng định chung chung hay hô khẩu hiệu: "dứt khoát, phát huy, nâng cao hơn nữa, kiên quyết, quán triệt ...". Đó không phải là biện pháp giải quyết. Sự đình trệ của một nền kinh tế, sự suy đồi của một xã hội đầu tiên nguyên nhân phải được xem xét ở cấp cao nhất. Câu ngạn ngữ "quan dân thì dân khổ" xem ra chắc không sai. Hay Napoleon Bonaparte đã nói "không có người lính tồi, chỉ có người sĩ quan tồi" cũng vậy. Một quốc gia hay một nhà nước lãnh mạnh là ở đó chức vụ càng cao, sự hiểu biết và tài đức càng phải cao. Đó cũng là hợp với mô hình điều khiển nhà nước. Điều đó đang trở nên vô cùng quan trọng trong thời đại thông tin hiện nay. Nếu một quốc gia không có trật tự trên, trước sau sẽ sinh biến cũng giống như một cơ thể không có sự điều khiển bình thường của hệ thần kinh sẽ sinh bệnh hoặc ốm yếu hay ngã gục. Để giải quyết vấn đề đó từ thời cổ Hy Lạp người ta đã đấu tranh xây dựng một nhà nước thông qua bầu cử dân chủ, công nhận sự bình đẳng về quyền con người như một nhân tố sơ đẳng nhất của một xã hội. Dân chủ đã trở thành tài sản trí tuệ của toàn nhân loại, là biểu tượng của sự nhân đạo và trình độ văn minh của con người. Mục đích của những cuộc đấu tranh cuối cùng vẫn là: hạnh phúc của mỗi cá nhân và toàn xã hội. Chúng ta không bao giờ được quên rằng con người dù vĩ đại cũng chỉ là một phần của tạo hoá phải tuân theo quy luật muôn thuở của tự nhiên và vũ trụ. Con người ai cũng có thể sai lầm và chỉ có thể nhận biết sai lầm khi có đối chiếu với thực tế và có tư tưởng thứ hai ... hoặc nhiều hơn nữa. Tức là phải có người chỉ ra sai lầm của mình. Không có nền dân chủ, chúng ta đang đi ngược lại quy luật. Không có nhiều vật thể, tư tưởng ... không thể có tương tác, không thể có mâu thuẫn, không thể có tiến bộ. Vậy con đường duy nhất của sự tiến bộ của mọi xã hội, của mọi chủ nghĩa, CNXH hay CNTB, của mọi tôn giáo, chủng tộc, dân tộc là mở rộng dân chủ. Chỉ có mở rộng dân chủ, tự do cho các tổ chức chính trị, tự do ngôn luận, báo chí, giao lưu thông tin, tuyến cử tự do dân chủ, cạnh tranh mới phát huy được trí tuệ, sức lực của cả dân tộc, mới đem lại sự hồi sinh cho đất nước, mới theo kịp thời đại. Nếu ĐCS Việt Nam không tự làm trước như Bulgari, như Mông Cổ ... nó sẽ ngày càng mất uy tín và các thế lực cực hữu cũ sẽ quay trở lại, lúc đó tình hình sẽ không đơn giản. Nhiều người Việt Nam hiện nay vẫn luôn luôn thường trực ý đồ bạo lực và dùng sức mạnh để bảo vệ

"lẽ phải" và "niềm tin" của mình.

Trong lịch sử thế giới chưa bao giờ con người phải trả giá khủng khiếp vì tình trạng "vô chính phủ" cả, mà có chăng chỉ phải trả giá cho sự độc tài, chuyên quyền, ích kỷ mà thôi. □

Hồng Hà (Praha)

1) Chúng ta sẽ không bao giờ quên công ơn của thế hệ cha anh và của những người đã làm rạng rỡ dân tộc. Họ sẽ được ghi trong lịch sử bằng những dòng chữ vàng và lịch sử cũng sẽ lên án kẻ đã cản trở hạnh phúc của dân tộc này. Vinh quang mãi mãi sẽ thuộc về những người (những thế hệ) nhận thức được vai trò lịch sử của mình.

lương tri và chính kiến

Thế giới trong thời gian gần đây như sôi lên bởi biết bao sự kiện : sự tan rã của hệ thống XHCN, những thay đổi chính trị xã hội muôn màu muôn vẻ không thiếu tính bi kịch ở nhiều nước Đông Âu, sự thống nhất nước Đức, những khủng hoảng dân tộc ở Liên Xô, cuộc chiến tranh xâm lược đầy tính thách thức công luận của Irắc ở Cô-oét...

Bản thân tôi trong thế giới này nhỏ nhoi như hạt cát dưới lòng đại dương, trôi dạt về đâu là tùy vào những biến động dòng chảy hoặc bão táp của đại dương mênh mông trên tôi đó. Nhưng cũng đơn giản thay, những biến động ấy cũng không di chuyển hạt cát đó đi đâu xa, nó di chuyển như thế ngọn sóng bập bèn, dao động nhưng hầu như không dịch chuyển đi mấy so với vị trí ban đầu. Bản thân tôi như hầu hết mọi người trên thế giới này, tôi có cội nguồn của mình và mọi suy nghĩ hành động của tôi đều có khuynh hướng cho tôi trở về với cội nguồn của mình. Tôi chẳng đi đâu được xa ...

Tôi nhìn thế giới quanh tôi cũng trong tầm nhìn đó, nhất là những gì có liên quan, gần gũi đến đất nước tôi. Tôi quan tâm đến mọi tin tức có gắn liền hai chữ Việt Nam, dù đó là tin về kinh tế, chính trị, hoặc tin về thiên tai, hạn hán, thậm chí cả những tin về đâm chém, đánh nhau; những tình cảm vui buồn qua đó cũng là điều cần thiết để trở về với cội nguồn của mình.

Gần đây sự kiện Irắc xâm lược Cô-oét làm cho tình hình Trung Đông trở nên càng căng thẳng. Qua báo chí mà tôi tiếp cận được, hầu hết các nước trên thế giới đều lên án hành động tội ác đó. Một người có lương tri hiển nhiên hiểu điều đó như thế nào. Riêng tôi thỉnh thoảng có đứng lại và cảm thấy giết mình ở một số đoạn văn tặc: "... Nhân dân Ả-rập nơi này, nơi họ biểu tình ủng hộ Husain, phản đối sự can thiệp quân sự của Mỹ ở Trung Đông và biểu thị sự quyết tâm căm sùng để thực hiện cuộc chiến tranh "thần thánh" chống Mỹ..." Đó là một sự cuồng tín ? Một sự mê hoặc ? Một hành động quật khởi ? Tôi băn khoăn về điều đó vì nó phác lại một sự kiện thú vị nào của đất nước mình. Năm 1965, Mỹ đã dựng lên "sự kiện Vịnh Bắc Bộ" để lấy cớ đổ quân vào Việt Nam và ném bom ở miền Bắc. Thuở ấy, hầu hết các nước, ngoài trừ khối XHCN với lý do dễ hiểu, đều lên án hành động của miền Bắc Việt Nam đã tự động tấn công và gây mất ổn định ở vùng hải phận quốc tế và coi chuyện Mỹ làm là phản ứng hiển nhiên của lương tri và thế giới. Sự thật như thế nào chắc không phải nói lại, nhưng hậu quả của "sự phán xét lương tri" ấy là một cuộc chiến tranh tàn khốc 20 năm đằng đẳng gây đau thương. Tôi giết mình và mong mỗi, cái lương tri ấy của thế giới ngày nay và trong lúc này được đặt đúng chỗ ! Cái lương tri mà lý lẽ và cả sự thật thuộc về kẻ mạnh làm tôi băn khoăn, trong đó có số phận đất nước tôi và của tôi nữa ...

Chẳng hạn, tôi muốn nói, một trong những nguyên nhân của sự suy sụp kinh tế ở Việt Nam là sự phong toả kinh tế do Mỹ chủ trương, chắc nhiều người sẽ lên tiếng phản đối ngay, cho rằng tôi ngây thơ và thiên cận, vì đó không phải là nguyên nhân mà là hậu quả của chế độ chính trị do Đảng CSVN lãnh đạo. Tôi không cho điều đó là sai, nhưng tôi không muốn đi lại bước chân của những ý đồ cụ thể: cho mọi lỗi lầm thuộc về Đảng CS và làm mọi cách loại bỏ nó. Những kết quả thực tế thay quyền lực Đảng CS bằng một quyền lực khác ở các nước Đông Âu hiện nay công bằng mà nói, tạo cho tôi những nghi ngờ về sự áp dụng quá trình đó ở Việt Nam với những đặc điểm Á đông rất đặc trưng mà ai cũng có thể tưởng tượng hậu quả sẽ như thế nào. Mặt khác, tôi muốn nói một sự thực trong mối quan hệ giữa chính kiến và lương tri như sau : những nước lớn quyết định quan hệ ngoại giao, mở rộng quan hệ kinh tế với một nước nào khác, trước hết điều đó phục vụ cho quyền lợi của mình, chứ không phải vì tính chất chính thể, mức độ vi phạm nhân quyền nào cả, và nếu có đó chỉ là sự mượn danh. Vấn đề chính trị xã hội trước hết phải do công dân nước ấy giải quyết với đặc thù và hoàn cảnh riêng của mình.

Trong thế giới ngày nay với tính chất bạo

lực được nguy trạng khôn khéo hoa mỹ, nhân dân chẳng phải là "động lực CM" nào cả, mà là nạn nhân của những mâu thuẫn của những giới cầm quyền, càng đâm sâu vào mâu thuẫn càng đi ngược lại mong muốn của nhân dân. Có lối thoát chẳng? Hai xu hướng chính kiến đối nghịch đang trôi dạt ở VN theo tôi là hiện tượng nguy hiểm. Tôi chưa nghĩ ra giải đáp nào cụ thể, nhưng tôi vẫn ước mơ rằng, có những con người tâm huyết, có niềm tin và lòng độ lượng từ nhiều xu hướng chính kiến khác nhau tìm đến với nhau bằng tiếng nói chung vì dân tộc, vì

nhân dân, gác bỏ những mâu thuẫn tư tưởng, chính kiến để mưu cầu hạnh phúc và danh dự dân tộc VN.

Ồ! Có lẽ không tưởng quá, nhưng tôi tin và sống bằng ước mơ đó. Tôi không muốn chứng kiến một lần nữa những hạt cát quanh tôi vẫn trong máu lửa, mặc dù những hạt cát đó không đi chuyển được đâu ngoài một phạm vi nhất định của nó. Cũng như tôi, tôi không đi đâu được xa... □

Thanh Hoài (9/1990)

- Praha 5 -

LÁ THU TỪ KLADNO

Vào một buổi trưa hè cách đây không lâu, khi mà nhiệt độ ngoài trời lên tới 28 C, trời đã nóng, đá thể lại chẳng có luồng gió mát nào thêm tìm đến cả... Vì vậy các cửa sổ của ngôi nhà tập thể này đều mở toang ra, gần như là tất cả anh em công nhân Việt Nam tại đây, từng nhóm từng nhóm cời trần, họ tùm nập tùm ba bên các ô cửa sổ để tránh cái không khí oi bức trong phòng và để ngắm những người qua lại dưới đường phố, hầu giải bớt nỗi buồn bằng quê...

Phía dưới đường phố, một chiếc xe LADA màu đỏ từ từ giảm tốc độ, rồi ung dung vào bên đố, trước mũi xe gắn tấm biển CD. Từ trong xe, một chàng thanh niên gầy guộc bước xuống, anh ta nhẹ nhàng tháo cặp kính râm rồi thông thả đi ra phía sau mở cốp xe lấy ra hai chiếc valy. Trông dáng điệu anh ta xách valy như vậy ai cũng phải cho rằng hai chiếc valy đầy chất đầy ắp những đồ vật...

Từ những ô cửa sổ mở toang vọng đến tai tôi những lời bàn tán:

"Ông 'Sứ' nào dzậy tui bay?"

"Ồi, Chết, chết. Là đoàn viên sinh hoạt tại Tiệp Khắc mà không biết sao? Cán bộ chuyên trách Đoàn tại Tiệp đấy".

"Ông đó mà là cán bộ à! Ông chuyên môn đem hàng về đố ở đây đây!"

"Hàng gì dzậy này?"

"Còn phải hỏi, các kiểu, những gì mà ta cần để đóng thùng, lấy cần để xài, có hết. Thậm chí cả máy cassette loại nhỏ nữa".

"Sứ mà cũng buồn à".

"Trời đất! Thằng này sao mà mà ngốc dzậy! Càng làm to càng buồn to, sẵn có hộ chiếu 'SERVIS', sẵn có xe gắn biển CD, có trời mà bắt máy ông".

... Cũng từ những ô cửa đó, thêm một giọng nói lạ tham gia vào:

"Ê tui bay! Đừng nói vậy, anh này hồi trước ở đây chứ đâu. Hồi tui mình sang được một năm anh vẫn còn làm Bí thư Đoàn KV tui mình đó. Anh nghèo lắm, suốt 8 năm ở Tiệp này anh toàn công tác Đoàn suốt à. Nghèo như anh thì làm gì mà có tiền, hơn nữa nghe nói anh 'bòn' lắm, làm gì có chuyện buồn bản".

"Mày đưa bay mọi sang, biết gì! Đứng là trước đây nó nghèo thật, nhưng từ ngày làm việc trên sứ, nó đi buôn liên tục đây... Cộn tiền ở đâu à? Tui bay cố đóng Đoàn phí không? Có ai. Vòn cho máy ông đi buôn đó chứ đâu...".

Các bạn thân mến! Khi được nghe lời câu chuyện này, lòng tôi bỗng dưng thất lại, bạn thân tôi, tuy nay đã ngoài tuổi đoàn, nhưng trước đây từ năm 78 đến 85 tôi đã từng tham gia công tác Đoàn. Bởi thế tôi cảm thấy đau lòng khi nno về những người bạn, những người công đòi của tôi đã ngã xuống ở biên giới Tây

Ninh, ở Campuchia... Họ cũng đã là những cán bộ Đoàn. Họ đã hy sinh anh dũng để tô diem thêm vẻ đẹp cho quê hương, cho Đoàn TNCS-HCM. Để rồi hôm nay có những người đóng nghiệp như thế này đây. Họ đang sống trên xương máu của bao người đã ngã xuống, cũng như bao người còn sống. Với mọi người họ luôn hô hào những khẩu hiệu về nghĩa vụ của người Đoàn viên nhưng còn họ lại đã tâm can xe như những con thú đói.

Thưa các bạn, câu chuyện này không chỉ bày giời mọi xảy ra, mà hơn thế nữa nó đã xảy ra từ lâu rồi. Không chỉ ở Tiệp Khắc mà ở bất kỳ nơi nào cơ sở quan Việt Nam, ở cả trong nước...

Cung chính từ câu chuyện này, tôi nhớ lại câu nói của một người bạn đây về trách móc: "Đoàn là cánh tay phải đắc lực của Đảng, là đôi hầu bị của Đảng...".

Là một Đoàn viên bạn sẽ nghĩ gì?

Diễn Đàn thân mến!

Lần đầu tiên tôi đặt bút viết cho Diễn Đàn, tuy rằng đã từ lâu tôi biết đến Diễn Đàn ở Praha.

Vâng, tôi hiện là một cán bộ cơ sở tại Kladno, là một đảng viên với 10 tuổi Đảng. Nhưng từ cách đây hơn 5 năm tôi đã nhìn rõ được con đường của mình đã đi là sai lầm, nhưng công hiến của tôi là vô ích...

Cách đây 14 năm tôi đã từng là đội viên TNXP của thành phố Hồ Chí Minh, trải qua 4 năm TNXP tôi đã trải qua các chức vụ từ đội viên, tiểu đội trưởng, đại đội phó... đã từng được bầu làm Bí thư chi Đoàn, Bí thư chi ủy viên BCH Đoàn nông trường... Trong Đảng cũng đã từng được bầu làm Đảng ủy viên khu vực. Về chiến công đã được tặng danh hiệu Chiến Sĩ Thi đua của thành phố Hồ Chí Minh, được bằng khen của Thủ tướng, của Quyền Chủ tịch nước...

Nhưng mọi cái trong tôi đều tiêu tan, vì lý lịch bố tôi là dân Thiên Chúa Giáo, cả họ đều là dân di cư, sau năm 1954. Và tôi cảm thấy mình trở thành kẻ có tội với mọi người, khi mà niềm tin của tôi về Đảng đã tan vỡ từ lâu...

BẢN THÔNG BÁO không số

2 tuần sau khi số 8 Diễn Đàn tường trình vụ Partizánske và cuộc biểu tình tại sân bay Praha hôm 26.9, BBT ĐĐ nhận được một bức thư không có địa chỉ người gửi. Trong thư là một bản thông báo không có số, không có dấu sự quản không có chữ ký mà chỉ đề một cách chung chung Ban quản lý lao động VN tại TK. Đầu bưu điện 36 ngày 10.10, nghĩa là 10 ngày sau khi bản thông báo được viết, tám ngày sau khi ĐĐ số 8 ra mắt bạn đọc. Chúng tôi đã phân vân rất nhiều trước khi viết bài này. Nếu như nó không do Ban lao động của sự quán mà của một bọn nào đó mạo danh, nhằm gây những sự hiểu lầm giữa cộng đồng VN ở đây với sự quán? Nhưng cho dù do Ban lao động thảo ra hay do những kẻ lợi dụng khác, chúng tôi xin có một vài lời về bản thông báo mà không biết gì về tính hay cố ý đã bóp méo đến thăm hai sự kiện Partizánske. Theo chỗ chúng tôi biết thì bản thông báo với tiêu đề "Về cuộc xung đột giữa một số công nhân VN với một số công dân Tiệp khác tại thành phố Partizánske-Slovaki" ngày 1 tháng 10, được phân phát khá rộng rãi cho các đơn vị người VN tại TK. Hy vọng Đại sứ quán sẽ kiểm tra tính chân thật của bản thông báo và có biện pháp kịp thời với những kẻ mạo danh sự quán nhằm gây tình trạng bất mãn vốn đã có trong cộng đồng người VN ở đây.

Sau khi tóm tắt sự kiện Partizánske, bản thông báo kết luận:
"Kết quả cuộc xung đột này đã làm cho xí nghiệp tổn thất hàng triệu korun, một số người Tiệp khác bị thương những người ai bị chết, phía công nhân ta một số người bị xây xát nhưng không ai bị thương phải vào điều trị tại bệnh viện. Hậu quả của nó là làm cho mối quan hệ của công nhân VN với nhân dân địa phương xấu đi và ảnh hưởng đến mối quan hệ lâu đời giữa VN và TK
Nguyên nhân cuộc xung đột này đã nói rõ trong thông báo số 4 ngày 10.9.1990 của Đại sứ quán ta, về phía công nhân ta cũng có một số người thường xuyên say bia rượu, không tự kiểm chế được mình đã có hành động mạnh mẽ gây nên một số vụ việc đánh một số người địa phương bị thương, trong đó có cả ông chủ nhà bị đâm phải vào điều trị tại bệnh viện..."

Lời kết luận làm chúng tôi nhớ đến những bài báo trước đây của những tờ Praha buổi chiều, Express mà bây giờ bị giới báo chí lên án vì đã đưa tin không trung thực, xây dựng hình ảnh người VN như một bọn tội phạm, phá rối, chuyên buôn bán và lừa đảo. Không hiểu những người soạn bản thông báo này có hiểu vì sao những người VN, và không chỉ ở Partizánske, sau khi bị tấn công không ai đến bệnh viện nếu như họ còn có thể chịu được? Có lẽ không ai cho rằng máu trên những hành lang ở cư xá số 6 và trên giường mát những con người Việt nam bé nhỏ thù thảo với phong viên Tiệp khác qua cuộn băng ghi hình cũng do chính những phong viên này, quay là của dân bản xứ. Không biết họ có biết rằng một số người "bị xây xát" đã nằm một tuần liền ở cư xá nhỏ ban bè hàng ngày dùng đầu cao xoa bóp? Tiệp đây nếu như sự quán, ban lao động thấy cần thiết chúng tôi sẽ chuyển cho cuộn băng ghi hình dài 15 phút về cảnh "xây xát" của cư xá số 6, cũng như của công nhân sau cuộc tấn công đêm 25.8, cả cuộn băng ghi âm của những người bị nạn 5 ngày trước khi họ về nước.

Một trong những kết quả quan trọng nhất của cuộc đàm phán giữa ban quản lý lao động và của nhà máy và được gạch dưới trong bản thông báo là:

"Mặc dầu việc giảm nhân lực làm ảnh hưởng lớn đến kế hoạch sản xuất của hãng, nhưng do áp lực của thanh niên và nhân dân địa phương và để tránh những xung đột có thể xảy ra, đảm bảo an ninh cho công nhân VN, hãng yêu cầu cho số nam công nhân ai muốn chuyển ra khỏi thành phố để đến nơi khác làm việc hoặc muốn về VN hãng cũng tạo điều kiện cho về quê nhà số nữ công nhân vì hoàn cảnh gia đình muốn về nước trước thời hạn. Việc về nước của số nam công nhân được coi là vì lý do an ninh và trên cơ sở tự nguyện. Danh sách những nam công nhân muốn về nước do hai phía lập và thông báo cho nhau."

Ban quản lý lao động cũng theo bản thông báo để "phổ biến các kết quả đàm phán nói trên cho toàn thể nam nữ công nhân ta làm việc tại đó và yêu cầu họ:

- ...
- Đối với nam công nhân ai muốn chuyển đi làm việc ở nơi khác thì làm đơn, BQLĐ sẽ bàn bạc với bộ LĐ liên bang TK sắp xếp đến chỗ khác làm việc. Còn người nào muốn về nước thì chuẩn bị đồng thuận và thu xếp cá nhân để về nước."

Chúng tôi cũng được biết những điều này, nhưng do phong nhân sự nhà máy cung cấp như các bạn đã đọc trong số 8, những cơn họ, cái "toàn thể nam nữ công nhân ta làm việc tại đó"?

Thưa những người viết bản thông báo này, nếu ông chịu khó dành chút thời giờ vàng bạc của mình nghe lại cuộn băng ghi âm, các ông sẽ thấy những người phải về nước phần ưt như thế nào khi họ được biết, đáng tiếc là từ chúng tôi và đã quá trễ, về cái khả năng có thể chuyển đến làm việc ở một thành phố khác. Một người phiên dịch ở đó, mà chúng tôi không tiện nói tên, nói với chúng tôi: "Cho tất cả mọi người biết có mà loạn!"

Và thưa ông Đoàn Đức, khi ông tiếp chúng tôi trong căn phòng sang trọng của mình ở số 6 Holečkova, ông đã giải thích khác về nguyên nhân những người công nhân phải về (xem số 8 ĐĐ) vậy mà họ, những người soạn bản thông báo, đã dám xuyên tạc cả lời ông.

Đã rồi như một kết quả 16-gíc bản thông báo cho biết:
"Kết quả ngày 28.8.1990 tất cả công nhân ta (440 người) đã chấm dứt bãi công, đi làm việc bình thường. Không một ai làm đơn xin chuyển đi nơi khác, tất cả nam công nhân đều muốn về."

Vâng, nếu không kể cuộn băng ghi âm, các Ngài sẽ giải thích sao về bản thỉnh nguyện thư mà những người công nhân về nước gửi cho ông đại sứ, các ông bộ trưởng lao động, về bức thư mà họ gửi lại cho cộng đồng VN đang học tập và lao động ở đây với hơn 50 chữ ký của họ? Và còn gần 100 chữ ký tại sân bay Praha ngày 26/9 vào bản "Những người không muốn về"? (bút tích họ các bạn đã thấy tại hội thảo Praha). Tất nhiên nếu sự quán cần chúng tôi sẽ gửi bản chụp các chữ ký này đến.

Có lẽ cũng nên dừng lại một tí ở cái "yêu cầu" thứ hai của ban quản lý lao động cho "toàn thể nam nữ công nhân ta làm việc tại đó":

- Phải bình tĩnh hết sức từ kiểm chế để khỏi xảy ra cuộc xung đột lớn hơn mà hậu quả không thể lường hết được và nhất là ảnh hưởng không tốt về mặt chính trị vì sắp đến ngày Quốc khánh của ta."

Điều đó làm chúng tôi nhớ đến câu nói của ông Đoàn Đức về việc hy sinh "một số quyền lợi nhỏ" hiện tại để giữ tình hữu nghị (xem ĐĐ số 8).

Vâng, chúng ta sẽ hy sinh. Có điều, câu trả lời, đúng danh đối tỉnh mang của chúng tôi, những kẻ nghèo khổ hy vọng miếng ăn, manh áo ở xứ người. Chẳng lẽ có thứ gì còn quý hơn sinh mạng con người hay sao?

Tiếp theo bản thông báo cho biết "một nhóm quá khích" của ĐĐ, ĐTBC, TM ngày 25.9, một ngày trước cuộc biểu tình tại sân bay Praha, một ngày trước khi những người công nhân Partizánske phải về nước, đã đến bộ lao động liên bang TK "yêu cầu hủy bỏ chuyến bay, ngăn chặn không cho số công nhân của ta về nước". Vâng, chúng tôi có đến bộ lao động, nhưng là để trao thỉnh nguyện thư của anh em công nhân Partizánske và đòi bồi thường cho họ, còn yêu cầu hoàn chuyển bay đáng tiếc là của ông Đoàn Đức, đại diện lâm thời, cũng có mặt hôm đó ở bộ lao động cũng với phái đoàn của mình. Ngay chiều hôm đó ông Thành bí thư thứ nhất của sứ quán, cũng với ông Huyền quản lý sinh viên của phòng quản lý lưu học sinh đã đến trung tâm liên lạc biểu tình để nghị chúng tôi hủy cuộc biểu tình. Với vẻ mặt vui tươi, hơn hờ các ông thông báo cho chúng tôi cuộc đàm phán của ông Đoàn Đức với yêu cầu hoàn chuyển bay, rằng ông Kỳ trưởng ban lao động đang bị kiểm điểm... (xem số 8 ĐĐ). Có lẽ với cương vị bí thư thứ nhất của mình, ông Thành sẽ sẵn sàng đứng ra bảo vệ những gì mình nói. Và với lương tâm một người trí thức, hơn thế nữa quản lý những người trí thức, ông Huyền sẽ không để cho ai bóp méo lời nói của mình. Tiếc rằng đề nghị của ông Đoàn Đức không được bộ lao động chấp nhận và chúng tôi với lương tâm những người bình thường đã cố gắng thức tỉnh dư luận trước sự thật Partizánske bằng cuộc biểu tình hôm 26.9.

Cố gắng thức tỉnh của chúng tôi được mô tả trong bản thông báo như sau: "... Họ hô các khẩu hiệu phản đối âm mưu và lời kéo người, giảng cơ hành lý cố tình ngăn cản không cho công nhân ta vào làm thủ tục để lên máy bay. Họ gây nên cảnh hỗn loạn trước nhà ga sân bay đến nỗi công an phải dùng chó béczka để ngăn chặn hành động của họ, tạo điều kiện cho công nhân ta vào nhà ga.

Về phía công nhân ta, trước lời kêu gọi bỏ chuyến bay của nhóm biểu tình này, nhiều anh chị em đã hỏi lại họ: "chúng tôi bỏ chuyến bay, các anh có bảo đảm cho chúng tôi ăn, ở và có chi tiền mua vé máy bay cho chúng tôi về nước không?". Trong nhóm biểu tình này, không một ai trả lời được câu hỏi đó. Nhóm biểu tình kêu gọi công nhân ta ký vào bản kiến nghị phản đối sứ quán ta thì công nhân ta không một ai ký. Tất cả 104 công nhân nam và 45 nữ đều vào làm thủ tục và lên máy bay về nước."

150 công nhân phải về hôm 26.9 và 200 người dự cuộc biểu tình (con số do báo chí và đài truyền hình TK đưa ra, còn theo bản thông báo thì gần 100 người) là những bằng chứng sống về những gì đã xảy ra. Tất cả những người còn lại biết đến sự thật qua màn ảnh nhỏ ngay tối hôm đó và qua tất cả các nhật báo sáng hôm sau. Những người soạn thảo ra bản thông báo này ở đâu trong những ngày hôm đó? Tiếc rằng suốt cuộc biểu tình chúng tôi đã tìm khắp nơi nhưng không có bất cứ một nhân viên sứ quán nào để bày giãi họ làm chứng cho những gì mà báo chí viết: "Những người biểu tình đã ở xứ một cách thân thiện, họ cố gắng giải thích cho giới báo chí quan điểm của mình" (Lidové noviny), "Người ta thấy rằng sự cố mất của lực lượng cảnh sát là không cần thiết..." (zemědělské noviny)

Bản thông báo kết thúc bằng một cáo trạng đanh thép:

"... Họ lôi kéo được một số người VN lâu nay trên lui, sống bất hợp pháp và một số người chuyên rượu chè, có bạc sống bẻ tha... kích động những phần tử bất hảo chống lại đại sứ quán..."

làm cho quan hệ giữa VN và TK xấu đi. Họ làm như vậy để tạo ra vốn liếng chính trị để đạt mục đích riêng của họ. Nếu họ thực sự là người tâm huyết muốn bảo vệ quyền lợi hợp pháp của công đồng VN ở đây và giữ cho mối quan hệ hữu nghị giữa VN và TK tốt đẹp thì tại sao họ lại làm như vậy? Chỉ phần ĐĐ ĐSQ VN mà không nói gì đến trách nhiệm của phía TK? Họ hồ háo bảo vệ quyền lợi con người nhưng chính họ lại vi phạm quyền con người. Bằng chứng là cản trở công nhân Partizánske về nước, vi phạm ở lại làm việc theo hiệp định và quyền về nước là quyền chính đáng của mọi người lao động được hai bên ký hợp đồng thỏa thuận..."

Tôi trang chúng tôi nặng thế ư? Trở trêu thay! Có điều theo tất cả báo chí thì cuộc biểu tình, nhằm chủ yếu vào chính quyền TK, cách giải quyết phi lý, qui tội tập thể của họ.

Từ sau cuộc biểu tình ngày 26.9 và hội thảo tại giảng đường lớn khoa Luật trường đại học tổng hợp TK, báo chí TK đã đưa tin khách quan hơn về công đồng VN ở đây. Người dân bản quĩ cũng bắt đầu biết rằng người VN có 4000 năm văn hiến, cần cù, khéo léo, yêu lẽ phải chứ không chỉ có luồn nhác, thâm chém và buôn bán. Chẳng lẽ như vậy là "làm cho quan hệ VN và TK xấu đi"?

Chúng tôi chỉ có một lương tâm. Chúng tôi không quen nhìn thấy những bằng lẽ tử nhưng việc làm của mình dù rằng công việc đó có được xã hội trả lương hay không.

Xin đừng thách thức lương tâm chúng tôi.

PBT Diễm Đan

Tin cuối: Tai ban ĐĐ ở số 72 Rašínovo, ông Trịnh quốc Kỳ, trưởng ban ĐĐ xác nhận với chúng tôi bản thông báo do ban ĐĐ soạn thảo, cả ban chứ không do một người cụ thể. Ông từ chối ký vào bản thông báo gửi cho chúng tôi khi chúng tôi đề nghị. Biết làm sao? Chúng tôi không dám và cũng không muốn qui tội tập thể. Bản thông báo vẫn không có số, không có chữ ký, không con dấu...

THƯ NGỎ

Kính gửi ông đại diện lâm thời Đại sứ quán Việt nam tại Tiệp khắc cùng các ban ngành trực thuộc.

Chúng tôi, những người Việt nam đang sống và lao động tại Tiệp khắc, muốn gửi tới các ông những mong muốn thiết thực cho cuộc sống của chúng tôi, mà các ông là những người đại diện cho công đồng người Việt nam tại Tiệp khắc.

Trước hết xin phép các ông cho tôi được nói lên một đôi điều về những ý nghĩ của mình. Có một nỗi nhọc nào hơn là sống làm một con người không nói lên được sự thật và ý nghĩ của chính bản thân mình. Nhưng còn hơn thế nữa là phải lừa dối tất cả, ngay cả lương tâm của chính bản thân mình". Bản thông tri của các ông nhân định về sự vụ ở Partizánske và cách giải quyết của các ông đã không có được sự ủng hộ của quần chúng, mà ngược lại nó đã gây nên một làn sóng căm phẫn trong quần chúng.

Những nhận định của các ông về tập thể sinh viên Pízen, Praha, Ostrava... là hoàn toàn thiếu căn cứ, nó mang tính chụp mũ cho tất cả. Tập thể

những người Việt nam lao động tại Tiệp khắc dám khẳng định rằng, họ không phải là những người quá khích, rượu chè, gây vốn liếng chính trị để đạt được mục đích riêng tư như các ông đã nhận định. Thứ hỏi rằng biện pháp giải quyết về sự vụ ở Partizanske là đúng đắn, tại sao các ông không dám trực tiếp đối thoại với những người biểu tình ở đó, không dám mang sự thật và chính nghĩa để đấu tranh với những tư tưởng mà các ông cho là gây rối loạn. Lợi kéo và quá khích. Thật là xót xa thay cho những con người đại diện cho quần chúng đã phải nhen nhúm, lần trốn trước sự thật. Thế đó, những con người có tâm huyết với dân tộc đã phải phơi bày bộ mặt và lột xác trước quần chúng.

Chúng tôi mong rằng, trong thời đại ngày nay là thời đại bùng nổ thông tin, thế giới đang xóa bỏ dần đi những khác biệt về tư tưởng, chính kiến và ý thức hệ, thì các ông ít ra cũng phải hiểu biết được một phần nào về sự tiến bộ của con người Việt nam. Đứng vì một học thuyết của ông này hay ông khác, vì một chủ nghĩa này hay chủ nghĩa khác mà vu dập dân tộc Việt nam mãi mãi trong ngu đốt và đói nghèo. Để rồi cho đến ngày hôm nay, nhân dân Việt nam đã phải trốn chạy khỏi Tổ quốc mình, chấp nhận một kiếp sống tha phương.

Thực tế hơn tất cả, là các ông hãy nhìn lại trên đất nước Tiệp khắc còn khoảng 30 nghìn người Việt nam. Các ông hãy vì họ. Bởi vì họ và các ông cũng là con rồng cháu tiên cả. Văn còn có nhiều thời gian và điều kiện để các ông chứng minh được rằng, mình là người đại diện của người Việt nam. Mong muốn cuối cùng là không bao giờ chúng tôi phải đọc một bản thông tri thiếu thực tế như những bản thông tri trước.

Cuối thư, kính chúc các ông luôn dồi dào sức khỏe và có nhiều cố gắng trong mọi lĩnh vực công tác. □

Vũ Trọng Hiền
Kayne.

LỜI GIỚI THIỆU

...tôi biết Cù Lân đã lâu, từ cái hồi anh còn chưa là Cù Lân. Con người trắng trẻo, nho nhã mà bộc trực ấy được cái điểm phúc ít người có là cứ nhận được thư riêng của bạn đọc. Vui có buồn có nhưng hầu như thư nào cũng có những câu đại loại: "Không biết bạn những tôi chắc là bạn phải đề thường làm vì... cái tên"; "Ồi tôi nghiệp bạn nhii..."... đến cái lúc "Không biết bạn có tồn tại hay không?" thì trông Cù Lân khổ sở và tội thực sự.

Xót cho bạn mình, tôi muốn giới thiệu với các bạn Cù Lân với gương mặt thật, một Cù Lân lãng mạn mà rất tình, tình mà rất thơ. Một Cù Lân tràn trề với nhân tính thế thái, xông xáo mà mở rộng. Một Cù Lân có thật. Bằng xương bằng thịt. Trong đời và trong thơ.

N. N.

CÙ LÂN

Có người hỏi
tại sao
tôi lấy tên là Cù Lân
Trong thiên hạ
thiếu gì tên hay, tên đẹp!
Tôi rằng
những bông hoa Cút lợn
Nếu đem đặt lại thành Hồng, thành Cúc
có thơm đâu!
Tôi chỉ là
con Đom Đóm giữa đêm sâu

Le lối, nhập nhòa
đâu dám đặt cho mình
những tên đẹp, tên hay
như Xuân Diệu và Tố Hữu...

Đâu dám ngồi ca Xít-ta-lin vĩnh cửu
"Đại thọ cây rộp bóng mát hòa bình"*
Đâu dám biến mình thành khối đá vôi linh
"Giết, giết nữa, bàn tay không phút nghỉ"**
Để làm chi hỏi một nhà thi sĩ?
"Cho ruộng đồng lúa tốt, thuế mau xong,
Cho Đảng bền lâu, cũng rập bước chung lòng
Thờ Mao Chủ tịch, thờ Xít-ta-lin..bất diệt."
Trời thương tôi, sinh tôi biết

thương, biết ghét,
Tôi, đâu dám nở lòng
dùng những câu thơ
Để trời người
"bắt quỉ xuống, dọa dầy***
cho đến chết"-
sao nhẩn tâm, thơ bạo.

Chỉ một trái tim, không gươm, không giáo
Tôi xin làm một thặng Cù Lân
góp dẫn những giọt lệ thành thơ.
Tôi yêu hèn, đâu có "sức mạnh vô bờ",
Tôi chỉ muốn mang chút tâm tình
Đến cùng mẹ mắt con đêm giá lạnh.
Tôi muốn làm tâm chấn đờn tuy đã sờn, đã rách
Đắp lên những người ăn mày chiều nay đang
run rẩy dưới chân cầu.

Tôi muốn biến mình thành một củ khoai sấu
Cho một em bé quê tôi chiều nay đang chết đói.
Tôi muốn nói
Cho dù cuộc đời khốc liệt
sẽ cắt lưỡi tôi.

Tôi vẫn là tôi
Là Cù Lân
Là bông hoa Cút lợn
Tuy bông hoa có mùi hắc đậm
Nhưng những người nghèo
Trong giá rét mùa đông
Chống chọi với cảm hàn
vẫn dùng để nấu nước xông...

Praha 6.8.1990

Cù Lân

* Thơ Tố Hữu, nguyên văn:

"..Hoan hô Xít-ta-lin
Đòi dổi cây đại thọ
Rộp bóng mát hòa bình."

** Nguyên văn thơ Tố Hữu:

***Xuân Diệu là nhà thơ giàu tình cảm, nhưng ông không tránh khỏi bị lôi kéo bởi "phong trào". Mấy câu thơ này ông làm để "ca tụng" Cải cách ruộng đất. Nguyên văn:

"..Lời cổ bọn nó ra đây
Bắt quỉ gục xuống, dọa dầy chết thôi..."

BERLÍN: HAI LẦN ĐI

Tin các báo : 12 giờ đêm 2.10.1990 hội mừng thống nhất nước Đức tại Berlin với hơn một triệu người.

Hè vừa qua, tôi có đi thăm Berlin. Lần đầu vào cuối tháng 7, dự buổi hòa nhạc mang chủ đề The Wall (Bức tường), tổ chức bởi sáng kiến và sự tham gia của Roger Waters, nhóm trưởng trước đây của ban nhạc rock Anh nổi tiếng Pink Floyd. Đọc đường đồ về Potsdamer Platz, nơi sẽ diễn ra buổi hòa nhạc, tôi thấy có cả những xe mang biển số Italia, Tây ban nha. Hà lan ...

Cũng với Roger Waters còn có sự tham gia của nhiều ca sĩ và ban nhạc tiếng tăm như Bryan Adams, Sinéad O'connor, Scorpions ... Buổi hòa nhạc với số lượng khán giả hơn 20 vạn người đã được các báo chí sau đó gọi là "Siêu hòa nhạc", "Buổi hòa nhạc thế kỷ" ... Với riêng mình, vì ngưỡng mộ và yêu thích Pink Floyd từ lâu, nay được tận mắt chiêm ngưỡng - thật là mê mẩn. Nhờ có các bạn đã quen thuộc tôi được đưa đi tham Berlin một cách kỹ càng, thăm cả đông và tây Berlin, thăm Nhà Quốc hội, công Chiên thắng, Đài tưởng niệm - nơi có ngọn lửa được thắp sáng suốt năm tháng ...

45 năm sau Thế chiến thứ hai, cho dù bị ngăn cách bởi bức tường nghiệt ngã - bức tường mà chính Roger Waters đã lấy làm biểu tượng - "cả hai Berlin" đều sống dậy từ sự đổ nát, cả hai đều như muốn giũ bỏ và quên đi nỗi đau quá khứ : tôi thấy toát lên ở mỗi gương mặt Berlin niềm tin và hy vọng vào ngày xum họp. Có ai nói đó đây rằng có được điều này là nhờ sức mạnh kinh tế của Tây Đức, là nhờ đường lối hòa hoãn của M. Gorbatchev với Mỹ, là nhờ tài giỏi của Ông thủ tướng H. Kohl ... Song có ai đã thấy, rằng đó trước hết là mong mỏi của lòng người, là ước nguyện không thể chia cắt ở mỗi con người ? Chạnh lòng tôi bỗng nghĩ: về vì tuyên 17 ngăn cách Bắc Nam - tuy đã lùi xa mà vẫn hằn trong suy tư và hành động, đến hai nước Triều Tiên xa về không gian mà đang gần lại trong thời gian. Từ đó! hai tiếng ngọt ngào mà sao xót xa, nhạt nhòa ...

Lần thứ hai tôi sang thăm Berlin vào những ngày cuối tháng 8, đúng vào thời điểm mà làn sóng tị nạn đã trở thành phong trào "chạy đi" từ Tiệp khắc : hầu như ở đơn vị nào cũng có người đã ra đi. Chẳng hay, những người có "bốn phần" có "trách nhiệm" có biết việc này? Các vị nghĩ sao về người dân của mình?

Ở tây Berlin, chúng tôi có đến thăm khu đón nhận tạm thời người tị nạn, nằm ở một phố rất đẹp và yên tĩnh. Người thường trực cho phép ngay, khi chúng tôi xip vào thăm người Việt nam. Ở đây có cả người Ba lan, người Rumani ... Biết chúng tôi từ Praha đến, các bạn liền chạy tới hỏi chuyện. Sau những cái bắt tay và câu chào "Ahoj" quen thuộc, câu chuyện đã trở nên thân mật, gần gũi. Trên mỗi khuôn mặt vẫn là những ưu tư, lo lắng. Ra đi mà chưa biết sẽ ra sao? Ra đi, rồi biết có đến ngày trở về với quê hương Việt nam? Bạn H. trước làm việc ở Tanwald chậm rãi kể lại chuyện đi của mình ... Tại em tập trung gần biên giới lúc khoảng 10 giờ đêm. Vì đi nhanh quá nhóm, nên nhóm em đến trước nhà người chủ. Khoảng gần 2 tiếng đồng hồ sau thì nhóm kia tới. Cảm giác của tôi em khi đó ra sao? - Tôi nói: Lúc đầu thì rất sợ ả ả. Nhưng sau đó ý nghĩ ra đi mạnh hơn, nên cái sợ, cũng dứt đi và em mong sao sớm qua biên giới. Tất cả lòng lẽ đi theo anh gần đường (mỗi người muốn đi phải trả cho anh này 6 ngàn cu-ron). Qua biên giới, đi bộ tiếp đến ga thứ 4 tại em mới lên tàu, vì ở gần ga đó có người Việt nam làm việc thì công an họ sẽ không hỏi. Sáu giờ là khoảng 3 giờ

đêm. Cảm giác sợ hãi đã hết, song mệt quá, tất cả đều thiếp đi. Mọi chuyện như mưa về, tránh về đều do anh dẫn đường lo. Đến Dresden thì chuyển tàu đi thẳng Berlin và tới khu nhận tị nạn này. Tại em ở đây được 3 tuần rồi. Tuần trước em đã ra công an để họ hỏi và thăm tra. Còn thì ngày mấy bữa đi nhận đồ ăn, rồi đi dạo ... Em muốn học chút tiếng song chẳng có sách. Anh hỏi sau này ra sao ử? Bản thân, em cũng không ăn hẳn hay hội tiệc việc mình ra đi. Mỗi người ra đi đều có một lý do. Nếu có ăn hẳn thì chỉ ăn hẳn sao mình chẳng sống được ở nơi mà mình được quyền sống. Đã hai lần ra đi, càng xa gia đình, xa quê hương càng thấy thêm thương, thêm nhớ. Suốt mấy ngày liền em không sao ngủ được. Đưa bạn tình đây thấy em khóc nó cũng óa lên khóc. Cũng nghĩ càng da diết!

"Định ghi thủ cho ba má, cho bạn bè ... những liều ba má có hiệu cho lòng mình, bạn bè có thông cảm cho nỗi buồn của người ra đi. Biết vậy em phải từ can đảm để sống. Em sẽ làm lại từ đầu, để tìm lại những gì đã mất, tìm lại cả hai tiếng "Quê hương" mà trước đây thực ra mình cũng chẳng có.

Một lúc lâu chúng tôi cũng im lặng. Tôi đưa địa chỉ và nói để H. ghi thủ cho tôi khi đến nơi ở mới. Chia tay chung tôi chẳng nói gì, cả hai đều hiểu và xiết chặt tay nhau.

Suốt cả quãng đường về lại Praha, tôi nghe và thầm hát lại những lời ca quen thuộc từ The Wall, nhớ lại Berlin với những khuôn mặt từ tận. Sáu lòng tận đây lòng mình tôi nhớ tới H. với nỗi buồn của những người đã hơn một lần ra đi ... Và trên tất cả là lời nhắn gửi : không sống được ở nơi mà mình có quyền được sống:

Mùa thu Praha 1990.
Nguyễn Cường.

mùa xuân chín

○ H à n M ạc T ù

Trong làn nắng ửng: khói mờ tan.
Đôi mái nhà tranh lấm tấm vng.
Sột soạt gió treu tà áo biếc,
Trên giàn thiên lý. Bóng xuân sang.
Sóng cỏ xanh tươi gợn tới trời,
Beo cô thôn nữ hát trên đồi;
- Ngày mai trong đêm xuân xanh ấy,
Có kẻ theo chồng bỏ cuộc chơi...
Tiếng ca vắt vẻo lưng chừng núi,
Hồn hên như lời của nước mây...
Thêm thì với ai ngồi dưới trúc,
Nghe re ý vị về thơ ngây...
Khách xe gập lúc mùa xuân chín,
Lòng trí bâng khuâng sức nhỏ lèng.
- Chỉ ấy năm nay còn gánh thóc
Độc bờ sông trắng nắng chang chang?

trung tâm liên kết

Tại hội thảo ngày 13.10.1990, Trung tâm Liên kết người Việt nam tại Tiệp khắc đã được thành lập với thành phần như sau:

Chủ tịch: Trương Tiên Dũng, sinh viên năm V, đại học Điện máy Plzeň, chủ bút tờ ĐTBČ.

Phát ngôn viên: Trần Hồng Hà, sinh viên năm IV khoa Điện đại học CVUT Praha.

Đối ngoại: Lê Thanh Nhân, sinh viên năm IV khoa Y đại học UK Praha, chủ bút tờ Điện Đán.

Đối nội: Nguyễn Thanh Toàn, sinh viên năm V đại học Mỏ Ostrava.

Hoàng Quốc Cường, công nhân nhà máy Skoda, Plzeň.

Tổ chức: Lưu Hồng Ân, sinh viên năm V đại học Điện máy Plzeň.

Nguyễn Mạnh Cường, công nhân nhà máy Praha, Praha.

Phạm Đức Hải, kỹ sư đại học VUT Zlín.

CƯỜNG LINH TTLK người Việt Nam tại TK.

Trung tâm Liên kết người Việt nam tại Tiệp khắc là tổ chức đại diện cho phong trào không phụ thuộc của những công dân Việt Nam đang lao động và học tập tại Tiệp khắc và là tiếng nói của phong trào đó.

Mục đích

1 - Liên kết tất cả các công dân Việt nam đang lao động và học tập tại Tiệp khắc nhằm tổ chức các hoạt động có lợi cho cộng đồng.

2 - Góp phần bảo vệ các quyền lợi chính đáng của công dân Việt nam trên cơ sở hiến pháp Việt nam và Tiệp khắc và các hiệp định ký kết giữa 2 chính phủ.

3 - Góp phần vào việc phòng ngừa và giải quyết các xung đột giữa người Việt nam và Tiệp khắc bằng phương pháp hòa giải.

4 - Tác động vào các phương tiện thông tin đại chúng để góp phần vào sự hiểu biết lẫn nhau giữa hai dân tộc.

Tổ chức nội bộ.

1 - Trung tâm Liên kết người Việt nam tại Tiệp khắc là 1 tổ chức xuất phát từ phong trào tự phát của các công dân liên kết lại với nhau tự sự cố gắng tìm những giải pháp tích cực nhằm giải quyết các vấn đề cơ liên quan đến cộng đồng người Việt nam tại Tiệp khắc. Phong trào không loại trừ bất cứ một ai đồng ý với những mục đích nêu trên.

2 - Những trung tâm Liên kết ở địa phương có thể thành lập ở bất cứ nơi đâu trên lãnh thổ Tiệp khắc nơi có người Việt nam đang sống.

3 - Các Trung tâm Liên kết địa phương hoạt động độc lập hoàn toàn, tùy theo tình hình cụ thể ở địa phương mình. Những trung tâm này có thể thông tin và phối hợp các hoạt động với nhau hoặc trực tiếp hoặc gián tiếp thông qua trung tâm liên kết trung ương.

4 - TTLK trung ương không thể ra lệnh cho các trung tâm liên kết tại địa phương, chỉ đề xuất, gợi ý và phối hợp các hoạt động.

5 - TTLK trung ương đề nghị các trung tâm TK địa phương gửi bằng văn bản các dự kiến sau: Nội thành lập TTLK, tên các người đại diện, con số tương đối của các thành viên, địa chỉ và số điện thoại để liên lạc khi cần thiết.

6 - Các TTLK địa phương là các tập hợp tự phát của các công dân Việt nam tại Tiệp khắc không phải là chủ thể pháp lý.

Địa chỉ liên lạc:

TTLK người VN tại TK (Văn phòng)

Tylova 57 - Skoda

320 00 Plzeň - ČSFR

Nhà ở: TTLK người VN tại TK

Chủ tịch Trương Tiên Dũng

Máchova 20 - Bory

320 93 Plzeň

Các bạn ở những thành phố chưa có TTLK địa phương xin liên lạc với địa chỉ trên.

lời kêu gọi

Đã từ lâu người Việt nam vẫn thường tự hào rằng mình là đồng đội rồng tiên, là thành viên của một dân tộc với 4000 năm văn hiến, với nhiều đức tính tốt đẹp. Nhưng thực tế hiện tại bắt buộc chúng ta phải tự đặt ra cho mình một câu hỏi đau lòng: Nhưng điều đó có thật hay không? Trong 15 năm qua, đất nước ta ngày càng trì trệ, kinh tế bấp bênh, đạo đức văn hóa suy đồi. Vì những lẽ đó, hàng triệu người đã phải ngậm ngùi rời bỏ tổ quốc, không ít phải nộp mạng cho biển cả, cho hải tặc, hoặc hiện phải sống cực khổ trong các trại tập trung để tìm lấy nguồn hy vọng mong manh: Có được một cuộc sống đầy đủ và tự do. Và cũng không ít người đã ra đi theo hợp đồng giữa các nhà nước, đem sức lao động của mình ra làm thuê ở nước ngoài đem góp phần cải thiện gia đình. Tại đây, do ngôn ngữ và phong tục tập quán bất đồng, lại không có sự chuẩn bị chu đáo từ trước, nên người Việt nam hoàn toàn sống cô lập, không hòa nhập được vào xã hội địa phương. Điều đó đã gây nên sự hiểu lầm giữa người Việt nam và dân bản xứ. Kèm theo những biểu hiện của các phần tử xấu trong cộng đồng Việt nam lẫn Tiệp khắc, người Việt nam tại đây đã trở thành đối tượng cho sự kỳ thị và chau nghĩa phân biệt chủng tộc. Tái hồ trước thân phận của chính mình, trước tình hình đất nước, một số người đã làm một việc đau đớn: không dám tự nhận mình là người Việt nam.

Trước tình hình căng thẳng hiện nay sau các vụ xung đột lớn ở Zlín, Plzeň, Praha... và gần đây nhất là ở Partizánské, đại sứ quán Việt nam đã tỏ ra bất lực, không giải quyết được những mâu thuẫn tồn tại, không bảo vệ được quyền lợi của công dân mình, mà thậm chí còn thờ ơ hay tiến hành những biện pháp làm tổn hại đến quyền lợi của họ, vì vậy đã đến lúc chúng ta phải đứng ra tự bảo vệ lấy mình. Hôm nay ngày 13.10.1990, được sự ủy thác của những người Việt nam đang học tập và lao động tại Tiệp khắc, được sự giúp đỡ của 3 tờ báo ĐTBČ (Plzeň), Điện Đán (Praha), Thời Mới (Ostrava và Zlín), chúng tôi quyết định thành lập Trung tâm Liên kết người Việt nam tại Tiệp khắc nhằm bảo vệ quyền lợi chính đáng của cộng đồng người Việt tại đây.

Chúng tôi kêu gọi sự ủng hộ và giúp đỡ nhiệt tình của các bạn xã gần trong những hoạt động của Trung tâm. Mong các bạn thông báo kịp thời cho chúng tôi những sự việc vi phạm đến quyền lợi của công dân Việt nam, xảy ra tại các nơi bạn cư trú. Chúng tôi kêu gọi cả những công dân Việt nam không phân biệt tuổi tác và địa vị xã hội, tại VN hay các nơi khác trên toàn thế giới vì tình máu chảy ruột mềm hãy ủng hộ chúng tôi. Chúng tôi kêu gọi đại sứ quán VN tại Tiệp khắc, với tính cách là người đại diện tối cao cho quyền lợi của cộng đồng người Việt tại đây, hãy tạo điều kiện để cho mọi hoạt động của Trung tâm.

TTLK người VN tại TK

không một ai can dự tên. Những lời lẽ và dư kiện
chân thật mà họ đưa ra chỉ có thể so sánh với việc
"nhấn đấm ta cựa lực nhấn đối bạn phân động ở Ba
lun bị đã quốc giết đầy chóng lại... cách
mang, muốn lật đổ chính quyền" hồi năm ngoái... mà
thời. Tại quốc hội thảo luận tin này thật cho Par-
tizánska với những tư liệu, chú ý, thư của anh
em cũng đủ nói lên tất cả. Có lẽ vì vậy nên mặc dù
đã giết, mới những không có quan chức sự quán nào
chịu lên là tướng! Thật là đáng tiếc nếu ai đã
không được đọc báo thông tri của sự quán (ban lao
động) để biết thế nào, là đạo đức, tính trung thực
và trình độ... học thực của các vị.

Anh Nhân cũng cho biết ban tổ chức sẽ tiếp tục
đại các cơ quan như trách phải giải quyết triệt để
vụ Partizánska và phải bồi thường cho anh em. Anh
nói: "Việc lật tội tã thế, trực tiếp tập thể không
thể tồn tại ở một nước văn minh, tự do và dân chủ
như ở Tây Âu cách sang cách mạng 17.11...". "Là những
thanh niên đấu tranh vì tự do, dân chủ và nhân quyền
chống lại những cái đã... lỗi thời, chúng tôi không
phải ngoảnh mặt khi quyền lợi của đồng bào chúng tôi
ở đây bị xâm phạm. Chúng tôi kêu gọi các cơ quan, tổ
chức, các cá nhân, các phương tiện thông tin đại
chúng hãy giúp đỡ chúng tôi trong cuộc đấu tranh
này. Chúng tôi cũng mong mọi vị Đại sự quán VN với
tư cách là người đại diện của cộng đồng người VN
tại TK sẽ giúp đỡ chúng tôi trong mọi công việc vì
công đồng."

Anh Ngạn ở PTBC Plzeň đã lên phát biểu. Anh tiếp
tục chỉ trích thái độ và phản ứng của sự quán với
vụ Partizánska và bản thông tri của Ban lao động.
Theo anh báo Quê hương của ban cán sự đoàn đã tự
xưng là tiếng nói của thanh niên VN tại TK nhưng
trong những ngày... vừa qua đã không mấy may đưa
tin về những vấn đề cấp bách như nạn kỳ thị dân tộc,
quyền lợi của người VN tại đây. Anh cũng chỉ ra
rằng việc thành lập trung tâm liên kết là rất cần
thiết trong tình trạng hiện nay. Anh kết thúc bài
phát biểu bằng một câu của Mác trong phim "Chuyện
tử tế": "...tất nhiên, chỉ có sức vật mới có thể
quay lưng lại với nỗi đau khổ của đồng loại và
chăm lo riêng cho bộ da của mình..."

Một anh ở Lovosice đã lên đọc tham luận. Trong
đó có đoạn: "Với tất cả sự khiếm tốn của mình, tất
cả các bạn trong BBT ba tổ báo... có thể tự hào vì
trên thực tế đã khẳng định được vai trò của mình
là Trung tâm liên kết của cộng đồng và nói lên
những điều mà nhiều người trong số chúng ta đã bền
khoan, day dứt và tranh trở bấy lâu nay." Về vai
trò của sự quán anh đã nêu ra: "Thật là một mở đầu
nêu thuẫn. Nhân dân ta còn nghèo, nhưng hàng năm
đã phải chi phí bao nhiêu tiền của để các vị đi ra
công can tại nước ngoài đầu tư để khi con em mình
có khó khăn trong cây vào sự chăm lo của các... vị
thì xem ra các vị cái vĩa và đồ vĩa cho nhau". Nhân
đây anh cũng đề nghị sự quán phải trả lời những dư
luận của cộng đồng: "Từ trước đến nay đã có bao
nhiều lời bèn tán, đề nghị, kêu ca về cách làm
việc quan liêu, của quyền của các cơ quan đại
diện, cho đến những đề nghị đòi làm sáng tỏ việc
thủ tục lệ phí rất vô lý và tùy tiện của các cơ
quan này, khi chúng ta xin đầu chúng thực để được
đi tham nước ngoài, xin đơn người thân sang chơi,
thư đối hộ chiếu, lệ phí lấy vợ Tây, ... Tất cả
những thắc mắc đó đã được đăng trên các tạp chí
của cộng đồng, nhưng cho đến nay không hiểu do
quá bận nên các nhà chức trách không có thời gian
để đọc để biết hay vì lý do gì nữa mà đối với
chúng ta đó chỉ là sự im lặng đáng sợ". Anh cũng
yêu cầu "phải cụ thể hóa quyền làm chủ của người
dân bằng khẩu hiệu: dân biết, dân bàn, dân làm,
dân kiểm tra". Cuối cùng anh cũng đã khẳng định:
"Những quyền lợi của mình chỉ có thể đạt được
thông qua đấu tranh và để đấu tranh có hiệu quả,
chúng ta không thể thiếu được một tổ chức Trung
tâm Liên kết Người Việt nam tại Tiệp Khắc và sự
tồn tại của ba tổ báo".

Tiếp tục lên diễn đàn, một số bạn đã đưa thêm
những sự việc mà ở đó quyền lợi của người VN bị
vi phạm như ở Zlín, vụ tai nạn xe lửa làm cho có
người VN chết mà không được công nhận, mất hôm
mà không được bồi thường, ...

Trong tất cả các sự vụ trên, những người bị
can thiệp, bị thiệt thòi phải chịu đựng bất công
nhưng cũng không biết kêu ai. Đúng là "tiểu trời
trời chẳng thần, gọi đất đất không hay". Mọi
người đều phải tự phải thành lập một tổ chức
của mình. Tổ chức này không phải nhằm đối đầu với sự
quán mà sẽ góp phần củng cố quyền lợi về quyền lợi
của cộng đồng VN tại TK. Như vậy là mỗi người đều
có trách nhiệm quản lý hiệu quả thiên chức và sẽ không
quay lưng lại quyền lợi của những công dân của
tỉnh.

Bà J. Čabotová, đại diện của VONS (Ủy ban bảo
vệ những người bị truy tố bất công) đã lên nói
chuyện với hội thảo. VONS là một tổ chức thuộc
Liên đoàn quốc tế vì quyền con người có trụ sở
tại Iari. Tổ chức này đã nhiều năm báo về những
người bị buộc tội, bị truy tố bất công do những
quan điểm chính trị, do lý do chủng tộc... Tổ
chức này cũng đã quan tâm nghiên cứu đến vấn đề
công đồng người Việt nam tại TK. Bà mong rằng
hội thảo sẽ thành lập một tổ chức. VONS sẽ sẵn
sàng hợp tác và giúp đỡ.

Bà Jana Chržová đại diện của Ủy ban Helsinki
TK đã lên trả lời một số câu hỏi liên quan đến
nhân quyền và Ủy ban Helsinki. Việt nam chưa
tham gia ký kết những hiệp ước về quyền con người
nhưng mọi người sinh ra đều được hưởng những
quyền theo qui định của Hiến chương Liên hợp quốc
mà không phân biệt về quốc tịch, chủng tộc...
Bà mong rằng hội thảo sẽ thành lập được một tổ
chức để có thể cung cấp những thông tin khách
quan và chính xác cho Ủy ban.

Sau khi nghỉ giải lao và ăn trưa, hội thảo
lại tiếp tục. Anh Trương Tiền Dũng, đại diện
PTBC Plzeň lên đọc tôn chỉ, mục đích của Trung
tâm Liên kết, để hội thảo thông qua. Sau một vài
bàn qua tính lại hội thảo đã nhất trí thông qua.
Một Trung tâm Liên kết Trung Ương đã ra mắt
Anh Trương Tiền Dũng được cử làm Chủ tịch. Những
thông tin cần thiết để có trong tờ báo này...
Cuối cùng hội thảo này Trung tâm Liên kết
địa phương tại Praha đã được thành lập.
Trung tâm Liên kết đã thay mặt hội thảo đề ra
hai bản kêu gọi: một dành cho đồng bào Việt nam
một dành cho nhân dân Tiệp Khắc.

Phần còn lại của hội thảo là diễn đàn với đề
tài tự do. Gặp lại lần này anh Lương, người diễn
giả với tình của mấy kỳ hội thảo trước. Sau phần
đầu của hội thảo với đề tài gỡ bỏ và những việc
đó phải nghe nhiều tới mức "biết rồi khổ lắm nói
mãi", bây giờ mọi người mới được vui cười thoải
mải qua những tràng vỗ tay, tai thượng. Anh Lương
lần này nói về làn sóng mới, tư tưởng mới mà ba tổ
tờ báo đã thổi vào cộng đồng người Việt nam tại
đây. Làn sóng đó, theo anh nói, đã làm cho không
ít người như bừng tỉnh sau cơn mê, trả lại cho họ
khả năng tự cảm nhận, cái khả năng đã bị mất đi
trong luồng thông tin một chiều và mọi việc phải
nghĩ, phải làm theo ý Đảng. Làn sóng đó đã làm
bừng tỉnh trong mọi người tiềm thức phải đấu tranh
tranh để tồn tại. Anh cho rằng, mọi quyền lợi đều
gắn liền với thể chế chính trị, không phải số
sét khi nói rằng, phải làm chính trị, vì làm
chính trị tức là đấu tranh vì quyền lợi. Đóng góp
với các tờ báo, anh đề nghị, hãy nâng cao hơn nữa
các bài viết, nhất là các bài viết mang tư tưởng
mới, tự do, dân chủ. Anh kêu gọi mọi người, hãy
đặt niềm tin vào Trung tâm liên kết. Anh nói, cho
chúng ta đã có một tổ chức, hãy tin vào nó. Mọi
tổ chức cũng cần hoàn thiện dần mà để hoàn thiện
nó, để loại trừ cái xấu, những kẻ cơ hội, thì mỗi
người cần phải góp sức, mọi người cần phải tự
vươn lên và hoàn thiện, mỗi người hãy tự làm một
hạt nhân để người khác tin theo, ...

Lên diễn đàn lần này có một người từ Hải
ngoại, một người đang ở trung niên, gương
mặt cương nghị, tiếng nói mạnh mẽ và quả quyết.
Trông ông có vẻ từng trải trong nghề chính trị.
Ông nhanh chóng đưa mọi người đi theo tinh cảm
của mình. Ông nói, ông rất xúc động, khi được gặp
lại những khuôn mặt như này mà bao năm phải xa
cách, được nghe lại những tiếng nói, mà ông đã
phải xa từ những năm 54, khi ông mới chừng 14,15

tuổi. Ông đã quen ĐTBCT và mới quen Diễn đàn qua số 8 nhưng đã như bạn đọc từ lâu. Trong số 8 Diễn đàn có lời mời bạn đọc tới hội thảo, vậy là ông phải lặn lội từ Paris tới. Ông nói, không khi nào bắt nước ta lại đau thường và đói khổ như bây giờ để chúng người ngồi đây, đang tuổi con ông, cháu ông, em ông phải sang đây lao động và chịu đựng sự kỳ thị chủng tộc của dân bản xứ. Đất nước bị nghèo đói, thêm hại trong khi đó, tội nguyên, nhân luân không thiếu. Nếu so sánh với những năm 70 thì Miền nam VN còn có thua kém gì Đại hàn... Đối ông kêu gọi, mọi người VN với nỗi lo âu cho dân tộc, từ Đông Âu, Tây Âu, từ Bắc Mỹ, Úc Châu hãy nắm tay nhau, hãy đề ra những mục tiêu và quyết tâm thực hiện cho quê hương... Rồi theo khi thì thế của những trang võ tay trong hội trường, ông dẫn mọi người đi thêm bước nữa: nếu Đảng CS Việt nam không ý thức được xu thế của thời đại thì dân tộc ta phải đứng lên làm một cuộc cách mạng mới vì một nước Việt nam tự do, dân chủ, nhân bản và no ấm.

Sau một vài ý kiến phát biểu nữa, mọi người đã cảm thấy đủ, nghỉ giải lao, bàn chuyện riêng, cuộc hội thảo từ từ kết thúc. So với những cuộc hội thảo trước cuộc hội thảo này có phần kém sôi nổi hơn, có lẽ vì đề tài của hội thảo hơi bó hẹp, cũng có lẽ bởi đi vào những vấn đề cụ thể thì mọi người sẽ lúng túng hơn là bàn những chuyện có tính chất tổng thể, chung chung. Một ngày nhân nức là sự vắng mặt của Sư quán cũng làm mọi người giảm tức khí.

Ở cuộc hội thảo này cái đã làm tôi ghi nhận lại là một cái bên rìa của hội thảo. Có hai người tư hai vị trí khác nhau đều chủ động đến và muốn tác động vào hội thảo. Người thứ nhất là ông Lai Thế Hùng- chủ tịch Công Đông Ty nạn Châu Âu đã kê trên và một người nữa không rõ tên từ trong nước qua. Nếu ông Lai Thế Hùng đã được mọi người tán thưởng nhiệt liệt thì trong khi đó không mấy ai quan tâm đến ông bác già bỏ hội thảo ra về. Đó là một tín hiệu đáng mừng, đáng buồn hay là một sự xét xử không công bằng?

Thiền nghi, Trung tâm Liên kết là một tổ chức tự nguyện, nhưng hãy làm sao để mọi người đến với nó chứ đừng để họ bỏ đi. Trong những lần phát biểu của mình, ông bác già đã đề nghị nên thành lập Hội Ái Hữu Người Việt nam tại Tiệp khắc với mục đích tương trợ, tương ái lẫn nhau và phân đấu cho tình nhân ái, hữu nghị giữa hai dân tộc. Ông không thích Trung tâm Liên kết vì nó có tính chất chính trị. Chắc ông bác già cũng phải biết rằng, người ta chỉ có tình hữu nghị, nhân ái thực sự khi thông cảm và hiểu nhau. Giữa nhân dân các nước bao giờ cũng có tình hữu nghị, nhưng với điều kiện những kẻ cầm quyền phải nói lên tiếng nói của dân. Điều đó chỉ có thể khi có dân chủ. Muốn nhân dân Tiệp khắc cảm thông, chúng tôi phải có tổ chức riêng để nói lên tiếng nói của mình. Hãy thử xem, nhân dân TK sẽ nghĩ sao với người VN khi năm 1968 Việt nam ĐCCH ủng hộ cuộc xâm lăng của Xô viết vào đất nước họ? Nhân dân Ba lan sẽ nghĩ sao khi mới năm ngoái đây một nhà lãnh đạo nào đó đã lên tiếng thay mặt nhân dân VN ủng hộ Cộng Đảng Ba lan đang giãy chết? Khi trở chuyện với người của ban tổ chức, ông bác già đã nói, các câu chuyện nghe bọn Hải ngoại và các tổ chức cực đoan ở Paris, nếu bọn nó về thì bọn lại lập nên chính phủ cực đoan!! Còn biết bao người nghĩ như ông ta nhỉ? Tại sao chúng tôi phải vâng lời ai? Chúng tôi có tiếng nói của chúng tôi.

Thủ tục, cho tôi được phát biểu với tư cách cá nhân của người bình luận, với cả hai người tôi đều thấy có một khoảng cách, khoảng cách của hai thế hệ. Ở thế hệ các ông khi thế giới phân cực, đất nước chịu nhiều đau thương nhất, đã xuất hiện nhiều anh hùng nhất, nhưng cũng có nhiều kẻ lừa lọc chính trị và gian dối nhất đã đẩy đất nước này đến chỗ chia cắt, rách lên vết hằn thù giữa người VN với nhau. Thế hệ chúng tôi đã là nạn nhân của sự phân tranh đó. Đán với chúng tôi, hãy đứng lên kéo về phía mình.

Tan hội thảo, đi gặp mọi người tôi đều nhận thấy một đánh giá chung: mọi người đã mong chờ kết quả phải nhiều hơn cái đã đạt được. Vậy cũng là thành công.

Một anh bạn dự hội thảo đã nói với tôi: "Vậy là các cậu đã có một tổ chức. Mình sắp phải về nước rồi, không được đọc báo của các cậu nữa. Lần trước dự hội thảo, có anh ở Brno đã nghị thành lập hẳn một tổ chức Thanh niên vì tự do, dân chủ, mình thấy hay. Sắp tới về nhà chẳng biết làm sao mà liên lạc với nhau được." Lúc đó, đối chúng tôi biết nói sao cho anh vui. Bây giờ, ngồi viết bài tưởng thuật này, tôi xấp cớ lời nhân gửi. Hãy đứng lên anh à, với tấm lòng chân thực, nhiệt thành khi đối mọi người sẽ tin đến với nhau.

TTLKVN TẠI PRAHA

Tại hội thảo ngày 13.10.1990 tại Praha Trung tâm liên kết người Việt nam tại Praha đã ra mắt với thành phần tạm thời như sau:

Chủ tịch:

LÊ THANH NHÂN

sinh viên năm thứ tư khoa Y Đại học tổng hợp Séc-lô (UK) Praha, Tổng biên tập tạp chí Diễn Đàn.

Ban đối ngoại:

TRẦN HỒNG HÀ

sinh viên năm thứ tư, ngành Điều khiển tự động, khoa Điện, Đại học kỹ thuật Séc (CVUT) Praha. (Tel. ...)

PHẠM TUẤN HẢI

sinh viên năm thứ tư, ngành Hóa học, Đại học tổng hợp Séc-lô (UK) Praha

Ban tổ chức và đối nội:

NGUYỄN TRIỀU DƯƠNG

sinh viên năm thứ tư, ngành Điều khiển tự động, khoa Điện, Đại học kỹ thuật Séc (CVUT) Praha.

NGUYỄN HỒNG MINH

sinh viên năm thứ ba, ngành Vi điện tử, khoa Điện, Đại học kỹ thuật Séc (CVUT), Praha

PHẠM HÙNG THẮNG

sinh viên năm thứ tư, khoa Âm nhạc, Viện hàn lâm nghệ thuật (AMU) Praha. (Tel. 231 29 28)

TRẦN ĐỨC TRUNG

sinh viên năm thứ tư, ngành Điện toán, khoa Điện, Đại học kỹ thuật Séc (CVUT), Praha.

NGUYỄN QUỐC VŨ

kỹ sư, nghiên cứu sinh Viện vật lý Praha.

Trung tâm liên kết người Việt nam tại Praha đề nghị các bạn ở Praha khi có việc cần liên hệ tới địa chỉ sau:

TTLKVN tại Praha

Lê Thanh Nhân

Kolej Jednota, p. 111

Opletalova 38

110 00 Praha 1

tel. 22 26 51

NHẮN TIN

Ban Nga, quê ông Nhân chính, Từ Liêm, Hà Nội, hiện đang làm việc ở thành phố Ruzomberok, xin gửi thư và địa chỉ cho bạn ở thành phố Pardubice.

O đôn đoc

ĐẶC SAN MÙA THU

- Nhân Văn Giai Phẩm : lòng tận và tâm lòng kẻ sĩ
- Nguyễn Tuân nói chuyện p h ở.
- Truyện ngắn : Nguyễn huy Thiệp,
Phạm thị Hoài,
Nguyễn quang Sáng...
- Thơ : Trần Dần, Phùng Quán, Xuân Diệu, Thế Lữ
Nguyễn nhũc Pháp, Lưu trọng Lữ, Hàn mạc
Tứ, Xuân Quỳnh...
- .....
- Và các truyện ngắn, thơ, ký chọn lọc của các
bạn gần xa.

Ban biên tập
ĐẶC SAN MÙA THU

Tạp chí Diên Đản do tập thể sinh viên
và nghiên cứu sinh Praha thực hiện